

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

A MAGYAR IGÉK PARADIGMATIKUS RENDSZERE

(Paradigmatic system of Hungarian verbs)

Zpracoval: Radek Patloka

Ústav slavistických a východoevropských studií

Obor: MAĎARŠTINA

Vedoucí diplomové práce: Doc. István H. Tóth, CSc.

květen 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze, 30. dubna 2010

podpis:

TARTALOM

0. Bevezetés: az alapprobléma megnevezése; jelen kutatás céljának, irányainak és határainak a kijelölése	5
1. Az ige	8
1.1. Az ige meghatározása	8
1.2. Az igék osztályozása	8
2. Bevezetés az ige alaktanába	13
3. Morfémák	14
3.1. A morfémák típusai	15
3.2. A morfémák alternációi	16
4. Az igetövek	17
4.1. Az abszolút, potenciálisan abszolút és a relatív igetövek	19
5. Az igealak alaprészei	20
6. A magyar igetövek realizációja a ragozási paradigmákban	21
7. Az előhangzó (kötőhangzó funkciójú előhangzó)	30
8. Az igealak képzői	31
8.1. Az igealak képzőinek a legfőbb jellemzői	31
9. Az igealak jelei	31
9.1. Az igealak jeleinek a legfőbb jellemzői	31
9.2. Az igealak jeleinek a használata	32
9.2.1. A jelen idő jelének a használata	32
9.2.2. A múlt idő jelének a használata	32
9.2.3. A feltételes mód jelének a használata	34
9.2.4. A felszólító mód jelének a használata	36
10. Az igealak ragjai	36
10.1. Az igealak ragjainak a legfőbb jellemzői	36
10.2. Az igei személyragok áttekintése	37
10.3. Az igei személyragok használata	38
11. Az igealak felépítése	47
12. Az igeidők	49
12.1. A jelen idő	49
12.2. A múlt idő	49

12.3. A jövő idő	50
12.4. A magyar igeidők paradigmatis rendszerének az áttekintése	50
13. Az igemódok	52
13.1. A kijelentő mód	52
13.2. A feltételes mód	53
13.3. A felszólító mód	54
14. Az igeragozás	56
14.1. Az iktelen ragozás	57
14.1.1. Az iktelen ragozás paradigmái	60
14.2. Az ikes ragozás	70
14.2.1. Az ikes ragozás paradigmái	71
14.3. Hét sajátos ige (<i>tesz, vesz, lesz, hisz, visz, eszik, iszik</i>) ragozása	76
14.4. A <i>van, megy, jön</i> igék ragozása	82
14.5. A nem teljes paradigmájú igék	84
14.6. Az igealaki homonímia az igeragozási paradigmákban	84
15. Összefoglalás	86
16. Shrnutí	87
17. Summary	89
18. Felhasznált irodalom	91
19. A táblázatok mutatója	93
20. Az alkalmazott rövidítések feloldása	95

0. Bevezetés: az alapprobléma megnevezése; jelen kutatás céljának, irányainak és határainak a kijelölése

Ebben a dolgozatban olyan témáról írok, amelyik állandó kutatások, elemzések, nézetütközések tárgya. Ez a magyar igék paradigmatiszta rendszere.

Kézenfekvő a kérdés: miért áll mindig a nyelvészek szakmai érdeklődésének az előterében ez a probléma?

Véleményem szerint azért, mert **az ige – sokféle**. Ezt a sokféleséget, színességet, sokszálúságot és rétegzett vizsgálatot éppen az indukálja, hogy az **ige** valóban számos aspektusból közelíthető meg. Előjáróban rögzítem, hogy mindegyik nézőpontnak megvan a maga létjogosultsága és a kutatásokon alapuló jelentős szakirodalma.

Mindenekelőtt, a hagyományos nyelvészeti felfogás, tehát a *nyelvtörténet* felől éppúgy elemezhetjük ezt a szófajt, ahogy a *leíró nyelvészélet* is helyénvaló mind a morfológiai, mind a mondattani kategóriák vonatkozásában. Itt szükséges jelezni, hogy a *funkcionális nyelvtan* az igét *kreatív szemlélettel* vizsgálja a mondat szintjén, vagyis más aspektusra, közelebbről: a *kommunikációra* és a *pragmatikára* helyezi a hangsúlyt. Nem feledkezhetünk el az ige *szemantikai* elemzéséről sem. Létjogosultságuk van a *dialektológiai* és a *szociológiai* kutatási módszereknek is az ige vonatkozásában. A *generatív nyelvészet* is körüljárta a maga sajátos módszertanával az ige világát. Nyelvészeti körökben közismert, hogy a generatív nyelvészet nem a nyelvhasználatra tekint elsősorban, nem a nyelvi kompetenciák érvényességével foglalkozik elsődlegesen, hanem egy absztraktnak tekinthető nyelv, illetőleg nyelvi képesség modellálásával (Cseresznyési 2009: 405). Az *alkalmazott nyelvészet* olyan stúdiumai, mint a *nyelvpedagógia*, vagy a *helyesírás* (ortográfia), a *helyesejtés* (ortoépia) mind egyaránt kitüntetett figyelemmel van az ige iránt.

Mi az oka ennek a szerteágazó vizsgálatnak? Az, hogy a szakemberek és a közemberek egyaránt használható, érvényes válaszokat várnak erre a kérdésre: **mi az ige?**

Jelen dolgozatomban a tanulmányaim, a kutatásaim és a tanítási tapasztalataim alapján ezt mondom ki elsőként: **az ige olyan szó, amely mindig valamilyen igealakban fordul elő.**

Ezzel lehatároltam a témát a *leíró morfológia* területére, mert ezt a szófajt, vagyis **az igét a nyelv síkján** és nem a beszéd, nem a kommunikáció, nem a pragmatika,

nem a szövegvilág aspektusából vizsgálom. A magyar nyelv, és ugyanígy a ragozó típusú nyelvek feldolgozásában, elengedhetetlen a szavak egyes alakjainak az elemzése.

A továbbiakban szükséges elhatárolnom jelen kutatási irányomat a tágabb értelemben vett morfológia vonatkozásában is, ugyanis ebben a dolgozatomban **az igealak** áll az érdeklődés középpontjában, és nem az ige szófajiségének a kérdései. Ennélfogva kutatásaim fő irányát ezek a témakörök jelölték ki: az igetövek; az igealak képzői, jelei, ragjai és ezek használata; az igealak felépítése; az igeidők; az igemódok; az ige ragozása.

Mivel az igealak elemzése több nézőpontot is kínál, jelen dolgozatomban hangsúlyosan **a magyar igék paradigmatis rendszerével** foglalkozom.

Kutatási eredményeim számba vételekor az **alkalmazott morfológia** szakkifejezést tartom szem előtt, ezzel a kutatásaim gyakorlati hasznosságára hívom fel az alkalmazott nyelvészet figyelmét. Abból a közismert felfogásból indulok ki, hogy minél bonyolultabb valamelyik nyelv mondattana, annál szegényebb az alaktana. A magyar nyelv viszont azok közé a nyelvek közé tartozik, amely nyelvek sok olyan szerkezeti tulajdonságot kódolnak morfológiailag, amelyeket más nyelvek szintaktikailag fejeznek ki.

A nyelvtudomány is felosztható elméleti és gyakorlati nyelvészetre. Az utóbbit a magyar nyelvben elsősorban **alkalmazott nyelvészetnek** nevezzük. Az alkalmazott nyelvészetet nem alárendelt nyelvészetnek tekintem, hanem úgy, ahogyan Szépe György használja: **hasznos nyelvészetnek** (Szépe 1971).

Magam is így gondolkodom a nyelvtudományról. Jelen dolgozatomat is e szemlélet nyomán készítettem. Vagyis: nem arra törekedtem, hogy egyszerűen az elméleti nyelvtudomány eredményeit idézgessem szükségtelenül, esetleg a könyvtárnyi szakirodalmat szaporítsam mennyiségileg, és egyáltalán nem illusztrálni akartam a nyelvtudományi iskoláknak a morfológia terén elért elméleti vívmányait. **Kutatásaim is és ez a dolgozatom is szolgáltatás akar lenni legfőbb célja szerint. Egyrészt a magyar igék paradigmatis rendszerét foglalom össze úgy, hogy hozzáteszem a magam tételesen bizonyított felfogását az időszerű kutatási eredményeimmel együtt. Másrészt ezeket az általam igazolt kutatási eredményeimet a magyar mint idegen nyelv oktatása aspektusából mutatom be,** hasznosítandó őket a nyelvpedagógia terén.

Nyilvánvaló számomra, hogy az elméleti morfológia és az alkalmazott morfológia kapcsolatai kölcsönösen erősítik egymást jelen dolgozatomban, mert vissza fognak hatni egymásra. És ugyanígy **jelen lehetnek a most bemutatandó kutatási eredményeim**

a nyelvpedagógiában, a tolmácsolás és a fordítás, továbbá a szótárkészítés területén is, hogy csak a legfontosabb felhasználási lehetőségeket érintsem itt és most.

Az alkalmazott morfológia a nyelvvel való hasznos foglalatosság, amely az elméleti és a gyakorlati nyelvészet határsávjában található, a jelentősége éppen ezért nem becsülhető alá.

A magyar nyelv és nyelvészet tanulásakor és a magyar nyelv idegen nyelvként való tanításakor jutottam el arra a felismerésre, hogy az idegennyelvtanárnak többet kell foglalkoznia gyakorlati kérdésekkel, előtérbe állítva az oktatómunkájában a célnyelvet. Ezt tudatos és tudományos felkészülésben és gyakorlati megvalósításban az alkalmazott, vagyis a hasznos nyelvészetben belül lehet érvényesíteni, mégpedig ennek a nézetnek a fontossága, szerepe és helye vonatkozásában (Poór 2001: 14).

Kétségtelen, hogy a nyelvoktatásban és a nyelvpedagógiában új feladatok állnak előttünk. Ezekhez a feladatokhoz járulok hozzá – szándékaim szerint – jelen szakdolgozatommal. Előtérbe helyezem azt az *antropológiai alapelvet*, hogy mindenkinek biztosítandó a teljes körű kommunikációs lehetőség, így az idegen nyelvek tanítása és tanulása. A magyar igék paradigmikus rendszerével kapcsolatos, alkalmazott morfológiai aspektusú kutatásaimat összefoglaló jelen dolgozatom ezt az antropológiai és nyelvpolitikai szemléletet (Pokol 1995: 17) érvényesíti a gyakorlatban.

A magyar igék paradigmikus rendszerét a saját nézeteimet is tartalmazó tudományos alapú és tudatos kutatásban tekintetem át, mert kiemelt célom az alkalmazott morfológiában elért és bizonyított eredményeim hasznosíthatóságának az előtérbe helyezése.

1. Az ige

1.1. Az ige meghatározása

Az ige olyan szó, amelyik mindig valamilyen igealakban fordul elő. Az ige cselekvést, történést vagy állapotot kifejező szó; igealak. A mondatban mindig állítmány, tehát más mondatszerepbe nem kerülhet. A toldalékaival által időre, módra, számra és személyre utal, szemantikai és szintaktikai bővítményeivel (tárgy, határozó stb.) együtt meghatározza a mondat szerkezeti vázát, a mondat alapstruktúráját (Lengyel 2000).

Az ige természetére, viselkedésére legjellemzőbb tulajdonság a hajlékonyság. Erre a sokféleségre azért van szükség, mert mindegyik igealak mást és mást jelent, egyiket sem lehet a másik helyett alkalmazni (H. Tóth 1997).

1.2. Az igék osztályozása

• Az igék a fogalmi jelentésük alapján

Az igealakokkal cselekvés, történést vagy állapot fejezhető ki. Az igék a jelentésük alapján a következőképpen osztályozhatók, például:

a) **fizikai cselekvést kifejező igék:** *söpör, fúr, rüg, főz, varr, kalapál, fest, biciklizik, fürdik, napozik, harap, épít* stb.;

b) **gondolati cselekvést kifejező igék:** *gondol, gondolkodik, töpreng, beszél, emlékszik, figyel, olvas, szoroz, spekulál* stb.;

c) **mozgást kifejező igék:** *fut, siel, közeledik, közlekedik, megy, jön, halad, siet, szalad, rohan, szánkózik, vezet, gyülekeznek, terelget* stb.;

d) **érzékelést kifejező igék:** *hall, lát, ízlik, szagol, érez, bűzlik, illatozik* stb.;

e) **természeti jelenségeket kifejező igék:** *alkonyodik, esteledik, virrad, hajnalodik, ködlik, párasodik, fagy, beborul* stb.;

f) **hangutánzást kifejező igék:** *ugat, nyávog, kukorékol, cincog, csiripel, zakatol, süvít* stb.;

g) **állapotváltozást kifejező igék:** *tágít, szűkül, szűkít, romlik, olvad, hízik, lesoványodik, szétesik, átváltozik* stb.;

h) **érzelmi viszonyulást kifejező igék:** *haragszik, örül, túr, szenved, gyötör, szeret, imád* stb.;

i) **mondásigék:** *közöl, beleszól, mond, szól, javasol* stb.

• Az igenemük alapján

A cselekvő-igei cselekvéstartalom-cselekvés irányulásának viszonya alapján az igéket igenem kategóriákba sorolhatjuk. Az igenem sajátos szemantikai kategória, mely az igék fogalmi grammatikai jelentéséből indul ki, érinti az igék vonzatkeretét, a vonzatkeretek egymásba alakíthatóságát, az igének és az úgynevezett cselekvéshordozónak a viszonyát, valamint az ige morfológiai felépítését (képzését, ragozását) is (Lengyel 2000).

a) az aktív (cselekvő) ige

Olyan tevékenységet, cselekvést fejez ki, amely függ az igealany akaratától, szándékos, többé-kevésbé tudatos közreműködésétől. Az aktív ige alanya maga a cselekvő. Ebbe a csoportba tartoznak a cselekvő, a műveltető és a visszaható igék.

A cselekvő ige lehet tranzitív vagy intranszítív, attól függően, hogy a cselekvés ráirányul-e valamely személyre, dologra, vagy sem.

Cselekvő igék, például: *fizet, beszél, cserél, tanul* stb. Csak intranszítív cselekvő igék, például: *szalad, pityereg, hajlong, robog, politizál, teniszeznek, ugat, mosolyog* stb. Ezeknek az igéknek a hatóköre csak az alanyra vonatkozik, más személyre vagy dologra nem. Hozzájuk képest a tranzitív igék olyan cselekvést tartalmaznak, mely valamely személyre, dologra irányulnak. A tranzitív cselekvő igének tehát értelemszerűen van vonzata. Ez leggyakrabban a tárgyi vonzat, például: *ábrázol, kilyukaszt, helyez, kioszt, tesz* stb. A vonzata határozói is lehet, például: *kacsint valakire, örül valaminek, belekarol valakibe, belenyúl valamibe, gondol, figyel valamire/valakire, nekifut valaminek/valakinek, küzd valamiért, rajong valakiért/ valamiért* stb. (Lengyel 2000).

Morfológiai felépítésük szerint a cselekvő igék lehetnek képzetlenek vagy képzetek. A képző nélküliek, például: *ad, sült, ver, hord, néz, nyal, vesz* stb. Képzősek, például: *leborít, érettségizik, kopogtat, mosolyog, harapdál, támogat* stb. (Lengyel 2000).

b) a mediális ige (középigé)

Olyan történést, állapotot, állapotváltozást vagy képességet fejez ki, amely független az igealany akaratától, szándékától, tevékeny közreműködésétől. Ide tartoznak az alany létét vagy nemlétét kifejező létigék (*van, lesz, létezik*) is (Lengyel 2000).

A történést jelentő igék, például: *fagy, hajlik, leng* stb.; állapotváltozást jelentők, például: *pusztul, betegszik, tágul* stb.; állapotot, képességet jelentők, például: *van, marad, fáj, tud, képvisel, létezik, tartozik (vhova), rendelkezik (vmivel)* stb. (Lengyel 2000).

A mediális az egyetlen olyan igenem, mely alanytalan igéket is tartalmaz. Ezekhez az igékhez olyan vonzatstruktúra is tartozik, melyben az alanyi vonzathely lexémával való kitöltése tilos, például: *alkonyodik, villámlik, havazik* stb. Ritkán előfordulhatnak úgynevezett fakultatív alanyú mediális igék, például: *esik, szemerkél, borul* stb. (Lengyel 2000).

A mediális igék alanya olyan személyt vagy dolgot nevez meg, mellyel történik valami, mely elvisel, átél valamiféle állapotváltozást, illetve valamilyen állapotban van. Érdekességként megemlítendő, hogy a felszólító alakjuk nem reális felszólítást, hanem óhajt fejez ki, például: *Gyógyulj meg!, Ne boruljon be az ég!* stb. (Lengyel 2000).

A mediális igék jellegzetesen intranszítívak. Tipikus bővítményük az okhatározó, például: *elfáradt az utazástól, köhög az allergia miatt, kifehéredik a mosástól* stb. (Lengyel 2000).

A mediális és a cselekvő igék között nem lehet éles határt vonni. Néhány ige mediális és cselekvő értelemben is előfordulhat, például: *Köhögtem, hogy rám figyeljenek* (a köhög cselekvő ige); *Megfáztam, és most köhögök* (a köhög mediális ige). Ezek az átmeneti jellegű igék aktívak és mediális jelentésűek is, ezért mediális-cselekvő vagy medioaktív igéknek nevezhetjük őket (Lengyel 2000).

Az *-ód(ik)/-őd(ik)* képzős mediális igék hasonló jelentésűek, mint a szenvedő igék, például: *a könyv megíródik, a léggömb felfújódik, az ügy elintéződik* stb. (Lengyel 2000).

A mediális igék is vagy képzetlenek, vagy képzetek lehetnek. Képző nélküliek, például: *nő, fagy, él, fogy, van, esik, dől, kap* stb. A képzősek például igékből, vagy névszóból képzetek. A mediopasszív igék képzője *-ód(ik)/-őd(ik)*, például: *megduplázódik, tisztázódik, lejátsszódik* stb. A mediális ige tipikus képzői: *-ul/-ül, -od(ik)/-ed(ik)/-öd(ik)*, például: *megdrágul, fakul, szürkül, felfrissül, állandósul, megbátorodik, vörösödik* stb. (Lengyel 2000).

c) a passzív (szenvedő) ige

Olyan tevékenységet, cselekvést fejez ki, amely mástól indul ki, de amelyet az igealany mintegy elvisel, eltűr, elszenved. A passzív ige úgy ábrázolja a cselekvést, mintha az az alanytól érne véget. A passzív ige nem grammatikai tárgy. Ikes ragozású passzív igék tipikus képzői: *-atik/-etik, -tatik/-tetik*.

A szenvedő igék használata a mai magyar nyelvben ritka. A passzív jelentést ma elsősorban passzív igeneves szerkezetekkel, körülírással vagy mediális igékkel fejezzük ki, például: *a ház eladatik* helyett: *a ház el van adva, a ház eladásra kerül*.

d) a műveltető (kauzatív) igék

A műveltető igék azt fejezik ki, hogy az igealany a cselekvést nem maga végzi, hanem mással végezteti. Az aktív cselekvő igékből *-at/-et, -tat/-tet* képző segítségével hozzuk létre őket. A műveltető ige tárgyas. Az instrumentalisszal áll vonzatban, például: *A tanár felolvastatja a gyerekekkel a szöveget., Most kezdték el velük a takarítást., Elkészítettük a ruhát a varrónővel.* stb.

e) a visszaható igék

A visszaható igék olyan cselekvést fejeznek ki, melynek alanya és objektuma maga a cselekvéshordozó. Cselekvő igékből hozzuk létre őket, de maguk is cselekvést fejeznek ki. Képzőjük a *-kod(ik)/-ked(ik)/-köd(ik), -koz(ik)/-kez(ik)/-köz(ik)* vagy *-ód(ik)/-öd(ik)*, például: *fésülködik, borotválkozik, mosakodik, törülközik, ajánlkozik* stb. (Lengyel 2000).

Ezeket az igéket át lehet alakítani cselekvő tárgyas ige + visszaható névmás kapcsolatára, például: *megalázkodik → megalázza magát, felruházkodik → felruházza magát* stb. (Lengyel 2000).

A visszaható igékben van némi passzív jelentéstartalom, mert a cselekvő saját cselekvésének az elszenvetője. A mediális vagy mediopasszív jelentésű igékhez képest azonban továbbra is cselekvő jelentésű marad, például: *borotválkozik, ajánlkozik* stb.

• Az igék az aspektuális jelentésük és az akcióminőségük alapján

Tágabb értelemben az ige grammatikai jelentéseihez tartozik az aspektuális jelentés, az akcióminőség és a tranzitivitás is; e jelentések hordozói elsősorban az igealanyok, az igealanyok és a tövekhez kapcsolódó igealanyok (Kugler 2000).

• **az ige aspektuális jelentése** – Az ige jelentésének része az a tartalom, amellyel meghatározzák, illetve befolyásolják a mondat belső időszerkezetét, azaz a mondatban megjelölt esemény időviszonyait (Kugler 2000).

Az igeaspektus szempontjából az igék a következő csoportokra oszthatók:

a) folyamatosak

- cselekvést jelentők, például: *szalad, dolgozik, énekel* stb.;
- nem cselekvést jelentők, például: *virágzik, lóg, nő, elhelyezkedik, van, létezik, rendelkezik, hasonlít, megfelel* stb.

b) nem folyamatosak

- mozzanatot jelölők, például: *tüsszent, összekoccan, villan*; végpontot jelölők, például: *megtalál, elnyer, befejez* stb. (Kugler 2000)

A folyamatos igéknek nincs belső határpontjuk. A nem folyamatosak abban különböznek tőlük, hogy jelentésükben van valamilyen korlátozás, belső határpont. A határpontok lehetnek a cselekvés elején, például: *megszeret*; végén, például: *elolvas*; lehetnek kétoldaliak, például: *csillan* 'egy pillanatig'. A határpontok lehetnek abszolútak, például: *érez: megérez* 'kezdet', *iszik: megissza* 'végpont, a cselekvés végbemenetele'.

Jelentése alapján a határ lehet mennyiségi és/vagy eredményhatár, például: *megír, kitisztít, felébreszt*; valamint időhatár: például: *ízlel: megízlel* 'kezdet'.

A belső határpont tehát a nem folyamatos ige jelentésének része, fogalmi jelentésétől elválaszthatatlan a szemantikai jegye.

A magyarban is vannak igeszemléleti (aspektus)párok, amelyek folyamatos–nem folyamatos oppozíciót alkotnak, például: *hall : meghall, szagol : megszagol, virágozik : kivirágozik, találkozik : összetalálkozik, csinál : megcsinál* stb. Olyan igék is vannak (a magyar igéknek majdnem a fele), amelyeknek nincs szemléleti párjuk, például: *létezik, birtokol, megbocsát* stb.

Az ige kivételesen két szemléletű is lehet, tehát folyamatos és nem folyamatos is egyaránt lehet, például: *modernizál, zsírtalanít, érzéstelenít, létesít* stb., ezek általában idegen eredetűek vagy *-ít* képzősek (Kugler 2000).

• **az ige akcióminősége** – Az akcióminőség az ige által jelölt esemény lefolyását, „cselekvésmódját” jelölő kategória. Akcióminősége csak annak az igének lehet, amely valamilyen eseményt, cselekvést, folyamatot jelöl.

A szakirodalomban az igeaspektust és az akcióminőséget nem mindig választják szét. Általában azonban a folyamatos–nem folyamatos szembenállás kifejezésén túl minden olyan jelentésmódosulást az akcióminőség körébe sorolnak, amely érinti a cselekvés lefolyását. Az akcióminőségek a következők:

a) kezdés (állapotot jelölő igékből hozható létre igekötő segítségével), például: *tud* → ***megtud***, *tetszik* → ***megettetszik*** stb.;

b) mozzanatosság, pillanatnyiség (megszakítható cselekvést jelentő igékből alkothatók), például: *zörget* → ***megzörget***, *lóbál* → ***meaglóbál*** stb.;

c) eredményesség (megszakítható cselekvést vagy állapotváltozást jelentő igékből szerkeszthetők), például: *olvas* → ***elolvas***, *vár* → ***megvár***, *sárgul* → ***megsárgul*** stb.;

d) gyakoriság (csak cselekvést jelentő igékből hozható létre), például: *ölel* → ***ölelget***, *hajol* → ***hajolgat***, *mer* → ***merget*** stb.;

e) kicsinyítés (állapotváltozást és cselekvést jelentő igékből képezhetők), például: *nő* → *növöget*, *eszik* → *eszeget*, *olvas* → *olvasgat* stb. (Kugler 2000)

- **Az ige grammatikai jelentése**

Az ige alapkategóriái az *idő* (jelen, múlt, jövő), a *mód* (kijelentő, feltételes, felszólító), a *szám* (egyes, többes) és a *személy* (1., 2., 3.). Az ige grammatikai kategóriáinak a jelölői az igejelek, például: *i-sz-ik*, *tanul-t-am*, *fest-en-ék* stb., a jelszerű igei segédszók, például: *fog*, *volna*; és a személyragok, például: *vár-om*, *szeret-ünk*, *visz-lek* stb.

Az igék, a jelentésükön (fogalmi, aspektuális) vagy igenemükön kívül a tranzitivitásuk (határozottságuk) alapján is osztályozhatók.

A **tranzitív igékre** jellemző, hogy ragozásuk általános vagy határozott, mert vagy határozatlan, vagy határozott tárgyra utalhatnak, például: *olvas*, *számol* stb.

Az **intranszítív igékre** pedig az a jellemző, hogy csak általános ragozásuk van. Határozatlan tárgyra utalnak, például: *siet*, *fut* stb. Az intranszítív igék igeikötővel ellátva határozott ragozásúak is lehetnek, például: *jár* – *bejárta a világot*, *lejártam a lábam* stb.

A határozott tárgynak tekinthető tárgyakat a ragozással foglalkozó fejezetben elemzem.

2. Bevezetés az ige alaktanába

Jelen dolgozatom elején röviden, nem a teljességre törekedve tisztázom néhány alapfogalomnak a jelentését és hatáskörét, amely elemzés nélkülözhetetlen a később tárgyalt igealakok helyes tagolásakor, vizsgálatakor. Ezek elsősorban *az alaktan lényege és a magyar nyelv jellege*.

„Az **alaktan**, vagy más néven **morfológia** a szó szerkezetét, a szóalak felépítését vizsgálja. Tárgyalja a szó elemeinek, azaz a morfémaoknak a fajtáit, azok különféle csoportosítási lehetőségeit valamint a morfémaosztályok, az alaktani kategóriák jellegzetes sajátosságait; foglalkozik a morféma morfémaszerkezetté, lexémává vagy szóalakká kapcsolódásának a szabályszerűségeivel” (Patloka 2009: 29). A morfológiai elemzés további feladata a toldalékolt alakok szerinti szegmentálás, amely magában foglalja az egyes morfémaoknak megfelelő morfológiai azonosítását; a ragozási paradigmák

szerkezetének a vizsgálata, ennek alapja, hogy a ragozási sorok mindig a jelen idő egyes szám harmadik személyű alakjából indulnak (Kiefer 2000).

A magyar nyelv alapvetően agglutináló, az úgynevezett analitikus affixáció jellemzi elsősorban. Ez azt jelenti, hogy a tőhöz¹ kapcsoljuk a különféle toldalékokat, affixumokat, s ezek általában egy-egy grammatikai jelentést hordoznak. Ezek az affixumok, továbbá a tövek együtt a morféma állományát alkotják. A morféma *a nyelvi rendszer alapegységei*, a szóalak alapvető alkotórészei, a legkisebb nyelvi elemek. A morféma az a minimális nyelvi egység, amely *meghatározott formával és a hozzá kapcsolódó jelentéssel rendelkezik. Kisebb egységekre nem bontható*. Például: *csinál + n + ál*: **csinál-** = a fogalmi jelentést hordozó tömorféma; **-n-** = feltételt jelölő morféma (affixum); **-ál** = az alany egyes számú második személyére, továbbá a harmadik személyű határozatlan tárgyra utaló morféma; *szép + -ít + -get + -i*: **szép** = a fogalmi jelentést hordozó tömorféma; **-ít** = a tömorféma jelentését és szófaját megváltoztató morféma (affixum); **-get** = az ige jelentését megváltoztató morféma; **-i** = az alany egyes számú harmadik személyre, továbbá a harmadik személyű határozott tárgyra utaló morféma (affixum).

3. Morfémák

A magyar ige pontos ragozásakor vitathatatlanul fontos szerepet játszik az ige helyes morfológiai felépítése, tehát az egyes morféma megfelelő kiválasztása, egymáshoz kapcsolódása.

A magyar igékhez az agglutináló voltukból adódóan tágabb értelemben képzők, jelek vagy ragok tehetők hozzá. Ezek mind morféma, amelyek egy-egy grammatikai jelentést hordoznak. A morféma közé természetesen különféle tövek és azoknak az alternánsai is tartoznak. Ezek többféle kritériumok alapján osztályozhatók.

A morféma jelentése lehet fogalmi jelentés és viszonyjelentés. Fogalmi jelentésük jellemzően a tömorfémának van: *vár, kér, bír, figyel, fogyaszt, lép* stb. A morféma elsősorban grammatikai szabályok szerint kapcsolódnak egymáshoz: (tő + K + J + R).

A morféma közvetlenül a szavak építőelemei.

¹ abszolút, potenciálisan abszolút vagy relatív

3.1. A morféfémák típusai

A morféfémákat a típusuk alapján két csoportba sorolhatjuk. Ezek testes, azaz olyan morféfémák, amelyek önálló hangtesttel rendelkeznek, vagy testetlen morféfémák, amelyeknek nincs önálló hangtestük. Ezek további kisebb csoportokra oszthatók.

A testes morféfémák csoportjában, mivel a magyar nyelv csak relatívan szabad igei morféfémákkal rendelkezik, kiegészítésként két alcsoportot is tárgyalok, ezek az *abszolút szabad morféfémák* és a *potenciálisan szabad morféfémák*.

1) A testes morféfémák

a) ide tartoznak a szabad morféfémák, amelyek önmagukban fordulhatnak elő a mondatban. Ezért a szabad morféfémák kizárólag tömorfémák lehetnek.

aa) az abszolút szabad morféfémák egyáltalán nem toldalékolhatók, nem vesznek részt a szóképzésben sem, például: *talán, majdnem* stb.;

ab) a relatívan szabad morféfémák, azaz az igei tömorfémák, amelyeket vagy testes affixumokkal vagy zérómorfémákkal (ld. később) kell ellátni, hogy a mondatban alapvető mondatrészi pozíciójukban megjelenhessenek, például: *olvas-ø-ø-ø* = egyes számú, 3. személyű, jelen idejű, kijelentő módú igealak; *gyár-ø* = nominatívuszi névszóalak; továbbá, például: *ír, ház, vér, olvas, ember, barát, szép, néz, könny, lát, figyel, hét, tizenegy* stb.;

ac) a potenciálisan szabad morféfémák fakultatív módon toldalékolhatók, esetenként felvehetnek toldalékokat, tipikusan ilyenek bizonyos határozószók vagy névutók, például: *kinn/kint – kinnről – kintebb, fent – fentebb – fentről; nélkül – nélküli, szerint – szerinti* stb.;

b) a kötött morféfémák, amelyek soha nem fordulhatnak elő önállóan, csak más testes morféfémával együtt képesek lexémát, vagy szóalakot alkotni. Ide tartozik kivétel nélkül minden toldalék (affixum).

ba) a toldalékok (affixumok), például: *fél-, meg-; -kodik, -kedik, ködik; -t, -tt; -hat, -het; -unk, -ünk, -n-, -j-* stb.;

bb) a kötött tőalternánsok, például: *te-, té-, tev-, tév-, ten- (tesz); hi-, hí-, hív-, hív-, hin- (hisz)* stb., az ikes igeik tövei: *e-, i-, igyek-, igyekez-, cselek-, cseleked-, lak-* stb., a fiktív vagy passzív tövek: *löv-, röp-, patt- (pattan), for- (forgat), leb- (lebeg)* stb.;

bc) az egyedi kötött alternánsok, például: *tűr- (türelmetlenkedik), biz- (bizakodik)* stb.

A tőmorféma tehát az, amelyhez a toldalékok (affixumok) járulnak, a toldalék pedig az, amelyik a tőmorfémához járul. A tőmorfémák olyan morfémák, amelyek önállóan állhatnak, a toldalékok csak a tőmorfémákkal összefüggésben kapnak értelmet.

2) A testetlen morfémák

A testetlen morfémának nincs önálló hangteste (= \emptyset). A *zéró morféma* (avagy jelöletlenség) a szóalakokban mindig megkülönböztető funkciójú, vagyis funkcionális rendszertag. Az igék esetében a következő szembenállások lehetnek:

- jelölt–jelöletlen szembenállás az *igeidő* kategóriában, vagyis a jelen idő jele és más időjelek hiánya vagy jelenléte: *ragad- \emptyset* x *ragad-t*, *olvas- \emptyset* x *olvas-(o)tt* stb.;
- jelölt–jelöletlen szembenállás az *igemód* kategóriában, vagyis az igemód hiánya vagy jelenléte: *néz- \emptyset - \emptyset* x *néz- \emptyset -n-é*, *vár- \emptyset - \emptyset* x *vár- \emptyset -n-a*; *vár- \emptyset -j-on* stb.;
- a felszólító módú határozott ragozás egyes szám második személyben a rövid és hosszú alak szembeállítása: *vár- \emptyset -d* x *vár-j-(a)d*, *kér- \emptyset -d* x *kér-j-(e)d* stb.;
- a felszólító módú általános ragozás egyes szám második személyben a rövid és a hosszú alak szembenállása: *vár-j- \emptyset* x *vár-j-(á)l*, *kér-j- \emptyset* x *kér-j-(é)l* stb.

3.2. A morféma alternációi

A tövek és a toldalékok egyaránt lehetnek egy- vagy többváltozatúak. Ha egy tő, vagy toldalék egyalakú, akkor azt a morfológiai kategóriát, amelyet az adott tő vagy toldalék képvisel, egyetlen morféma reprezentálja.

1) a funkciótlan szabad alternáció

Az alternánsok szabadon felcserélhetők. A szabad alternációban a variánsok használata a beszélőtől függ, például: *lopózik* – *lopódzik*, *kergetőzik* – *kergetődzik* – az *-óz(ik)*, *-őz(ik)* és az *-ódz(ik)*, *-ődz(ik)* képzőalternánsok. A funkciótlan szabad alternáció az igéknél igen ritka.

2) a funkciótlan kötött alternáció

A változatok közül bizonyos morfológiai környezetben csak az egyik, más környezetben csak a másik jelenhet meg, például a hét ige (*tesz*, *vesz*, *lesz*, *visz*, *hisz*, *eszik*, *iszik*) töveinek az alternánsai *ten-n-e*, *ten-ni*, *in-n-ék* (*n*-es tőalternáns csak a feltételes mód jele előtt vagy a főnévi igenév képzője előtt használatos), *iv-ott*, *iv-ás* (*v*-s tőalternáns csak a múlt idő jele előtt, 3. személyben, általános ragozásban jelenik meg; vagy folyamatos melléknévi igenév képzője, vagy más képző előtt) stb. Ugyanígy

viselkedik csaknem minden többváltozatú toldalékmorféma, például: *vár-tok* (~~*vár-tek*~~, ~~*vár-tök*~~), *gyűjt-(ö)tök* (~~*gyűjt-(o)tök*~~) stb.

3) a funkció alternáció

Ez az alternáció is kötött. Az alternánsok között nemcsak részleges alaki eltérés van, hanem ehhez a jelentésbeli különbség is társul. A következő példák esetében az általános és a határozott ragozás megkülönböztetésére szolgál, például: *olvas-n-a* – *olvas-n-á*, *kér-n-e* – *kér-n-é*, *szólít-ott-atok* – *szólít-ott-átok* stb.

4) az egyéb alternációk

Ebbe a csoportba tartoznak a felszólító mód *-j-* jelének az alternánsai: *-jj-*, *-gy-*, *-ggy-*, *-s-*; *-ø*. Ezek mindig pozícióhoz kötöttek.

-j- *ír-j*, *tanul-j-ál*, *lő-j-ön*, *fúj-j-ad*, *kér-j-enek*, *fullad-j-atok* stb.;

-jj- *jö-jj-ön* (*jö-*) stb.;

-gy- *e-gy-en*, *i-gy-ak*, *te-gy-en*, *vi-gy-em* stb.;

-ggy- *hi-ggy-en* (*hi-*) stb.;

-s- *önt-s*, *olt-s-uk*, *indít-s-atok*; *üs-s*, *lás-s-am*, *bocsás-s*, *ves-s-ünk* (Az utóbbi négy példában végbemenő változások részletes bemutatását a 13.3. és a 14.1. alfejezetekben végzem el.) stb.

-ø- *nézd* (*néz-ø-d*), *várd* (*vár-ø-d*), *mondd* (*mond-ø-d*), *toldd* (*told-ø-d*) stb.

Erről az alternációról elsősorban akkor beszélhetünk a magyar nyelvben, ha azonos morfológiai kategóriához tartozó, vagyis azonos jelentésű és funkciójú morféma-variánsokról van szó.

4. Az igetövek

A legtöbb magyar ige mássalhangzóra végződik. Mindössze tíz magánhangzós végződésű magyar ige létezik: *ró*, *fő*, *szó*, *hi*, *ví*, *nő*, *lő*, *nyű*, *jő*, *szí*. Ma is általánosan használatosak a hétköznapi beszédben: *fő*, *lő*, *nő*, *nyű*, *ró*, *szó*; régiesek, illetőleg nyelvjárási színezetűek: *hi*, *szí*, *ví*; emelkedett stílusrétegben: *jő*. Az utóbbi már *jön* változatú. A *hi*, *szí*, *ví* *v-s* változatban él a magyar normatív nyelvben (Keszler 2000).

Az igetövek lehetnek egyalakúak vagy többalakúak. Az egyalakú, vagyis az egyváltozatú igéknek az aránya a magyar nyelvben 85%. Az igék 15%-a tartozik valamilyen többalakú, vagyis többváltozatú tőtípusba.

1) Az egyalakú igeik

Bármilyen hozzájuk kapcsolódó toldalék előtt változatlanok. Az egyalakú igeik csak mássalhangzóra végződnek. Bármelyik mássalhangzóra végződhetnek a *c*, *dzs*, *h*, *ty* és *zs* kivételével, például: *lép*, *ír*, *néz*, *ül*, *áll*, *kér*, *olvas*, *csinál*, *kopog*, *áld*, *hoz*, *lök*, *szól*, *nyer*, *olt* stb.

Az egyalakú töveket a változatlanságuk jellemzi a toldalékolásukkor, például: *lép* – *léphetek*, *lépked(ik)*; *kopog* – *kopogtatja*; *áll* – *állhatunk*, *álldogálnak*; *néz* – *nézegetik*, *nézelődik* stb.

2) A többalakú igeik

Ezek az igeik a hozzájuk kapcsolódó toldalékok előtt megváltoztatják a tövüket.

a) az időtartam-váltakoztató igeik, például: *vág* – *vagdal*, *sír* – *síránkozik*, *tűr* – *türelmetlenkedik*, *bíz* – *bizakodik* stb.

b) a hangzókivető igeik

Ide tartozik kb. 120 *-t* végű magyar ige. Ezek a *-Ct*, tehát vagy *-szt*, illetve *-st* végűek, például: *fest*, *éleszt*, *halaszt*, *fejleszt*, *süllyeszt* stb. Ezeknél az igeiknél a hangzókivetés csak a felszólító mód jele előtt következik be, például: *fest* + *-j* → *fes-* + *-j* → *fess*; *éleszt* + *-j* → *éleszt-* + *-j* → *élessz*; *fejleszt* + *-j* → *fejleszt-* + *-j* → *fejlessz*; *halaszt* + *-j* → *halaszt-* + *-j* → *halassz* stb. Ezekben az esetekben a tövégi szibiláns hasonítja magához a felszólító mód jelét, így az *s*-sé válik.

c) a hangzóhiányos igeik

Ebbe a csoportba kb. 300 két vagy több szótagú magyar ige tartozik (sokszor képzett igeik); ezek az igeik *d*, *g*, *l*, *m*, *r* és *z*-re végződnek, például: *érez*, *döglök*, *bérel*, *mozog*, *jegyez*, *céloz*, *terem*, *fürdik*, *töröl*, *javasol*, *igényel*, *társalog*, *dörög*, *kotor*, *tipor*, *ünnepel*, *örül* stb. Jellemző rájuk, hogy a szótári tövük utolsó szótagbeli magánhangzója hiányzik a rövidebb töveikből, például: *mozog* → *mozgunk*, *gyötör* → *gyöttri*, *söpör* → *söprünk*, *zörög* → *zörgök*, *bérel* → *bérlünk*, *forog* → *forgunk* stb. A hangzóhiányosság gyakori az igeiknél, ugyanakkor ingadozás is megfigyelhető ezeknél az igeiknél, például: *ugrik* → *ugor-* → *ugornak/ugranak*; *ugorsz/ugrasz*; *fürdik* → *fürödnek/fürdenek* stb. A kétféle alakhoz stiláris különbség kapcsolódhat.

d) a v-s változatú igeik

• a tiszta *v*-s változatú igeik (a magánhangzóra végződő igeik: *lő*, *nő*, *fő*, *sző*, *ró*, *rí*, *nyű*, *hí*, *szí*), például: *lő* → *lővök*, *lövöm*, *lövünk* stb., *sző* → *szövök*, *szövöm*, *szövünk* stb.;

• a *v-s* és *n-s* változatú igetők (7 ige: *lesz, vesz, tesz, visz, hisz, eszik, iszik*), például: *lesz*² → *le-* → *lennék* stb., *eszik* → *e-* → *eyett, ennénk* stb.;

• a *v-s* és *d-s* változatú igetők, például: *fekszik* → *feküdt*, *fekvés*; *dicsekszik* → *dicsekedik, dicsekvő*; *cselekszik* → *cselekedem, cselekvő*; *gyanakszik* → *gya-nakodik, gyanakvó*; *alszik* → *aludt, alvás*; *törekszik* → *törekedik, törekvő* stb. Megemlítendő, hogy ezeknek az igéknek a *v-s* változatuk csak folyamatos melléknévi igenév képzője, illetve főnévképző előtt fordul elő.

e) a *d-s* változatú igetők

öregszik → *öregedem*; *veszekszik* → *veszekedik*; *ülekszik* → *üledik, mosakszik* → *mosakodik* stb.

f) a *v-s* és *z-s* változatú igetők

igyekszik → *igyekvő, igyekvés, igyekezem*; ezeknek az igéknek a *v-s* változatuk csak folyamatos melléknévi igenév képzője illetve főnévképző előtt fordul elő

g) a csak *z-s* változatú igetők

szándékszik → *szándékozol*; *emlékszik* → *emlékezik*

h) az *n-es* változatú és az *n-t* váltakoztató igetők

megy → *mennék, menni, menés, menő*; *jön* → *jönnék, jönni*; *van* → *van, vannak*

4.1. Az abszolút, potenciálisan abszolút és a relatív igetők

1) Az abszolút igetők

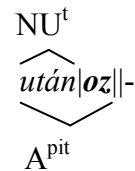
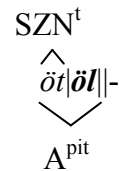
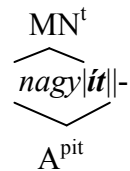
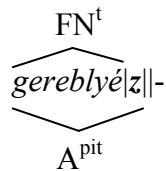
Olyan igetők, amelyek kisebb elemekre nem bonthatóak, például: *olvas-, néz-, dob-, vár-, lát-, hi-* (← *hisz*), *te-* (← *tesz*), *ve-* (← *vesz*), *le-* (← *lesz*), *i-* (← *szik*), *e-* (← *szik*) stb.

2) A potenciálisan³ abszolút igetők

Különös csoportot alkotnak az úgynevezett potenciálisan abszolút igetők. A névszótövek igeképzővel való ellátásakor jelentés- és szófajváltás következik be. Mivel maga a létrehozott igető ebben az esetben a legkisebb igealaknak számít, az ilyen típusú tövet potenciálisan abszolútnak nevezem. Ide tartoznak a főnévből, a melléknévből és a számnévből vagy a névutóból képzett igék:

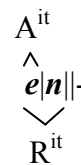
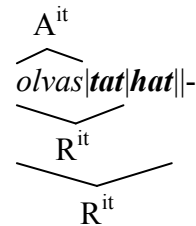
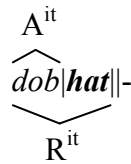
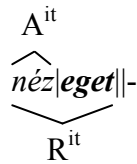
² Az *-sz-t* a jelen idő általánossá nem vált jelének tekintem, további példák: *alszik, igyekszik, öregszik* stb.

³ potenciális = lehetséges; lappangó; lehetőségként rejlő, létező (Bakos 1994)

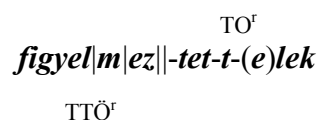
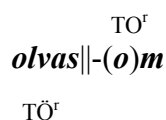
3) A relatív igező

Ez olyan igező, amely kisebb elemekre bontható.⁴ Elsősorban deriváció segítségével képzett igék (igeképzővel ellátott abszolút igezők) vagy névszók (névszóképzővel ellátott tövek). Az igezők újabb igeképzővel való ellátásakor (igéből képzett ige) nem változik a szófaj (csak a jelentés), ekkor relatív igező/igezők keletkeznek, például:

5. Az ige alaprészei

Minden igei szóalak két alaprészből áll. Az egyik a töves rész, a másik a toldalékos rész.⁵ Mindkét rész az adott szó szófajától függően kisebb egységekre bontható (képzők, jelek, rag). A töves rész további toldalékolásának a feltétele a tö megfelelő változtatának a megválasztása és annak a fölépítése, például:

A töves részt rendszerint abszolút vagy potenciálisan abszolút igező alkotja. Jelen dolgozatomban az abszolút vagy potenciálisan abszolút igezőkkel foglalkozom.

A töves rész megállapításakor fontos szerepet játszik a szófajváltás. Így például a *csinosíthatom* toldalékolt igealaknál csak a *csinosít-* rész tekinthető töves résznek (itt potenciálisan abszolút igező), mert az utána álló újabb igeképző (*-hat*) által már nem változik meg ennek az igeének a szófaja. A töves és a toldalékos rész határát kettőzött függőleges vonal jelöli (||).

⁴ A^{it} = abszolút igező; A^{pit} = potenciálisan abszolút igező; R^{it} = relatív igező; FN^t = főnévi tő; MN^t = melléknévi tő; SZN^t = számnévi tő; NU^t = névutói tő

⁵ TO^r = toldalékos rész, TÖ^r = töves rész, TTÖ^r = tagolható töves rész

a) Az ige töves része

Az ige töves része vagy tagolható, vagy tagolhatatlan lehet. Tovább nem tagolhatóak, például: *olvas||-*, *néz||-*, *csinál||-*, *dob||-*, *szív||-*, *vár||-*, *kér||-*, *te||-*, *i||-* stb. Összetett alakúak (más szófajokból képzett igék), kisebb elemekre tagolhatóak: relatív tövek alternánsokkal, például: *e|v||-*, *i|v||-*, *te|v||-*, *le|v||-*, *le|n||-*, *hi|v||-* stb., derivációval létrehozott igéknél, tehát a potenciálisan abszolút ige-töveknél, például: *nagy|obb|ít||-*, *el|haszn|ál||-*, *csinos|ít||-*, *után|oz||-*, *tör|öl|get||-*, *ül|tet||-* stb., termékeny igeképzővel ellátott abszolút passzív ige-tő, például: *le|for|gat||-*, *pör|dül||-*, *leb|eg||-*, *rep|ít||-* stb.

Az ige képzésekor fontos szerepet játszik vagy az abszolút vagy a relatív tő megfelelő kiválasztása, mivel az egyes tömorfémák változatai szigorúan kötöttek más-más pozícióhoz, például:

alapige	abszolút tő	n-es tőváltozat	v-s tőváltozat
<i>tesz</i>	<i>te tt</i> (múlt idő) <i>te gyél</i> (felszólító mód) <i>te endő</i> (beálló melléknévi igenév) (<i>meg</i>) <i>te tt</i> (<i>út</i>) (befejezett melléknévi igenév)	<i>ten ne</i> (feltételes mód) <i>ten ni</i> (főnévi igenév)	<i>tev ő ~ tév ő</i> (folyamatos melléknévi igenév) <i>tev és</i> (igéből képzett főnév)
<i>iszik</i>	<i>i ttam</i> (múlt idő) <i>i gyál</i> (felszólító mód)	<i>in nék</i> (feltételes mód) <i>in ni</i> (főnévi igenév)	<i>iv ott</i> (múlt idő) <i>iv ó</i> (folyamatos melléknévi igenév)

1. táblázat

b) Az ige toldalékos része

Az ige töves része után bármelyik toldalék állhat: újabb képző(k), az igeidőjel(ek), a módjel(ek) és a tövégzáró általános vagy határozott igei személyrag. A személyrag az igealakokban kötelező elem, amely testes vagy testetlen lehet, például: *olvas||tat|hat|n|(é)k* (tő||K+K+J+R), *néz||het|ő|ő* (tő||K+J+J+R), *néz||het|ő|i* (tő||K+J+R) stb.

6. A magyar ige-tövek realizációja az igeragozási paradigmában

A következő táblázatokban bemutatom a különböző igitípusok lehetséges realizációit. Néhány egyalakú, hangzókivető, hangzóhiányos, tiszta *v-s*, *v-s* és *n-s*, *v-s* és *d-s*, csak *d-s*, csak *z-s* és csak *n-s* igitípusba tartozó ige-tárgyalok, a magyar ige-töveknek a ragozási változatosságát szemléltetendő (Patloka 2009).

A hangzóhiányos, *v-s* és *d-s*, csak *d-s* vagy csak *z-s* igitípusba tartozó igék kétféle ige-tővariánsal fordulnak elő, például: **ugrik**: *ugor-* ~ *ugr-* → *ugorsz* ~ *ugrasz*,

emlékszik/emlékezik: emlékez- ~ emlék- → emlékezem ~ emlékszem, **öregszik/öregedik:** öreg- ~ öreged- → öregszem ~ öregedem stb.

A függőleges vékony vonal választja el az igetőtől az igeőnek az alternációs elemét, a vastag vonal a töves rész végét jelzi. Vékony és kövér függőleges vonal között a relatív igeőnek az alternációs eleme található. Ez az elem helyettesíthető a táblázat jobboldali részén lévő újabb igeőalternánssal, mely után igei jel és a megfelelő igei személyrag következik. Az ún. töves részt ebben az esetben nem tagolom. A csillaggal jelölt *-j-nek* a végződésben írásban is jelölt, teljes hasonulása megy végbe, például: *olvas + -ja → olvassa, néz + -jük → nézzük* stb.

az igeő típusa	példa (Sg/3.)	kijelentő mód – jelen idő				
		általános ragozás		határozott ragozás		
		Sg/1.	Sg/2.	Sg/1.	Sg/2.	Sg/3.
egyalakú	<i>vár</i>	-ok	-sz	-om	-od	-ja
	<i>olvas</i>	-ok	-ol	-om	-od	-ja*
	<i>nyer</i>	-ek	-sz	-em	-ed	-i
	<i>néz</i>	-ek	-el	-em	-ed	-i
	<i>tanít</i>	-ok	-(a)sz	-om	-od	-ja
	<i>készít</i>	-ek	-(e)sz	-em	-ed	-i
hangzókivető	(el)halasz t	-ok	-asz	-om	-od	-ja
	fejleszt t	-ek	-esz	-em	-ed	-i
hangzóhiányos	moz og	- g ok	-sz	—	—	—
	gyöt ör	- r ök	-sz	- r öm	- r öd	- r i
	(át)ug or	- r om	- r asz	- r om	- r od	-ja
	(át)ugr ik	- om	- asz	- om	- od	x
tisztá v-s	r ó	- ov ok	- ov ol -sz	- ov om	- ov od	-ja
	sz ő	- öv ök	- öv öl -sz	- öv öm	- öv öd	- öv i
v-s, n-s	i szik	- - szom	- - ol	- - om	- - od	- - ja*
	le sz	- - szek	- - szel	—	—	—
v-s, d-s	(át)al szik	- - szom	- - szol	- - szom	- - szod	- u dja -ussza
	(el)fek szik	- - szem	- - szel	- - szem	- - szed	- - szi
	cselek szik	- - szem	- - szel -ed sz	—	—	—
d-s	öreg szik	- - szem	- - szel -ed sz	—	—	—
z-s	emlék szik	- - szem - ez em	- - szel - ez el	—	—	—
n-s	va n	vagyok	vagy	—	—	—
	jö n	- v ök	- ssz	—	—	—

2. táblázat

az ige- típusa	példa (Sg/3.)	kijelentő mód – jelen idő					
		általános ragozás			határozott ragozás		
		PI/1.	PI/2.	PI/3.	PI/1.	PI/2.	PI/3.
egyalakú	<i>vár</i>	-unk	-tok	-nak	-juk	-játok	-ják
	<i>olvas</i>	-unk	-tok	-nak	-juk*	-játok*	-ják*
	<i>nyer</i>	-ünk	-tek	-nek	-jük	-itek	-ik
	<i>néz</i>	-ünk	-tek	-nek	-jük*	-itek	-ik
	<i>tanít</i>	-unk	-otok	-anak	-juk	-játok	-ják
	<i>készít</i>	-ünk	-etek	-enek	-jük	-itek	-ik
hangzó- kivető	<i>(el)halasz t </i>	-unk	-otok	-anak	-juk	-játok	-ják
	<i>fejleszt t </i>	-ünk	-etek	-enek	-jük	-itek	-ik
hangzóhiányos	<i>moz og </i>	- g unk	-tok - g otok	-nak	—	—	—
	<i>gyöt ör </i>	- r ünk	- r ötök -tök	-nek - r enek	-jük	- r itek -itek	- r ik
	<i>(át)ug or </i>	x	-tok	-nak	-juk	-játok	-ják
	<i>(át)ugr ik</i>	-unk	-otok	-anak	x	x	x
tisztá v-s	<i>r ó </i>	- ov unk	-tok	-nak	-juk	-játok	-ják
	<i>sz ő </i>	- öv ünk	-tök	-nek	-jük	- öv itek	- öv ik
v-s, n-s	<i>i szik</i>	-szunk	-sztok	-sznak	-sszuk	-sszátok	-sszák
	<i>le sz</i>	-szünk	-sztek	-sznek	—	—	—
v-s, d-s	<i>(át)al szik</i>	-szunk	-szotok (- ud tok)	-szanak -usznak	-usszuk	-usszátok	-usszák
	<i>(el)fek szik</i>	-szünk	-szetek - üd tök	-szenek - üd nek	-üsszük - üd jük	-szitek	-szik
	<i>cselek szik</i>	-szünk - ed ünk	-szetek - ed tek	-szenek - ed nek	—	—	—
d-s	<i>öreg szik</i>	-szünk	-szetek	-szenek	—	—	—
		- ed ünk	- ed tek	- ed nek	—	—	—
z-s	<i>emlék szik</i>	-szünk	- szetek	-szenek	—	—	—
		- ez ünk	- ez tek	- ez nek	—	—	—
n-s	<i>va n </i>	vagyunk	vagytok	-nak	—	—	—
	<i>jö n </i>	- v ünk	- t tök	-nek	—	—	—

3. táblázat

az ige- típusa	példa (Sg/3.)	kijelentő mód – múlt idő					
		általános ragozás			határozott ragozás		
		Sg/1.	Sg/2.	Sg/3.	Sg/1.	Sg/2.	Sg/3.
egyalakú	<i>vár</i>	- <i>tam</i>	- <i>tál</i>	- <i>t</i>	- <i>tam</i>	- <i>tad</i>	- <i>ta</i>
	<i>olvas</i>	- <i>tam</i>	- <i>tál</i>	- <i>ott</i>	- <i>tam</i>	- <i>tad</i>	- <i>ta</i>
	<i>nyer</i>	- <i>tem</i>	- <i>tél</i>	- <i>t</i>	- <i>tem</i>	- <i>ted</i>	- <i>te</i>
	<i>néz</i>	- <i>tem</i>	- <i>tél</i>	- <i>ett</i>	- <i>tem</i>	- <i>ted</i>	- <i>te</i>
	<i>tanít</i>	- <i>ottam</i>	- <i>ottál</i>	- <i>ott</i>	- <i>ottam</i>	- <i>ottad</i>	- <i>otta</i>
	<i>készít</i>	- <i>ettem</i>	- <i>ettél</i>	- <i>ett</i>	- <i>ettem</i>	- <i>etted</i>	- <i>ette</i>
hangzó- kivető	<i>(el)halasz t </i>	- <i>ottam</i>	- <i>ottál</i>	- <i>ott</i>	- <i>ottam</i>	- <i>ottad</i>	- <i>otta</i>
	<i>fejleszt t </i>	- <i>ettem</i>	- <i>ettél</i>	- <i>ett</i>	- <i>ettem</i>	- <i>etted</i>	- <i>ette</i>
hangzóhiányos	<i>moz og </i>	- <i>tam</i>	- <i>tál</i>	- g <i>ott</i>	—	—	—
	<i>gyöt ör </i>	- <i>tem</i>	- <i>tél</i>	- <i>t</i>	- <i>tem</i>	- <i>ted</i>	- <i>te</i>
	<i>(át)ug or </i>	- r <i>öttem</i>	- r <i>öttél</i>	- r <i>ött</i>	- r <i>öttem</i>	- r <i>ötted</i>	- r <i>ötte</i>
	<i>(át)ugr ik </i>	- <i>ottam</i>	- <i>ottál</i>	- <i>ott</i>	- <i>ottam</i>	- <i>ottad</i>	- <i>otta</i>
tiszta v-s	<i>r ó </i>	- <i>ttam</i>	- <i>ttál</i>	- <i>tt</i>	- <i>ttam</i>	- <i>ttad</i>	- <i>tta</i>
	<i>sz ő </i>	- <i>ttem</i>	- <i>ttél</i>	- <i>tt</i>	- <i>ttem</i>	- <i>tted</i>	- <i>tte</i>
v-s, n-s	<i>i szik</i>	- <i>ttam</i>	- <i>ttál</i>	- v <i>ott</i>	- <i>ttam</i>	- <i>ttad</i>	- <i>tta</i>
	<i>le sz</i>	- <i>ttem</i>	- <i>ttél</i>	- <i>tt</i>	—	—	—
v-s, d-s	<i>(át)al szik</i>	- ud <i>tam</i>	- ud <i>tál</i>	- ud <i>t</i>	- ud <i>tam</i>	- ud <i>tad</i>	- ud <i>ta</i>
	<i>(el)fek szik</i>	- üü <i>tem</i>	- üü <i>tél</i>	- üü <i>t</i>	- üü <i>tem</i>	- üü <i>ted</i>	- üü <i>te</i>
	<i>cselek szik</i>	- ed <i>tem</i>	- ed <i>tél</i>	- ed <i>ett</i>	—	—	—
d-s	<i>öreg szik</i>	- ed <i>tem</i>	- ed <i>tél</i>	- ed <i>ett</i>	—	—	—
z-s	<i>emlék szik</i>	- ez <i>tem</i>	- ez <i>tél</i>	- ez <i>ett</i>	—	—	—
n-s	<i>v an </i>	- ol <i>tam</i>	- ol <i>tál</i>	- ol <i>t</i>	—	—	—
	<i>jö n </i>	- t <i>ttem</i>	- t <i>ttél</i>	- t <i>tt</i>	—	—	—

4. táblázat

az ige- típusa	példa (Sg/3.)	kijelentő mód – múlt idő					
		általános ragozás			határozott ragozás		
		Pl/1.	Pl/2.	Pl/3.	Pl/1.	Pl/2.	Pl/3.
egyalakú	<i>vár</i>	-tunk	-tatok	-tak	-tuk	-tátok	-ták
	<i>olvas</i>	-tunk	-tatok	-tak	-tuk	-tátok	-ták
	<i>nyer</i>	-tünk	-tetek	-tek	-tük	-tétek	-ték
	<i>néz</i>	-tünk	-tetek	-tek	-tük	-tétek	-ték
	<i>tanít</i>	-ottunk	-ottatok	-ottak	-ottuk	-ottátok	-ották
	<i>készít</i>	-ettünk	-ettetek	-ettek	-ettük	-ettétek	-ették
hangzó- kivető	<i>(el)halasz t </i>	-ottunk	-ottatok	-ottak	-ottuk	-ottátok	-ották
	<i>fejlesz t </i>	-ettünk	-ettetek	-ettek	-ettük	-ettétek	-ették
hangzóhiányos	<i>moz og </i>	-tunk	-tatok	-tak	—	—	—
	<i>gyöt ör </i>	-tünk	-tetek	-tek	-tük	-tétek	-ték
	<i>(át)ug or </i>	- r öttünk	- r öttetek	- r öttek	- r öttük	- r öttétek	- r ötték
	<i>(át)ugr ik</i>	-tunk	-tatok	-tak	-tuk	-tátok	-ták
tisztá v-s	<i>r ó </i>	-ttunk	-ttatok	-ttak	-ttuk	-ttátok	-tták
	<i>sz ő </i>	-ttünk	-ttetek	-ttek	-ttük	-ttétek	-tték
v-s, n-s	<i>i szik</i>	-ttunk	-ttatok	-ttak	-ttuk	-ttátok	-tták
	<i>le sz</i>	-ttünk	-ttetek	-ttek	—	—	—
v-s, d-s	<i>(át)al szik</i>	- ud tunk	- ud tatok	- ud tak	- ud tuk	- ud tátok	- ud ták
	<i>(el)fek szik</i>	- üd tünk	- üd tetek	- üd tek	- üd tük	- üd tétek	- üd ték
	<i>cselek szik</i>	- ed tünk	- ed tetek	- ed tek	—	—	—
d-s	<i>öreg szik</i>	- ed tünk	- ed tetek	- ed tek	—	—	—
z-s	<i>emlék szik</i>	- ez tünk	- ez tetek	- ez tek	—	—	—
n-s	<i>v an </i>	- ol tunk	- ol tatok	- ol tak	—	—	—
	<i>jö n </i>	- t tünk	- t tetek	- t ttek	—	—	—

5. táblázat

az ige- típusa	példa (Sg/3.)	feltételes mód – jelen idő					
		általános ragozás			határozott ragozás		
		Sg/1.	Sg/2.	Sg/3.	Sg/1.	Sg/2.	Sg/3.
egyalakú	<i>vár</i>	-nék	-nál	-na	-nám	-nád	-ná
	<i>olvas</i>	-nék	-nál	-na	-nám	-nád	-ná
	<i>(meg)nyer</i>	-nék	-nél	-ne	-ném	-néd	-né
	<i>néz</i>	-nék	-nél	-ne	-ném	-néd	-né
	<i>tanít</i>	-anék	-anál	-ana	-anám	-anád	-aná
	<i>készít</i>	-enék	-enél	-ene	-eném	-ened	-ené
hangzó- kivető	<i>(el)halasz t </i>	-anék	-anál	-ana	-anám	-anád	-aná
	<i>fejlesz t </i>	-enék	-enél	-ene	-eném	-ened	-ené
hangzóhiányos	<i>moz og </i>	-nék	-nál	-na	—	—	—
	<i>gyöt ör </i>	-nék	-nél	-ne	-ném	-néd	-né
	<i>(át)ug or </i>	- r nék	- r nél	- r ne	- r ném	- r néd	- r né
	<i>(át)ugr ik </i>	-anék	-anál	-ana	-anám	-anád	-aná
tisztá v-s	<i>r ó </i>	-nék	-nál	-na	-nám	-nád	-ná
	<i>sz ő </i>	-nék	-nél	-ne	-ném	-néd	-né
v-s, n-s	<i>i szik</i>	- n nék	- n nál	- n na	- n nám	- n nád	- n ná
	<i>le sz</i>	- n nék	- n nél	- n ne	—	—	—
v-s, d-s	<i>(át)al szik</i>	- ud nék	- ud nál	- ud na	- ud nám	- ud nád	- ud ná
	<i>(el)fek szik</i>	- üü nék	- üü nél	- üü ne	- üü ném	- üü néd	- üü né
	<i>cselek szik</i>	- ed nék	- ed nél	- ed ne	—	—	—
d-s	<i>öreg szik</i>	- ed nék	- ed nél	- ed ne	—	—	—
z-s	<i>emlék szik</i>	- ez nék	- ez nél	- ez ne	—	—	—
n-s	<i>v an </i>	- ol nék	- ol nál	- ol na	—	—	—
	<i>jö n </i>	-nék	-nél	-ne	—	—	—

6. táblázat

az ige- típusa	példa (Sg/3.)	feltételes mód – jelen idő					
		általános ragozás			határozott ragozás		
		PI/1.	PI /2.	PI /3.	PI /1.	PI /2.	PI /3.
egyalakú	<i>vár</i>	-nánk	-nátok	-nának	-nánk	-nátok	-nák
	<i>olvas</i>	-nánk	-nátok	-nának	-nánk	-nátok	-nák
	<i>nyer</i>	-nénk	-nétek	-nének	-nénk	-nétek	-nék
	<i>néz</i>	-nénk	-nétek	-nének	-nénk	-nétek	-nék
	<i>tanít</i>	-anánk	-anátok	-anának	-anánk	-anátok	-anák
	<i>készít</i>	-enénk	-enétek	-enének	-enénk	-enétek	-ének
hangzó- kivető	<i>halasz t </i>	-anánk	-anátok	-anának	-anánk	-anátok	-anák
	<i>fejleszt t </i>	-enénk	-enétek	-enének	-enénk	-enétek	-ének
hangzóhiányos	<i>moz og </i>	-nánk	-nátok	-nának	—	—	—
	<i>gyöt ör </i>	-nénk	-nétek	-nének	-nénk	-nétek	-nék
	<i>(át)ug or </i>	- r enénk	- r enétek	- r enének	- r enénk	- r enétek	- r enék
	<i>(át)ugr ik </i>	-nánk	-nátok	-nának	-nánk	-nátok	-nák
tiszta v-s	<i>r ó </i>	-nánk	-nátok	-nának	-nánk	-nátok	-nák
	<i>sz ő </i>	-nénk	-nétek	-nének	-nénk	-nétek	-nék
v-s, n-s	<i>i szik</i>	- n nánk	- n nátok	- n nának	- n nánk	- n nátok	- n nák
	<i>le sz</i>	- n nénk	- n nétek	- n nének	—	—	—
v-s, d-s	<i>(át)al szik</i>	- ud nánk	- ud nátok	- ud nának	- ud nánk	- ud nátok	- ud nák
	<i>fek szik</i>	- üd nénk	- üd nétek	- üd nének	—	—	—
	<i>cselek szik</i>	- ed nénk	- ed nétek	- ed nének	—	—	—
d-s	<i>öreg szik</i>	- ed nénk	- ed nétek	- ed nének	—	—	—
z-s	<i>emlék szik</i>	- ez nénk	- ez nétek	- ez nének	—	—	—
n-s	<i>v an </i>	- ol nánk	- ol nátok	- ol nának	—	—	—
	<i>jö n </i>	-nénk	-nétek	-nének	—	—	—

7. táblázat

az ige- típusa	példa (Sg/3.)	felszólító mód – jelen idő					
		általános ragozás			határozott ragozás		
		Sg/1.	Sg /2.	Sg /3.	Sg/1.	Sg /2.	Sg /3.
egyalakú	<i>vár</i>	- <i>jak</i>	- <i>j(ál)</i>	- <i>jon</i>	- <i>jam</i>	- <i>(ja)d</i>	- <i>ja</i>
	<i>olvas</i>	- <i>jak*</i>	- <i>j(ál)*</i>	- <i>jon*</i>	- <i>jam*</i>	- <i>(ja)d*</i>	- <i>ja*</i>
	<i>(meg)nyer</i>	- <i>jek</i>	- <i>j(él)</i>	- <i>jen</i>	- <i>jem</i>	- <i>(je)d</i>	- <i>je</i>
	<i>néz</i>	- <i>jek*</i>	- <i>j(él)*</i>	- <i>jen*</i>	- <i>jem*</i>	- <i>(je)d*</i>	- <i>je*</i>
	<i>tanít</i>	- <i>sak</i>	- <i>s(ál)</i>	- <i>son</i>	- <i>sam</i>	- <i>s(a)d</i>	- <i>sa</i>
	<i>készít</i>	- <i>sek</i>	- <i>s(él)</i>	- <i>sen</i>	- <i>sem</i>	- <i>s(e)d</i>	- <i>se</i>
hangzó- kivető	<i>halasz t </i>	- <i>jak*</i>	- <i>j(ál)*</i>	- <i>jon*</i>	- <i>jam*</i>	- <i>(ja)d*</i>	- <i>ja*</i>
	<i>fejleszt t </i>	- <i>jek*</i>	- <i>j(él)*</i>	- <i>jen*</i>	- <i>jem*</i>	- <i>(je)d*</i>	- <i>je*</i>
hangzóhiányos	<i>moz og </i>	- <i>jak</i>	- <i>j(ál)</i>	- <i>jon</i>	—	—	—
	<i>gyöt ör </i>	- <i>jek</i>	- <i>j(él)</i>	- <i>jön</i>	- <i>jem</i>	- <i>(je)d</i>	- <i>je</i>
	<i>(át)ug or </i>	- <i>jak</i>	- <i>j(ál)</i>	- <i>jon</i>	- <i>jam</i>	- <i>(ja)d</i>	- <i>ja</i>
	<i>(át)ugr ik </i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>
tisztá v-s	<i>r ó </i>	- <i>jak</i>	- <i>j(ál)</i>	- <i>jon</i>	- <i>jam</i>	- <i>jad</i> - <i>dd**</i>	- <i>ja</i>
	<i>sz ő </i>	- <i>jek</i>	- <i>j(él)</i>	- <i>jön</i>	- <i>jem</i>	- <i>jed</i> - <i>dd**</i>	- <i>je</i>
v-s, n-s	<i>i szik</i>	- <i>gyak</i>	- <i>gyál</i>	- <i>gyon/ -gyék</i>	- <i>gyam</i>	- <i>gyad/ -dd</i>	- <i>gya</i>
	<i>le sz</i>	- <i>gyek</i>	- <i>gyél</i>	- <i>gyen</i>	—	—	—
v-s, d-s	<i>(át)al szik</i>	- <i>udjak</i>	- <i>udj(ál)</i>	- <i>udjon/ -udjék</i>	- <i>udjam</i>	- <i>ud(ja)d</i>	- <i>udja</i>
	<i>fek szik</i>	- <i>üdjek</i>	- <i>üdj(él)</i>	- <i>üdjön/ -üdjék</i>	—	—	—
	<i>cselek szik</i>	- <i>edjem</i>	- <i>edj(él)</i>	- <i>edjen/ -edjék</i>	—	—	—
-s	<i>öreg szik</i>	- <i>edjem</i>	- <i>edj(él)</i>	- <i>edjék/ -edjen</i>	—	—	—
z-s	<i>emlék szik</i>	- <i>ezjem*</i>	- <i>ezj(él)*</i>	- <i>ezjen*/ -ezjék*</i>	—	—	—
n-s	<i>v an </i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>	<i>x</i>
	<i>jö n </i>	- <i>ljjek</i>	- <i>ljj(él)</i>	- <i>ljjön</i>	—	—	—

8. táblázat

az ige- típusa	példa (Sg/3.)	felszólító mód – jelen idő					
		általános ragozás			határozott ragozás		
		PI/1.	PI /2.	PI /3.	PI /1.	PI /2.	PI /3.
egyalakú	<i>vár</i>	-junk	-jatok	-janak	-juk	-játok	-ják
	<i>olvas</i>	-junk*	-jatok*	-janak*	-juk*	-játok*	-ják*
	<i>nyer</i>	-jünk	-jetek	-jenek	-jük	-jétek	-jék
	<i>néz</i>	-jünk*	-jetek*	-jenek*	-jük*	-jétek*	-jék*
	<i>tanít</i>	-sunk	-satok	-sanak	-suk	-sátok	-sák
	<i>készít</i>	-sünk	-setek	-senek	-sük	-sétek	-sék
hangzó- kivető	<i>halasz t </i>	- jünk*	- jatok*	- janak*	- juk*	- játok*	- ják*
	<i>fejleszt t </i>	- jünk*	- jetek*	- jenek*	- jük*	- jétek*	- jék*
hangzóhiányos	<i>moz og </i>	-junk	-jatok	-janak	—	—	—
	<i>gyöt ör </i>	-jünk	-jetek	-jenek	-jük	-jétek	-jék
	<i>(át)ug or </i>	-junk	-jatok	-janak	-juk	-játok	-ják
	<i>(át)ugr ik</i>	x	x	x	x	x	x
tiszta v-s	<i>r ó </i>	-junk	-jatok	-janak	-juk	-játok	-ják
	<i>sz ő </i>	-jünk	-jetek	-jenek	-jük	-jétek	-jék
v-s, n-s	<i>i szik</i>	-gyunk	-gyatok	-gyanak	-gyuk	-gyátok	-gyák
	<i>le sz</i>	-gyünk	-gyetek	-gyenek	—	—	—
v-s, d-s	<i>(át)al szik</i>	- udjünk	- udjatok	- udjanak	- udjuk	- udjátok	- udják
	<i>fek szik</i>	- üdjünk	- üdjetek	- üdjenek	—	—	—
	<i>cselek szik</i>	- edjünk	- edjetek	- edjenek	—	—	—
d-s	<i>öreg szik</i>	- edjünk	- edjetek	- edjenek	—	—	—
z-s	<i>emlék szik</i>	- ezjünk*	- ezjetek*	- ezjenek*	—	—	—
n-s	<i>v an </i>	x	x	x	—	—	—
	<i>jö n </i>	- ljünk	- ljetek	- ljenek	—	—	—

9. táblázat

7. Az előhangzó (kötőhangzó funkciójú előhangzó)

A magyar szavak toldalékolásakor vagy képzésekor sokszor keletkeznek olyan mássalhangzó-kapcsolatok, amelyek nehezen ejthetők ki. Ezt mássalhangzó-torlódásnak nevezzük. Ekkor jelenik meg a könnyebb kiejtés végett egy úgynevezett előhangzó, hogy elkerüljük ezt a mássalhangzó-torlódást. Hagyományosan a személyrag előtt álló vokálist kötőhangzónak tekintik, például: „A mai magyar nyelv”-ben, a „Magyar grammatiká”-ban és a „Lépésenként magyarul”-ban pedig előhangzóként szerepel. „A magyar nyelv kézikönyvé”-ben toldalékkezdő magánhangzó kifejezés olvasható. „A magyar nyelv könyve” szerint vannak toldalékba beépült előhangzók, illetve tövéghangzók. Mivel ennek az előhangzónak kötő adottsága is van, kötő funkcióval rendelkezik az ejtéskönnyítés mellett, teljes névvel **kötőhangzó funkciójú előhangzónak** nevezem, a továbbiakban röviden: előhangzó.

Források	típus	Veláris illeszkedés	Palatális illeszkedés	
			réses	kerekítéses
A mai magyar nyelv	kötőhangzó	<i>olvas(o)m</i>	<i>kér(e)m</i>	<i>főz(ö)m</i>
Magyar grammatika	előhangzó	<i>olvas-om</i>	<i>kér-em</i>	<i>főz-öm</i>
A magyar nyelv könyve	előhangzó/tövéghangzó	<i>olvas-(o)-m/ olvaso-l</i>	<i>kér-(e)-m/ beszélë-k</i>	<i>főz-(ö)-m/ öntö-z, öntö-tt</i>
Lépésenként magyarul	előhangzó	<i>olvas-om</i>	<i>kér-em</i>	<i>főz-öm</i>
A magyar nyelv kézikönyve	toldalékkezdő	<i>olvas-om</i>	<i>kér-em</i>	<i>főz-öm</i>
Javaslatom	a személyrag kötőhangzó funkciójú előhangzója	<i>olvas-(o)m</i>	<i>kér-(e)m</i>	<i>főz-(ö)m</i>

10. táblázat

Az előhangzó elsődleges funkciója az ejtéskönnyítés, ugyanis az előhangzó kapcsolja össze, köti egymáshoz a nehezen ejthető elemeket.

Az előhangzó, vagyis a kötőhangzó funkciójú előhangzónak a minősége függ az adott szó felépítésétől, ezért a megfelelő minőségű előhangzó választandó a magánhangzó-harmónia szabályai szerint.

Az előhangzó a toldalék szerves része, amely testesebbé teszi azt, de a raghoz képest az előhangzó nem fejezi ki sem a számot, sem a személyt. A kötő funkció mellett a határozottság vagy határozatlanságnak a hordozója is lehet, például: *tanított-(a)tok* x *tanított-(á)tok* stb. Morfematikus ábrázolásakor zárójelbe teszem őket, például: *dolgoz-(o)m*, *befejez-(e)m* stb. (Patloka 2009).

8. Az igealak képzői

A magyar igékhez járuló képzők világa nagyon gazdag. Ezek a képzők, ahogyan más képzők is az új szók alkotásának eszközei. Megváltoztatják a szó jelentését és gyakran a szófaját is. Az igék mellett más szóosztály töveire is járulhatnak (főnevekhez, melléknevekhez stb.).

8.1. A legfőbb jellemzőik

- A képző nem kötelező elem: *fut* + **-ás** → *futás* (igéből főnév), *szép* + **-ség** → *szépség* (melléknévből főnév), *hív* + **-(o)gat** → *hívogat* (igéből ige), *olvas* + **-tat** → *olvastat* (igéből ige), *gereblye* + **-z** → *gereblyéz* (főnévből ige), *elolvas* + **-andó** → *elolvasandó* (főnévből beálló melléknévi igenév) stb.
- A tő után következik, tehát legbelsőbb helyzetű, mert utána rendszerint rag jelenik meg, akár testes, akár testetlen változatban, például: *olvas-* + **-hat** + **-sz** → *olvashatsz* (tő + K + R), *foly-* + **-tat** + **-ø** → *folytat* (tő + K + R) stb.
- Más kötött morféma állhat utána (jelek, rag), például: *tanul-* + **-hat** + **-n-** + **-(é)k** → *tanulhatnék* (tő + K + J + R), *üt-* + **-(ö)get** + **-n-** + **-e** → *ütögetne* (tő + K + J + R) stb.
- Más képző is állhat mellette, például: *folyik* → *foly-tat* (tő + K) → *foly-tat-hat* (tő + K + K) → *foly-tat-hat-ó* (tő + K + K + K) → *foly-tat-hat-ó-ság* (tő + K + K + K + K) stb.
- Megváltoztathatja a szintaktikai környezetet, például: *levelet ír* (ige) → *fontos irat* (főnév), *nagyon tiszta* (melléknév) → *ruhát tisztít* (ige) stb.

9. Az igealak jelei

Az igei jelek csak idő- vagy módjelek lehetnek. Az igei idő- vagy módjelek alakjait részletesebben mutatom be az igeidővel és az igemóddal foglalkozó fejezetekben.

9.1. Az igealak jeleinek a legfőbb jellemzői

- Grammatikai jelentést hordoznak. Nem változtatják meg az ige szófaját és a szó grammatikai környezetét, például: *olvas* + **-(o)tt** → *olvasott*, *néz* + **-n-** + **e** → *nézne*, *csinál* + **-j-** + **-ál** → *csinálja* stb.
- Általában a tő vagy a képző után következnek a jelek: *kényszer-* + **-ít** + **-(e)tt** + **-ø** (tő + K^{ig} + Jⁱ + J^m), *meg-* + *csinál-* + **-tat** + **-ø** + **-n-** + **-á** (P^x + tő + K^{ig} + Jⁱ + J^m + R^{szm}) stb.

- Csak egy esetben állhat jel az igeképző előtt, ez a középfok jele: *nagy* + $-(o)bb$ + $-ít$ → *nagyobbít* (tő + J + K)
- Kötelező elem (jelen idő, múlt idő,⁶ kijelentő mód, feltételes mód, felszólító mód): *lóg* + $-ø$ + $-ø$ ($-ø$ = a jelen idő jele); *te* + $-sz$ + $-ø$ ($-sz$ = a jelen idő jele); *ír* + $-t$ + $-ø$ ($-t$ = a múlt idő jele); *néz* + $-(e)tt$ + $-ø$ ($-(e)tt$ = a múlt idő jele); *lát* + $-ø$ + $-ø$ ($-ø$ = a kijelentő mód jele); *kér* + $-ø$ + $-n-$ + *e* ($-n-$ = a feltételes mód jele); *ad* + $-ø$ + $-j-$ + *ál* ($-j-$ = a felszólító mód jele) stb.
- A szintetikus igealakokban mindig két jel áll egymás után, ez a módjel és az időjel, de soha nem tartalmazhatnak egyszerre mód- és időjelet testes formában. Vagy az egyik, vagy a másik mindig zéró morfémaájú (= jelöletlen), például: *teszek* – *te-sz-ø-(e)k* (tő + J^i + $-øJ^m$ + R^{szm}) x *tenném* – *ten-ø-n-(é)m* (tő + $-øJ^i$ + J^m + R^{szm}); *csinál* – *csinál-ø-ø-ø* (tő + $-øJ^i$ + $-øJ^m$ + $-ø$) x *csinálta* – *csinál-t-ø-a* (tő + J^i + $-øJ^m$ + R^{szm}) stb.

9.2. Az igealak jeleinek a használata

9.2.1. A jelen idő jelének a használata

A magyar nyelvben a jelen idő jele általában zéró morfémaájú, tehát $-ø$. A jelen idő jele mindig a módjel előtt áll. Viszont vannak olyan igék, amelyek tartalmazzák a jelen idő jelét, ez a jelen idő általánossá nem vált jele. Az alakja $-sz-$. Ezt az időjelet a *tesz*, *vesz*, *lesz*, *visz*, *hisz*, *eszik*, *iszik* és más, ugyancsak „*-szik*” végű ikes igealakokban, például: *nyugszik*, *alszik*, *fekszik*, *cselekszik*, *emlékszik* stb. láthatjuk. Ezek az igék így önmagukban óvták meg a jelen idő jelének a testes alakját, és ez az alakjuk ugyanakkor a szótári alapelak is. Ez a jelenidőjel be van építve az igealak testébe, és csak kijelentő módban, jelen időben fordulhat elő. Nincs szükség megállapítani bármilyen más szabályokat, amelyek az $-sz-$ jelenidőjelnak az igealakokhoz való kapcsolódási módját érintik, mert bármelyik más igehez a jelen idő jelének csak és csakis a zéró morfémaájú alakja járul, például: *ír-ø*, *olvas-ø-(o)k* stb.

9.2.2. A múlt idő jelének a használata

A magyarban a múlt idő jele $-t$, $-tt$, $-(V)tt$. A múlt idő jelének az igealaphoz történő kapcsolódásakor figyelembe kell venni az igealak fonológiai felépítését és a tő-

⁶ a jövő időt ld. az igeidőknél

változatait is. Aszerint, hogy az igetőhöz a múlt idő jelének az előhangzós vagy az előhangzó nélküli alakja járul, négy csoportba oszthatók a magyar igék.

• **tiszta típus: -t**

A tiszta típusnál az igeragozási paradigmában mindegyik személyben a múlt idő jelének csak a **-t** variánsa áll. Ez a múltidőjel mindig csak mássalhangzóra végződő tövekhez járul. Ide tartoznak az *-l, -r, -n, -ny, -j, -ly, -ad, -ed, -ll* végű igék, például: *él, beszél, figyel, tanul, ül, sír, kér, szúr, bír, pihen, megy (men-), tűn-ik, robban, csattan, huny, hány, fáj, búj-ik, foly-ik, fárad, marad, akad, szalad, ébred, alszik (alud-), fekszik (feküd-), áll, száll* stb.

<i>tanul-t-am</i>	<i>tanul-t-unk</i>	<i>tanul-t-am</i>	<i>tanul-t-uk</i>
<i>tanul-t-ál</i>	<i>tanul-t-atok</i>	<i>tanul-t-ad</i>	<i>tanul-t-átok</i>
<i>tanul-t-ø</i>	<i>tanul-t-ak</i>	<i>tanul-t-a</i>	<i>tanul-t-ák</i>
<i>él-t-em</i>	<i>él-t-ünk</i>	<i>él-t-em</i>	<i>él-t-ük</i>
<i>él-t-él</i>	<i>él-t-etek</i>	<i>él-t-ed</i>	<i>él-t-étek</i>
<i>él-t-ø</i>	<i>él-t-ek</i>	<i>él-t-e</i>	<i>él-t-ék</i>

• **tiszta típus: -tt**

Ebbe a csoportba tartozik minden magánhangzóra végződő igetőtípus, tehát a *lő, ró, nyű, rí, hí, szí, fő, sző* és a *nő* ige, továbbá a *jön* ige is. Ebben az igeragozási paradigmában mindegyik személyben a múlt idő jelének csak a **-tt** variánsa áll.

<i>ró-tt-am</i>	<i>ró-tt-unk</i>	<i>ró-tt-am</i>	<i>ró-tt-uk</i>
<i>ró-tt-ál</i>	<i>ró-tt-atok</i>	<i>ró-tt-ad</i>	<i>ró-tt-átok</i>
<i>ró-tt-ø</i>	<i>ró-tt-ak</i>	<i>ró-tt-a</i>	<i>ró-tt-ák</i>
<i>lő-tt-em</i>	<i>lő-tt-ünk</i>	<i>lő-tt-em</i>	<i>lő-tt-ük</i>
<i>lő-tt-él</i>	<i>lő-tt-etek</i>	<i>lő-tt-ed</i>	<i>lő-tt-étek</i>
<i>lő-tt-ø</i>	<i>lő-tt-ek</i>	<i>lő-tt-e</i>	<i>lő-tt-ék</i>
<i>jö-tt-em</i>	<i>jö-tt-ünk</i>		
<i>jö-tt-él</i>	<i>jö-tt-etek</i>		
<i>jö-tt</i>	<i>jö-tt-ek</i>		

• **előhangzós típus: -(V)tt (-ott, -ett, -ött)**

Ide tartozik minden *-t* és *-tsz* végű ige, például: *állít, bont, süt, nyit, könnyít, épít, hajt, költ, önt, választ, forraszt, fejleszt, játsz-ik, tetsz-ik, metsz* stb. Ebben az igeragozási paradigmában mindegyik személyben a múlt idő jelének csak a **-(V)tt** (*-ott, -ett, -ött*) variánsa állhat.

<i>állít-ott-am</i>	<i>állít-ott-unk</i>	<i>állít-ott-am</i>	<i>állít-ott-uk</i>
<i>állít-ott-ál</i>	<i>állít-ott-atok</i>	<i>állít-ott-ad</i>	<i>állít-ott-átok</i>
<i>állít-ott-ø</i>	<i>állít-ott-ak</i>	<i>állít-ott-a</i>	<i>állít-ott-ák</i>

<i>segít-ett-em</i>	<i>segít-ett-ünk</i>	<i>segít-ett-em</i>	<i>segít-ett-ük</i>
<i>segít-ett-él</i>	<i>segít-ett-etek</i>	<i>segít-ett-ed</i>	<i>segít-ett-étek</i>
<i>segít-ett-ø</i>	<i>segít-ett-ek</i>	<i>segít-ett-e</i>	<i>segít-ett-ék</i>
<i>gyűjt-ött-em</i>	<i>gyűjt-ött-ünk</i>	<i>gyűjt-ött-em</i>	<i>gyűjt-ött-ük</i>
<i>gyűjt-ött-él</i>	<i>gyűjt-ött-etek</i>	<i>gyűjt-ött-ed</i>	<i>gyűjt-ött-étek</i>
<i>gyűjt-ött-ø</i>	<i>gyűjt-ött-ek</i>	<i>gyűjt-ött-e</i>	<i>gyűjt-ött-ék</i>

• **vegyes típus: -t, -(V)tt (-ott, -ett, -ött)**

A vegyes típusnál az igeragozási paradigmában csak az általános ragozásban, singuláris 3. személyben járul az igetőhöz az előhangzós **-(V)tt** múltidőjel. Más személyekben a **-t** múltidőjel kapcsolódik. Ide tartoznak a **-b, -p, -k, -g, -gy, -v, -d** (kivételesen az **-ad, -ed**) végű igék, az **-at, -et, -s, -z** és **-sz** végű igék, például: *dob, szab, lop, tép, lak-ik, csuk, lök, buk-ik, rúg, mozog, forog, cseng, leng, fagy, fogy, hagy, hív, szív, vív, ad, enged, küld, hazud-ik, nyugsz-ik (nyugod-), cseleksz-ik (cseleked-), mutat, siet, nevet, ültet, etet, itat, látogat, ugat, lehet, olvas, les, mos, néz, húz, fáz-ik, éhez-ik, dolgoz-ik, úsz-ik, mász-ik, csúsz-ik, vadász-ik, lát* stb.

<i>dob-t-am</i>	<i>dob-t-unk</i>	<i>dob-t-am</i>	<i>dob-t-uk</i>
<i>dob-t-ál</i>	<i>dob-t-atok</i>	<i>dob-t-ad</i>	<i>dob-t-átok</i>
<i>dob-ott-ø</i>	<i>dob-t-ak</i>	<i>dob-t-a</i>	<i>dob-t-ák</i>
<i>tép-t-em</i>	<i>tép-t-ünk</i>	<i>tép-t-em</i>	<i>tép-t-ük</i>
<i>tép-t-él</i>	<i>tép-t-etek</i>	<i>tép-t-ed</i>	<i>tép-t-étek</i>
<i>tép-ett-ø</i>	<i>tép-t-ek</i>	<i>tép-t-e</i>	<i>tép-t-ék</i>

9.2.3. A feltételes mód jelének a használata

A feltételes mód jelének az igetőhöz való kapcsolódásával összefüggésben szükségesnek tartom ismertetni az ún. **paralelizmusról szóló szabályt**. A feltételes mód jele, az **-n-**, illetve ennek az előhangzós változatai: **-(V)n (-an, -en)**, ugyanúgy kapcsolódnak az igetőhöz, mint a főnévi igenév képzője (**-ni**). Ha tehát a főnévi igenév képzője előhangzóval kapcsolódik az igetőhöz, a feltételes mód jele is előhangzós lesz, például: *csinálni – csináln-* → *csinálnék*, *tanítani – tanítan-* → *tanítanék*, *szeretni – szeretn-* → *szeretnék*, *festeni – festen-* → *festenék* stb.

A következőkben arra kell válaszolnom, hogy melyik tövváltozat választandó a feltételes mód jele előtt a többváltozatú igetők esetében. Néhány tanács ajánlkozik.

Az egyalakú igetőkhez általában közvetlenül kapcsolódik előhangzó nélkül a **-n-**, a feltételes mód jele, például: *lép-* → *lépn-* → *lépnék*, *ír-* → *írn-* → *írnám*, *néz-* →

nézn- → *néznéd*, *ül-* → *üln-* → *ülnél*, *áll-* → *álln-* → *állnátok*, *olvas-* → *olvasn-* → *olvasnának*, *csinál-* → *csináln-* → *csinálnák*, *kopog-* → *kopogn-* → *kopognék*, *hoz-* → *hoznám*, *szól-* → *szóln-* → *szólnék*, *nyer-* → *nyern-* → *nyerném* stb. Kivételt alkotnak az egyalakú mássalhangzó torlódásos ige-*t*ővek, amelyekhez mindig csak előhangzóval járul a feltételes mód jele, tehát: **-(V)n**, például: *áld-* → *áldan-* → *áldanék*, *hord-* → *hordan-* → *hordanánk*, *mond-* → *mondan-* → *mondanátok*, *kezd-* → *kezden-* → *kezdenék*, *küld-* → *külden-* → *küldenéd* stb.

A hangzókivető ige-*t*őtípusnál az *-sz-*, *-st* végű ige-*t*ővekhez a mássalhangzó-torlódás kikerülése érdekében ugyanúgy csak előhangzóval járul a feltételes mód jele: **-(V)n**, például: *halaszt-* → *halasztan-* → *halasztanátok*, *fejleszt-* → *fejlesztén-* → *fejleszténénk*, *fest-* → *festen-* → *festenétek* stb.; kivételek a *nyit* és a *lát* ige-*t*ő, amelyekhez előhangzó nélküli módjel járul, tehát *lát-* → *lát-* → *lát*, *nyit-* → *nyit-* → *nyit* stb.

A hangzóhiányos ige-*t*ővekhez általában az előhangzó nélküli **-n-** feltételesmódjel járul, például: *mozog-* → *mozogn-* → *mozognék*, *zörög-* → *zörögn-* → *zörögnék*; az *ugrik* ige-*t*őnek kétféle alakja van feltételes módban: *ugrik* – *ugr-* → *ugran-* → *ugranék* ~ *ugor-* → *ugorn-* → *ugornék*.

A tiszta *v-s* változatú ige-*t*őtípusba tartozó ige-*t*ő esetén (a magánhangzóra végződő ige-*t*ő: *lő*, *nő*, *fő*, *szó*, *ró*, *ri*, *hi*, *szí*, *nyű*; a *jő* ma már *jön* alakú) az előhangzó nélküli **-n-** feltételesmódjel kapcsolódik a relatív tőhöz, például: *lő-* → *lő-* → *lő*, *ró-* → *rón-* → *rónám* stb.

A *d-s* változatú ige-*t*ővek esetében éppen a *d-s* változathoz járul az előhangzó nélküli **-n-** feltételesmódjel, például: *fekszik* – *feküd-* → *feküdn-* → *feküdnék*, *öregszik* – *öreged-* → *öregedn-* → *öregednénk*, *cselekszik* – *cseleked-* → *cselekedn-* → *cselekednétek*, *alszik* – *alud-* → *aludn-* → *aludnánk* stb. A *z-s* változatú ige-*t*őknél hasonlóan, például: *igyekszik* – *igyekez-* → *igyekezn-* → *igyekeznék*, *emlékszik* – *emlékez-* → *emlékezn-* → *emlékeznénk* stb.

Az *n-s* változatú ige-*t*őtípushoz tartozó ige-*t*ő esetében előhangzó nélkül kapcsolódik az **-n-** feltételesmódjel a relatív tőhöz, például: *megy* – *men-* → *menn-* → *mennék*, *jön-* → *jönn-* → *jönnék*, *lesz* → *len-* → *lenn-* → *lennél* stb.; kivétel: *van* → *vol-* → *voln-* → *volnék*.

9.2.4. A felszólító mód jelének a használata

Az igető utáni felszólítómódjel mindig előhangzó nélkül áll. A felszólítómódjel megfelelő alternánsának a kiválasztása az adott igető felépítésétől függ.

A *-VC* végű igetőtípushoz, kivéve az *-ít*, *-(C)t*, *-(V)t* végűeket, továbbá a *-zd*, *-nd*, *-ld*, *-ll* végű igetőkhez és a magánhangzóra végződő igetőkhez a felszólító mód *-j*-jele járul, például: *figyeljek*, *szedjünk*, *öltözködj*, *lakjatok*, *küzdj*, *mondjál*, *kellj*, *lőjél*, *nőjön*, *rójatok* stb.

Az *-s*, *-sz*, *-z* és a *-dz* végű igetőkhez, beleértve ebbe a csoportba az *-szt* végű hangzókivető igetőköt is, a *-j*- felszólítómódjel járul, amely teljesen hasonul az előtte álló szibilánshoz, például: *néz* + *-j* → *nézz*, *olvas* + *-j* → *olvass*, *edz* + *-j* → *eddz*, *fejleszt* + *-j* → *fejlessz* stb.

A *-(V)t* végű igetőkhez ugyan a *-j*- felszólítómódjel járul, de kétféle asszimiláció megy végbe, például: *nyit* + *-j* → *nyiss*, *nevet* + *-j* → *nevess*, *csináltat* + *-j* → *csináltass*, *dolgozhat* + *-j* → *dolgozhass* stb. Ezt a problémát részletesebben a **13.3. A felszólító mód** című fejezetben mutatom be.

Az *-ít* és a *-(C)t* végű igetőkhez az *-s*- felszólítómódjel járul, például: *készít* + *-s* → *készíts*, *gyűjt* + *-s* → *gyűjts*, *költ* + *-s* → *költs* stb.

A felszólítómódjel más alternációi: *-jj-*, *-gy-*, *-ggy-* mindig bizonyos igealakokhoz kötöttek. Így a *-jj-*: **jön**, például: *jöjjetek*, *jöjjünk* stb.; a *-gy-*: **tesz**, **vesz**, **visz**, **lesz**, **eszik**, **iszik**, például: *egyem*, *igyak*, *tegyél*, *vegyünk*, *legyetek* stb.; a *-ggy-*: **hisz**, például: *higgyek*, *higgyen* stb.

10. Az igealak ragjai

10.1. Az igealak ragjainak a legfőbb jellemzői

- Grammatikai jelentést hordoznak. Nem változtatják meg a szó szófaját és a szó grammatikai környezetét, például: *csinál-(o)k*, *ír-ja* stb.
- Szóalakzáró elem. Más toldalék nem követheti, ezért csak egy lehet belőle az adott igealak végén, például: *képesít-ik* (Pl/3., határozott ragozás), *lép-ø* (Sg/3., általános ragozás) stb.
- Az igéknél kötelező elem. Hiánya esetén zéró morfémát vesz fel az ige, például: *néz-(e)k*, *néz-(e)m*, *néz-(e)l*, *néz-(e)d*, *néz-ø*, *néz-i* stb.

- Az egyeztetésben van szerepük, például: *én írok; mi haladunk, ti néztek, ők dolgoznak* stb.

A ragok megjelenése mindig egy-egy szóosztály töveire korlátozódik, tehát ígéhez csak időjelek, módjelek, igei személyragok járulnak.

10.2. Az igei személyragok áttekintése

Az általános ragozás személyragjainak az összefoglaló táblázata					
szám és személy	Kijelentő mód ⁷				
	jelen idő			múlt idő	
	iktelen	iktelen implikatív	ikes	iktelen és ikes	iktelen implikatív
Sg/1.	-(o)k, -(e)k, -(ö)k	-(a)lak -(e)lek	-(o)m, -(e)m, -(ö)m	-(a)m -(e)m	-(a)lak -(e)lek
Sg/2.	-(a)sz, -(e)sz, -(o)l, -(e)l, -(ö)l	-	-(a)sz, -(e)sz, -(o)l, -(e)l, -(ö)l	-(á)l -(é)l	-
Sg/3.	-ø	-	-ik	-ø	-
Pl/1.	-unk, -ünk	-	-unk, -ünk	-unk, -ünk	-
Pl/2.	-(o)tok -(e)tek -(ö)tök	-	-(o)tok -(e)tek -(ö)tök	-(a)tok -(e)tek	-
Pl/3.	-(a)nak, -(e)nek	-	-(a)nak, -(e)nek	-(a)k, -(e)k	-

11. táblázat

Az általános ragozás személyragjainak az összefoglaló táblázata						
szám és személy	Feltételes mód ⁸			Felszólító mód		
	jelen idő			jelen idő		
	iktelen	ikes	iktelen implikatív	iktelen	ikes	iktelen implikatív
Sg/1.	-(é)k	-(á)m -(é)m	-(a)lak -(e)lek	-(a)k -(e)k	-(a)m -(e)m	-(a)lak -(e)lek
Sg/2.	-(á)l -(é)l	-(á)l -(é)l	-	-ø -(á)l, -(é)l	-ø -(á)l, -(é)l	-
Sg/3.	-a, -e	-(é)k	-	-(o)n, -(e)n, -(ö)n	-ék -(o)n, -(e)n, -(ö)n	-
Pl/1.	-(á)nk -(é)nk	-(á)nk -(é)nk	-	-unk, -ünk	-unk, -ünk	-
Pl/2.	-(á)tok -(é)tek	-(á)tok -(é)tek	-	-(a)tok -(e)tek	-(a)tok -(e)tek	-
Pl/3.	-(á)nak -(é)nek	-(á)nak -(é)nek	-	-(a)nak -(e)nek	-(a)nak, -(e)nek	-

12. táblázat

⁷ A kijelentő módú jövő idejű igealak összetett, a *fog* segédige ragozandó, pl.: *olvasni fogok, kérni fogod* stb.

⁸ A feltételes módú múlt idejű igealak összetett, a kijelentő módú múlt idejű igealak mellé kapcsolódik a *volna* feltételes módú segédige, pl.: *olvastál volna, kérted volna* stb.

A határozott ragozás személyragjainak az összefoglaló táblázata

A határozott ragozás személyragjainak az összefoglaló táblázata				
szám és személy	Kijelentő mód		Feltételes mód	Felszólító mód
	jelen idő	múlt idő		
Sg/1.	<i>-(o)m, -(e)m, -(ö)m</i>	<i>-(a)m, -(é)m</i>	<i>-(á)m, -(é)m</i>	<i>-(a)m, -(e)m</i>
Sg/2.	<i>-(o)d, -(e)d, -(ö)d</i>	<i>-(a)d, -(é)d</i>	<i>-(á)d, -(é)d</i>	<i>-(a)d/-d/-dd -(e)d/-d/-dd</i>
Sg/3.	<i>-ja, -i</i>	<i>-a, -e</i>	<i>-á, -é</i>	<i>-a, -e</i>
Pl/1.	<i>-juk, -jük</i>	<i>-uk, -ük</i>	<i>-(á)nk, -(é)nk</i>	<i>-uk, -ük</i>
Pl/2.	<i>-játok, -itek</i>	<i>-(á)tok, -(é)tek</i>	<i>-(á)tok, -(é)tek</i>	<i>-(á)tok, -(é)tek</i>
Pl/3.	<i>-ják, -ik</i>	<i>-(á)k, -(é)k</i>	<i>-(á)k, -(é)k</i>	<i>-(á)k, -(é)k</i>

13. táblázat

10.3. Az igei személyragok használata

• Sg/1. kijelentő mód, jelen idő

Az általános ragozásban iktelen és magánhangzóra végződő igéknél használatos az előhangzós a *-(V)k* (*-(o)k, -(e)k, -(ö)k*) személyrag.

Az ikés igéknél a személyrag *-(V)m* (*-(o)m, -(e)m, -(ö)m*), bár a köznyelvben tapasztalható az ingadozás, tehát ritkán az ikés igék előhangzós *-(V)k* személyragot vesznek fel.

A magánhangzó-harmónia szabályai szerint a mély hangrendű igéknél a személyrag előhangzója mindig *-o-*, például: *várok – várom, olvasok – olvasom, hívok – hívom, alszom, iszom, sétálok* stb.; a magas hangrendű igéknél a személyrag előhangzója *-e-*, például: *veszek – veszem, közelítek – megközelítem, szeretek – szeretem, élek* stb.; a kerekességi harmónia szabályai szerint az előhangzó kerekítéses, tehát *-ö-*, például: *fűtök – fűtöm, kerülök – kerülöm, török – töröm, ülök* stb.

A magánhangzóra végződő igeigetekhez (*lő, szó, ró* stb.) is az előhangzós 1. személyű *-(V)k, -(V)m* személyrag járul; ekkor a személyrag előtt a *v*-vel bővült tövük áll, például: *lő → löv- → lövök ~ lövöm, ró → rov- → rovak ~ rovom* stb.

A hangzóhiányos igeigeteknek az utolsó szótagjából kiesik a magánhangzó az első személyű *-(V)k, -(V)m* személyrag előtt, például: *érez – érz- → érzek ~ érzem, söpör – söpr- → söprök ~ söpröm* stb.

• Sg/1. kijelentő mód, jelen idő, implikatív rag

A **-lak, -lek, -(a)lak, -(e)lek** implikatív személyrag a 2. személyű tárgyra utaló rag, amely azt fejezi ki, hogy a beszélő, tehát az első személyű alany cselekvése a (tegezve szólított) partnerre vagy partnerekre irányul, tehát csak a következő relációkban használható: *én* (1. személyű alany) → *téged* (egyes számú 2. személyű tárgy) vagy *én* (1. személyű alany) → *titeket/benneteket* (többes számú 2. személyű tárgy), például: *a bank előtt várlak (téged), a bank előtt várlak titeket/benneteket* stb.

Azoknál az igéknél, amelyeknél a főnévi igenév előhangzós képzője található (*küldeni, tanítani, segíteni* stb.), általában az előhangzós implikatív személyrag áll, például: *küld-* → *küldelek*, *tanít-* → *tanítalak*, *segít-* → *segítelek* stb., az előhangzó minősége az igető fonetikai felépítésétől függ.

Az **-sz-** jelenidőjeles igékhez az előhangzó nélküli implikatív személyrag járul, például: *vesz-* → *veszlek*, *visz-* → *viszlek*, *eszik – esz-* → *eszlek*; az előhangzó nélküli implikatív rag a magánhangzóra végződő igékhez is járul, vagyis a magánhangzóra végződő, 3. személyű szótári alapelakjukhoz, például: *lelő-* → *lelőlek*.

• Sg/2. kijelentő mód, jelen idő

A singuláris 2. személynek az általános és ikes ragozásban kétféle ragja van: **-(V)sz** **-(a)sz, -(e)sz** vagy **-(V)l** **-(o)l, -(e)l, -(ö)l**.

Az előhangzós **-(V)l** személyrag csak szibilánsra végződő tövekhez járul, tehát az **-s, -sz, -z** és **-dz** végű igeformákhoz, például: *alszik – alsz-* → *alszol*, *esik – es-* → *esel*, *néz-* → *nézel*, *olvas-* → *olvasol*, *főz-* → *főzöl*, *lopózik – lopódz-* → *lopódzol*, *lesz-* → *leszel* stb.

Más mássalhangzóra végződő igeformákhoz csak **-sz** személyrag járulhat, ez többnyire előhangzó nélküli, például: *ad-* → *adsz*, *él-* → *élsz*, *vár-* → *vársz*, *sétál-* → *sétálsz* stb., az előhangzós **-(V)sz** személyrag kapcsolásakor használható az alaki paralelizmusról szóló szabály,⁹ például: *tanítani – tanítasz*, *mondani – mondasz* stb., ezekben az esetekben viszont előfordulhatnak ingadozások, a magyar nyelv ugyanis néha túri a mássalhangzó-torlódást a tő és a toldalék határán, így használhatók a *tanítsz* vagy *mondsz* alakok is (főleg a köznyelvben).

⁹ az alaki paralelizmus szabálya = a főnévi igenév képzője és a 2. személyű személyrag közötti alaki egyeztetés: *-ni – -sz; -(a)ni – -(a)sz; -(e)ni – -(e)sz*.

Hosszú mássalhangzós töveken inkább az előhangzó nélküli forma használatos, az előhangzós forma ugyanis archaikusnak számít, például: *áll-* → *állsz* (~ *állasz*), *hull-* → *hullsz* (~ *hullasz*), *függ-* → *függsz* (~ *függesz*) stb.

A határozott ragozásban Sg/2.-ben a **-(V)d** személyrag használatos; kijelentő módban mindig előhangzós: **-(o)d**, **-(e)d**, **-(ö)d**; az illeszkedése a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *vár-* → *várod*, *olvas-* → *olvasod*, *néz-* → *nézed*, *főz-* → *főzöd* stb.

• Sg/3. kijelentő mód, jelen idő

Az általános ragozásban a 3. személyű rag mindig zéró morféma: **-ø**; ezek az alakok szótári alakok egyben.

Az ikés ragozásban a 3. személyű rag kivétel nélkül **-ik**; ezek szintén szótári alakok.

A határozott ragozásban a **-ja**, **-i** személyragok használatosak; a **-ja** személyrag mély hangrendű igetövekhez járul, az **-i** személyrag pedig a magas hangrendűekhez, például: *vár* → *várja*, *lát* → *látja*, *ad* → *adja*, *tol* → *tolja*; *néz* → *nézi*, *tesz* → *teszi*, *ért* → *érti*, *elfelejt* → *elfelejti* stb.

Az **-s**, **-sz** és **-z**, **-dz** végű igetöveknél a **-ja** személyrag kapcsolódásakor mindig teljes hasonulás megy végbe, a szibiláns ugyanis teljesen hasonítja az utána álló **-j**-elemet; az **-sz** végű igetöveknél az *sz* kettőződik a kétjegyű mássalhangzók kettőzéséről szóló helyesírási szabály szerint, tehát: **-sz** → **-ssz**, például: *ás* → *ássza*, *olvas* → *olvassa*, *szik* – *isz-* → *issza*, *játszik* – *játsz-* → *játssza*, *hoz* → *hozza*, *edz* → *eddziük* stb.

• Pl/1. kijelentő mód, jelen idő

Az általános ragozásban a ragok **-unk**, **-ünk**; ez a személyrag mindig csak mássalhangzóra végződő igetövekhez járul a magánhangzó-harmónia szabályai szerint, például: *olvas-* → *olvasunk*, *segít-* → *segítünk*, *vesz-* → *veszünk* stb.; a többváltozatú igetövekhez hasonlóan járul, mint bármelyik más előhangzós személyrag (ld. Sg/1. kijelentő mód, jelen idő).

A határozott ragozásban a **-juk**, **-jük** személyragpár használatos; mély hangrendű igetövekhez a **-juk** személyrag járul, például: *ír-* → *írjuk*, *lát-* → *látjuk* stb.; a magas hangrendű igetövekhez pedig a **-jük** személyrag járul, például: *kér-* → *kérjük*, *küld-* → *küldjük*, *segít-* → *segítjük* stb.

Az **-s**, **-sz**, **-z** és **-dz** végű igetöveken hasonulás megy végbe, ugyanúgy, mint a kijelentő mód, jelen idő, 3. személyben határozott ragozásban a **-ja** személyrag esetében, például: *olvas-* → *olvassuk*, *néz-* → *nézzük* stb.

• Pl/2. kijelentő mód, jelen idő

Az általános ragozásban a személyragok előhangzó nélküliek vagy előhangzósak lehetnek: **-tok, -tek, -tők, -(o)tok, -(e)tek, -(ö)tők**.

A mély hangrendű igetövekhez a **-tok/-(o)tok** személyrag járul, a magas hangrendű igetöveknél pedig általában a **-tek/-(e)tek** személyrag jellemző, a **-tők/-(ö)tők** viszont olyan igetöveknél, amelyekhez a kerek ségi harmónia szabályai szerint a toldalék kerekíté ses változata járul, például: *köt-* → *köttők*.

Az előhangzó nélküli személyrag megjelenése gyakoribb, például: *néz-* → *néztek*, *siet-* → *siettek*, *ad-* → *adtok*, *lát-* → *láttok*, *tör-* → *törtök*; általában csak **-ít** végű igetövekhez járul az előhangzós személyrag, például: *tanít-* → *tanítotok*, *segít-* → *segítetek*, *közelít-* → *közelítetek* stb.; az **-rd, -nd, -ld, -zd** és **-sd** végű igetöveket gyakran ingadozás érinti, például: *hordotok* ~ *hordtok*, *mondotok* ~ *mondtok*, *küldötök* ~ *küldtök*, *kezdetek* ~ *kezdték* stb.

A határozott ragozásban a **-játok, -itek** személyragok használatosak; az igetövekhez való kapcsolódásuk módja megegyezik a **-ja, -i** (Sg/3.) határozott személyragokéval, például: *ad-* → *adjátok*, *mond-* → *mondjátok*, *kezd-* → *kezditek*, *tűr-* → *tűritek* stb.; a szibilánsra végződő igetöveknél: *mos-* → *mossátok*, *iszik – isz-* → *isszátok*, *játszik – játsz-* → *játsszátok* stb.

• Pl/3. kijelentő mód, jelen idő

Az általános ragozásban a személyragok előhangzó nélküliek vagy előhangzósak lehetnek: **-nak, -nek, -(a)nak, -(e)nek**.

A mély hangrendű igetövekhez a **-nak/-(a)nak** személyrag járul, a magas hangrendű igetöveknél pedig **-nek/-(e)nek** személyrag jellemző, például: *tanul-* → *tanulnak*, *olvas-* → *olvasnak*, *él-* → *élnek*, *ül-* → *ülnek* stb., az **-ít, -rd, -nd, -ld, -zd** és **-sd** végű igetöveknél pedig jellemző az előhangzós személyrag, például: *tanít-* → *tanítanak*, *segít-* → *segítenek*, *hord-* → *hordanak*, *mond-* → *mondanak*, *küzd-* → *küzdenek*, *küld-* → *küldenek* stb.

A határozott ragozásban a **-ják, -ik** személyragok használatosak; az igetövekhez való kapcsolódásuk módja megegyezik a **-ja, -i** (Sg/3.) vagy **-játok, -itek** (Pl/2.) határozott személyragokéval, például: *ad-* → *adják*, *mond-* → *mondják*, *kezd-* → *kezdik*, *tűr-* → *tűrik* stb.; a szibilánsra végződő igetöveknél: *mos-* → *mossák*, *iszik – isz-* → *isszák*, *játszik – játsz-* → *játsszák* stb.

• **Sg/1. kijelentő mód, múlt idő**

Az általános és a határozott ragozásban a múlt idejű alapigealak utáni személyrag mindig előhangzós: **-(V)m** (**-(a)m**, **-(e)m**, **-(ö)m**); a magánhangzó-harmónia szabályai szerint illeszkedik a múlt idejű igealakhoz, például: *csinál-* → *csinált-* → *csináltam*, *kér-* → *kért-* → *kértem* stb.

• **Sg/1. kijelentő mód, múlt idő – implikatív személyrag**

Az implikatív személyrag a múlt idő jele után mindig előhangzós: **-(a)lak**, **-(e)lek**; a magánhangzó-harmónia szabályai szerint illeszkedik a múlt idejű igealakhoz, például: *tanít-* → *tanított-* → *tanítottalak*, *lát-* → *látt-* → *láttalak*, *szeret-* → *szerett-* → *szerettelek* stb.

• **Sg/2. kijelentő mód, múlt idő**

Az általános ragozásban mindig az előhangzós **-(á)l**, **-(é)l** személyrag használatos; a magánhangzó-harmónia szabályai szerint illeszkedik a múlt idejű igealakhoz, például: *sétál-* → *sétált-* → *sétáltál*, *szeret-* → *szerett-* → *szerettél* stb.

A határozott ragozásban az előhangzós **-(V)d** (**-(a)d**, **-(e)d**) személyrag áll; a magánhangzó-harmónia szabályai szerint illeszkedik a múlt idejű igealakhoz, például: *kér-* → *kért-* → *kérted*, *tud-* → *tudt-* → *tudtad* stb.

• **Sg/3. kijelentő mód, múlt idő**

Az általános ragozásban a múlt idő jele után mindig zéró morfémaájú személyrag áll: **-ø**, például: *lát-* → *látott-* → *látottø*, *belefér-* → *belefért-* → *belefértø* stb.

A határozott ragozásban a 3. személyű rag az **-a**, **-e**; ennek a megfelelő kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *segít-* → *segített-* → *segítette*, *olvas-* → *olvast-* → *olvasta* stb.

• **Pl/1. kijelentő mód, múlt idő**

Az általános ragozásban használatos személyragok: az **-unk**, **-ünk**; a megfelelőnek a kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *néz-* → *nézt-* → *néztünk*, *olvas-* → *olvast-* → *olvastunk* stb.

A határozott ragozásban az **-uk**, **-ük** személyragok használatosak; a megfelelőnek a kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *segít-* → *segített-* → *segítettük*, *olvas-* → *olvast-* → *olvastuk* stb.

• **Pl/2. kijelentő mód, múlt idő**

Az általános ragozásban mindig az előhangzós **-(a)tok**, **-(e)tek** személyragok használatosak, például: *játszik* – *játszott-* → *játszottatok*, *bérel-* → *bérelt-* → *béreltetek* stb.

A határozott ragozásban is csak az előhangzós **-(á)tok**, **-(é)tek** személyragok használatosak; a különbséget az általános és a határozott személyrag alakja között az előhangzó hosszú változata adja (ez az ún. funkcionális alternáció), például: *gondol-* → *gondolt-* – *gondoltátok* (x *gondoltatok*), *néz-* → *nézt-* – *néztétek* (x *néztetek*) stb.

• **Pl/3. kijelentő mód, múlt idő**

Az általános ragozásban mindig az előhangzós **-(V)k** (**-(a)k**, **-(e)k**) személyragok használatosak; a határozott ragozásban pedig a **-(V)k** (**-(á)k**, **-(é)k**); az igetövekhez való csatlakozásuk módja megegyezik a plurális 2. személyű ragokéval, például: *vág-* → *vágt-* → *vágták*, *fest-* → *festett-* → *festették*, *terít-* → *terített-* → *terítették* stb.

• **Sg/1. feltételes mód, jelen idő**

Az általános ragozásban a feltételes mód jele, az *-n-* után Sg/1.-ben az **-(é)k** előhangzós személyrag áll; ennek a személyragnak az illeszkedésekor nem érvényesülnek a magánhangzó-harmónia szabályai, tehát a mély hangrendű feltételes módú igealakokhoz is ugyanúgy kapcsolódik, mint a magas hangrendű feltételes módú igealakokhoz, például: *mond-* → *mondan-* → *mondané***k**, *lát-* → *lát-*n → *látne***k**, *olvas-* → *olvasn-* → *olvasne***k** stb.

A feltételes mód jele után a határozott és az ikes ragozásban használatos személyrag: **-(á)m**, **-(é)m**; a megfelelő előhangzós alak kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *kidob-* → *kidobn-* → *kidobna***m**, *választ-* → *választan-* → *választana***m**, *mer-* → *mern-* → *merné***m**, *szeret-* → *szeretn-* → *szeretne***m** stb.

• **Sg/1. feltételes mód, jelen idő – implikatív személyrag**

Az implikatív személyrag alakja a feltételes mód jele után mindig előhangzós: **-(á)lak**, **-(é)lek**, ezek szabályosan járulnak a feltételes módú igealakokhoz, például: *lát-* → *lát-*n → *látna***lak**, *kér-* → *ké***r**n → *kérne***lek** stb.

• **Sg/2. feltételes mód, jelen idő**

A feltételes mód jele után az általános és az ikes ragozásban használatos személyrag: **-(á)l**, **-(é)l**; a megfelelő előhangzós alak kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *rajzol-* → *rajzoln-* → *rajzolna***l**, *kifest-* → *kifesten-* → *kifestene***l** stb.

A feltételes mód jele után a határozott ragozásban használatos személyrag az **-(á)d**, **-(é)d**; a megfelelő előhangzós alak kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai

szerint történik, például: *megvár-* → *megvárn-* → *megvárnád*, *átlép-* → *átlépn-* → *átlépnéd*, *tördel-* → *tördeln-* → *tördelnéd* stb.

• **Sg/3. feltételes mód, jelen idő**

A feltételes mód jele után az általános ragozásban használatos személyrag: **-a, -e**; a megfelelő alak kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *tapsol-* → *tapsoln-* → *tapsolna*, *fejleszt-* → *fejlesztén-* → *fejlesztene*, *befektet-* → *befektetn-* → *befektetne* stb.

A feltételes mód jele után a határozott ragozásban használatos személyrag: **-á, -é**; a megfelelő alak kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *átvág-* → *átvágén-* → *átvágná*, *megérdemel-* → *megérdemeln-* → *megérdemelné* stb.

• **Pl/1. feltételes mód, jelen idő**

A feltételes mód jele után az általános és a határozott ragozásban használatos személyrag: **-(á)nk, -(é)nk**; a megfelelő előhangzós alak kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *dohányoz-* → *dohányozn-* → *dohányoznánk*, *kikér-* → *kikérn-* → *kikérnénk*, *törekszik – törekedn-* → *törekednénk* stb., ebben az esetben tehát nincs alaki különbség az általános és határozott alakok között.

• **Pl/2. feltételes mód, jelen idő**

A feltételes mód jele után az általános és a határozott ragozásban használatos személyrag: **-(á)tok, -(é)tek**; a megfelelő előhangzós alak kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik, például: *tanít-* → *tanítan-* → *tanítanátok*, *kézbesít-* → *kézbesítén-* → *kézbesítétek*, *tör-* → *törn-* → *törnétek* stb., ebben az esetben tehát nincs alaki különbség az általános és a határozott alakok között.

• **Pl/3. feltételes mód, jelen idő**

A feltételes mód jele után az általános ragozásban a személyrag mindig előhangzós: **-(á)nak, -(é)nek**.

A mély hangrendű feltételes módú igealakokhoz az **-(á)nak** személyrag járul, a magas hangrendű feltételes módú igealakokhoz pedig az **-(é)nek** személyrag; *tanul-* → *tanuln-* → *tanulnának*, *olvas-* → *olvasn-* → *olvasnának*, *él-* → *éln-* → *élnének*, *ül-* → *üln-* → *ülnének*, *segít-* → *segíten-* → *segítenének* stb.

A feltételes mód jele után a határozott ragozásban használatos személyrag: **-(á)k, -(é)k**; a megfelelő alak kiválasztása a magánhangzó-harmónia szabályai szerint történik,

például: *aláír-* → *aláírn-* → *aláírnák*, *önt-* → *önten-* → *öntené***k**, *felolvas-* → *felolvasn-* → *felolvasnák* stb.

• **Sg/1. felszólító mód, jelen idő**

A felszólító mód jelének a megfelelő változata után az általános ragozásban használatos személyragok: **-(a)k**, **-(e)k**; ezek szabályosan járulnak a felszólító mód jelével ellátott igealakhoz, például: *csinál-* → *csinálj-* → *csinálj***ak**, *segít-* → *segíts-* → *segíts***ek** stb.

Az ikes és a határozott ragozásban az **-(a)m**, **-(e)m** ragok használatosak, például: *lő-* → *lőj-* → *lőj***em**, *tud-* → *tudj-* → *tudj***am** stb.

• **Sg/1. felszólító mód, jelen idő – implikatív személyrag**

A felszólító módú igealakban álló implikatív személyrag mindig előhangzós: **-(a)lak**, **-(e)lek**; például: *szeret-* → *szeress-* → *szeress***elek**, *vár-* *várj-* → *várj***alak** stb.

• **Sg/2. felszólító mód, jelen idő**

A felszólító mód jelével ellátott igealakhoz járuló **-(á)l**, **-(é)l** személyrag a felszólító módú alapigealakoknál nem kötelező elem; a ragos vagy rag nélküli alakok között stilisztikai különbség van, a személyrag nélküli alakok inkább parancsot utasítást, előírást fejeznek ki, a személyragos alakok viszont kívánságot, kérést, óhajt, például: *ad-* → *adjál* ~ *adj*, *kér-* → *kérjél* ~ *kérj* stb.

Eltérés van a *tesz*, *vesz* és a *lesz* igéknél, mivel a személyrag felvételekor a *te-*, *ve-* és *le-* abszolút igealakra használatosak, például: *te-*: *tegy-* → *tegyél*, *ve-*: *vegy-* → *vegyél*, *le-*: *legy-* → *legyél*; a rövidebb felszólító módú alakok létrehozásakor viszont a *té-*, *vé-*, *lé-* abszolút igealakra használatosak, tehát a *te-*, *ve-* és a *-le* abszolút töveknek az alternánsai: *tégy*, *végy*, *légy*.

A határozott ragozásban a 2. személyű személyrag: **-(a)d**, **-(e)d** vagy **-d/-dd**; az **-(a)d**, **-(e)d** változat csak a felszólító mód testes jele után állhat, például: *kér-* → *kérj-* → *kérj***ed**, *csuk-* → *csukj-* → *csukj***ad** stb.; a **-d/-dd** személyragok a 2. személyű felszólító módjelű igealak-variánsokban csak a zéró morfémaájú felszólító módjel után állhatnak, például: *keres-* → *keresø-* → *keres***d** ~ *keressed*, *ad-* → *adø-* → *ad***d** ~ *adjad*, *eszik* – *eø-* → *ed***d** ~ *egy-* → *egy***ed**, *hisz* – *hiø-* → *hidd* ~ *higgy-* → *higgy***ed** stb.

• **Sg/3. felszólító mód, jelen idő**

Az általános iktelen ragozásban az előhangzós **-(V)n** (**-(o)n**, **-(e)n**, **-(ö)n**) személyrag követi a felszólító módú alapigealakot, az ikes ragozásban pedig az **-(é)k** személyrag (nem illeszkedő, vagyis egyalakú toldalék) használatos, *vár-* → *várj-* →

várjon, *kér-* → *kérj-* → *kérjen*, *olvas-* → *olvass-* → *olvasson*, *néz-* → *nézz-* → *nézzen*, *alszik* – *aludj-* → *aludjon* ~ *aludjék*, *fekszik* – *feküdj-* → *feküdjön* ~ *feküdjék* stb.

A határozott ragozásban a felszólító módú alapigealakot követi az **-a**, **-e** személyrag, például: *átlép-* → *átlépj-* → *átlépje*, *kér-* → *kérj-* → *kérje*, *lát-* → *láss-* → *lássá*, *tart-* → *tarts-* → *tartsa*, *csuk-* → *csukj-* → *csukja* stb.

• **PI/1. felszólító mód, jelen idő**

Az általános ragozásban használt személyragok az **-unk**, **-ünk**, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a felszólító módú alapigealakhoz, például: *kerül-* → *kerülj-* → *kerüljünk*, *főz-* → *főzz-* → *főzzünk*, *tesz-* → *tegy-* → *tegyünk*, *áll-* → *állj-* → *álljunk*, *hord-* → *hordj-* → *hordjunk* stb.

A határozott ragozásban a felszólító módú alapigealak előtt az **-uk**, **-ük** személyragok állnak, például: *kerül-* → *kerülj-* → *kerüljük*, *főz-* → *főzz-* → *főzzük*, *vesz-* → *vegy-* → *vegyük*, *átáll-* → *átállj-* → *átálljuk*, *lop-* → *lopj-* → *lopjuk* stb. A PI/1. kijelentő módú határozott ragozású igealakoknál és a PI/1. felszólító módú határozott ragozású igealakoknál homonímia figyelhető meg az egyes alakok között. A különbség viszont jól látható a morfológiai ábrázolásakor, például: *lop-* → *lop-* + *juk* (= PI/1. kijelentő módú, határozott ragozású), *lop-* → *lop-* + *-j-* + *-uk* (= PI/1. felszólító módú, határozott ragozású).

• **PI/2. felszólító mód, jelen idő**

Az általános ragozásban használt személyragok mindig előhangzósak, mert az előttük álló felszólító módú alapigealak mássalhangzóra végződő: **-(a)tok**, **-(e)tek**, például: *visz-* → *vigy-* → *vigyetek*, *küld-* → *küldj-* → *küldjetek*, *vált-* → *válts-* → *váltsatok*, *húz-* → *húzz-* → *húzzatok* stb.

A határozott ragozásban használt személyragok ugyanúgy előhangzósak az előttük álló mássalhangzóra végződő felszólító módú alapigealak miatt: **-(á)tok**, **-(é)tek**, például: *tör-* → *törj-* → *törjétek*, *ért-* → *érts-* → *értsétek*, *vár-* → *várj-* → *várjátok*, *ad-* → *adj-* → *adjátok* stb.

• **PI/3. felszólító mód, jelen idő**

Az általános ragozásban használt személyragok mindig előhangzósak, mert az előttük álló felszólító módú alapigealak mássalhangzóra végződő: **-(a)nak**, **-(e)nek**, például: *hisz-* → *higgy-* → *higgyenek*, *küld-* → *küldj-* → *küldjenek*, *vált-* → *válts-* → *váltsanak*, *lop-* → *lopj-* → *lopjanak* stb.

A határozott ragozásban használt személyragok ugyanúgy előhangzósak az előttük álló mássalhangzóra végződő felszólító módú alapigealak miatt: **-(V)k** (**-(á)k**, **-(é)k**),

például: *tör-* → *törj-* → *törjék*, *ért-* → *érts-* → *értsék*, *vár-* → *várj-* → *várják*, *ad-* → *adj-* → *adják* stb.

11. Az igealak fölépítése

1) A szintetikus igealak

Ez a viszonyításnak az affixumokkal való kifejezése. Az igéknél a kijelentő mód jelen és múlt idejű alakjainak a szerkesztésekor, a feltételes mód jelen idejének, valamint a felszólító módnak az alkalmazásakor használatos. Például a *megcsinálhatnak* igealak így épül fel: *meg-* + *csinál-* + *-hat* + *-n-* + *-(é)k* ($P^x + T^{ig} + K^{ig} + J^m + R^{szm}$). A sematikus ábrázolás felbontásával a következőképpen írható le: **(prefixum) + igető (abszolút/relatív) + suffixumok (képzők, jelek, rag)**.

A szintetikus igealakok lehetséges morfológiai szerkezeteit az alábbiakban foglalom össze.

	időjel		módjel		személyrag		példa
igető	+	∅	+	∅	+	∅	<i>vár, kér</i>
igető	+	∅	+	∅	+	R^{szm}	<i>várok, kérek</i>
igető	+	∅	+	J^m	+	R^{szm}	<i>várnék, kérjen</i>
igető	+	∅	+	J^m	+	∅	<i>várna, kérj</i>
igető	+	J^i	+	∅	+	R^{szm}	<i>vártam</i>
igető	+	J^i	+	∅	+	∅	<i>kért</i>

14. táblázat

Általános ábrázolással a szintetikus alakok felépítését a következőképpen végzem el:

$$\text{tő (abszolút/relatív) + (K}^{ig}\text{) + J}^i\text{ + J}^m\text{ + R}^{szm}$$

Ebben az esetben az igealakban lévő képző kizárólag igeképző (= K^{ig}) lehet, a módjel (= J^m) a kijelentő módban mindig jelöletlen, azaz testetlen (= ∅), de az időjel (= J^i) jelen időben hét ige (ld. később) és a „-szik” végű igék esetében jelölt.

Formaváltozataiban és példákkal megvilágítva, a fentiek többféleképpen realizálódhatnak, például: *olvas-* + *-∅* + *-∅* + *-(o)k* (= $tő + J^i + J^m + R^{szm}$) → *olvasok*, *foly-* + *-tat* + *-hat* + *-∅* + *-n-* + *-a* ($tő + K^{ig} + K^{ig} + J^i + J^m + R^{szm}$) → *folytathatna*, *szép-* + *-ít* + *-get* + *-∅* + *-∅* + *-i* ($tő + K^{ig} + K^{ig} + J^i + J^m + R^{szm}$) → *szépítgeti*, *gereblye-* + *-’z* + *-tet* + *-het* + *-∅* + *-n-* + *-(é)nk* ($tő + K^{ig} + K^{ig} + K^{ig} + J^i + J^m + R^{szm}$) → *gereblyéztethetnének*.

A *gereblyéztethetnének* igealak felépítése az igető típusa, a töves és a toldalékos rész felől nézve:

- az igető a típusa szempontjából: *gereblye-* + *-z* → *gereblyéz* (= N → I) – ezek az elemek (főnévi tő és igeképző) potenciálisan abszolút igetövet alkotnak az én nyelvszemléletem alapján; a *gereblyéztet-*, *gereblyéztethet-* igealakokat pedig relatív igetöveknek nevezem;
- a töves és a toldalékos rész felől nézve: a *gereblyéz-* = a töves rész, a *-tethetnénk* = a toldalékos rész, tehát:

	R ^{it}			J ^m	R ^{szm}
A ^{pit}	gereblyéz-	-tet	-het	-n-	-(é)nk
	gereblyéz-	-tet			
	gereblyéz-				
FN ^{it}	gereblye-				
TÖ ^r		TO ^r			

Az említettem hét ige: a *tesz*, *vesz*, *lesz*, *visz*, *hisz*, *eszik*, *iszik* morfológiai felépítése: **abszolút igető (= a) (+ a relatív tő eleme (= b)) + (képzők) + (jelek) + igei személyrag**. Formaváltozataiban és példákkal megvilágítva a fentiek többféleképpen realizálódhatnak, például:

	tő	K ^{lg}	J ⁱ	J ^m	R ^{szm}	igealakok
1.	a + b		+ ∅	+ J	+ R	<i>tennék, vinnék, lenne</i> stb.
2.	a		+ J/∅	+ J/∅	+ R/∅	<i>tegyél, teszek, legyél, leszek, tégy, tesz</i> stb.
3.	a	+ K	+ ∅	+ J	+ R	<i>tehetnék, itatnám, ihatnék</i> stb.
4.	a	+ K	+ ∅	+ ∅	+ R/∅	<i>tehetek, tehet, ihatok, ihat, lehet</i> stb.

15. táblázat

2) Az analitikus igealak

Ez a viszonyításnak önálló lexémával való kifejezése. A magyar *ige* kategóriában tipikusan a jövő időnek és a feltételes mód múlt idejének a szerkesztésekor használatos:

- a jövő idő szerkesztésekor: a főnévi igenév + a *fog* segédige megfelelő alakja, például: *csinálni fog*, *vizsgálni fogjuk*, *meg fogom nézni*, *le fogja tenni*, *szárítani fogtok* stb.;
- a feltételes mód múlt idejének a szerkesztésekor: a múlt idejű ige + a *volna* feltételes módú segédige, például: *csináltam volna*, *megnézted volna*, *lehettem volna*, *nem tehetted volna le*, *kipihente volna* stb.

Az analitikus igealakok lehetséges morfológiai szerkezeteit a következőképpen foglalom össze.

	képző	időjel	módjel	személyrag	segédige	példa					
igető	+	K ^{fi}	+	- ¹⁰	+	- ¹⁰	+	- ¹¹	+	fog + R ^{szm}	csinálni fog
igető	+	-	+	J ⁱ	+	J ^m	+	R ^{szm}	+	volna	csináltál volna
igető	+	K ^{ig}	+	J ⁱ	+	J ^m	+	R ^{szm}	+	volna	csinálhattam volna

16. táblázat

12. Az igeidők

12.1. A jelen idő

A jelen idő egybeesik a mindenkori beszédidővel, vagyis az eseményidő és a beszédidő azonos. Jelen időt használunk általános érvényűnek tartott kijelentésekben, vagy gyakran ismétlődő események jelölésére.

A jelen idő jele a legtöbb magyar igenél jelöletlen, tehát zéró morféma: **-Ø-**, például: *néz-Ø, olvas-Ø, szív-Ø, kér-Ø, lát-Ø, rajzol-Ø, es-Ø-ik, ismer-Ø, segít-Ø, mér-Ø, bír-Ø*, stb.

E hét igenek a csoportjában a jelen idő általánossá nem vált jele az **-sz-**: *te-sz, ve-sz, vi-sz, hi-sz, le-sz, e-sz-ik, i-sz-ik*; továbbá ide tartozik a nem túl népes „-szik” végű igei csoportja is, például: *cselek-sz-ik, gyanak-sz-ik, fek-sz-ik, al-sz-ik* stb. A jelen időjel alakjáról és használatáról a 9.2.1. alfejezetben szólok behatóbban.

12.2. A múlt idő

A múlt idejű esemény megelőzi a beszédidőt. A mai magyar ige múlt idejű alakja mindig szintetikus, vagyis egyszerű az alakja szerint. A múlt idő jele a **-t/-tt**, illetve a **-tt** időjelnek a vokalizált változata: a **-(V)tt**; az igei felépítéséből adódóan vagy **-ott/-ett** vagy **-ött** (a magánhangzó-harmónia szerint veláris, palatális, illetve kerekítéses változatú), például: *vártam, vártál, várt; gyújtottam, gyújtottál; kértem, kérted, kérte; vetettem, vetetted, vetette; nőttem, nőttél, nőtt; sütöttem, sütötted, sütötte* stb. A múlt idő jelének az alakjáról és használatáról a 9.2.2. alfejezetben írok részletesebben.

A magyar nyelvnek a 11. század óta vannak írásos emlékei, s ezekből aránylag jól megismerhetjük a korábbi nyelvvállapotokat, bár ma már nem használatosak azoknak az időknél az igealakjai. Ezek az alakok sűrűn előfordultak a klasszikus magyar szerzőknél is, különösen akkor, ha szándékosan archaizáltak (H. Tóth – Patloka 2009).

¹⁰ nem fejezi ki

¹¹ a személyt a segédige megfelelő személyragozott alakja fejezi ki, pl.: *fogok, fogom, fog, fogja, fognak, fogják* stb.

A legismertebb régies igealak az ún. *imperfectum narrativum* (elbeszélő múlt). Tulajdonképpen ez volt az eredeti múlt igeidő, a ma használt *-t* időjeles alakok csak később alakultak ki, de aztán teljesen kiszorították a korábbi ragozási sort. Mivel az *-a*, *-e/-á*, *-é* a jele, „magánhangzós múlt idő”-nek is szokták emlegetni (Blaskovics 1957).

A régies magyar igeidők közé a múltban hosszan tartó cselekvést/történést jelölő *praeteritum imperfectum* (folyamatos múlt), a múltban befejezett cselekvést/történést jelölő *plusquamperfectum*, illetve felszólító múlt tartozott (Blaskovics 1957).

Bizonyára a latin egyházi szövegek minél pontosabb fordításának az igénye vezette azokat a szerzeteseket, akik a magyar nyelvű kódexekben megpróbálták a sokféle múlt időt magyarul is visszaadni. Ehhez az eljáráshoz a létige *vala* és *volt* alakját használták segédigeként, változatlan formában, míg a főigét ragozták, mégpedig hol jelen, hol valamelyik múlt időben, de a függő jövő idővel is összekapcsolták. Mivel ezek többnyire egyéni nyelvi lelemények voltak, a köznyelv soha nem fogadta be őket igazán, kivéve a *plusquamperfectumot*, amelyikkel a Tiszántúlon vagy Erdély egyes nyelvjárásaiban még napjainkban is találkozhatunk (M. Korchmáros 2006).

12.3. A jövő idő

A jövő idejű esemény mindig követi a beszédidőt. A jövő időnek a mai magyarban nincs testes jele. Az alakja mindig analitikus szerkesztésű: **főnévi igenév + a fog segédigének a megfelelő alakja**. A segédige személyragja vagy határozatlan, vagy határozott tárgyra utal, kifejezi a számot és a személyt, például: *készíteni fog*, *meg fogom csinálni* stb.

A régi nyelvhasználatban létezett az *-and*, *-end* időjellel alkotott jövő idő, azaz *futurum perfectum* (függő jövő idő). Jövőben befejezett cselekvést/történést jelölt, például: *kérendek*, *várandasz* stb. (Blaskovics 1957)

12.4. A magyar igeidők paradigmaticus rendszerének az áttekintése

A következő táblázatokban bemutatom a magyar igeidők teljes paradigmaticus rendszerét (beleértve a régies magyar igeidőket).

A mai magyar igeidők paradigmatis rendszere						
idő és mód		személy	általános ragozás		határozott ragozás	
jelen idő	kijelentő mód	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	várom vársz vár várunk vártok várnak	kérek kérsz kér kérünk kértek kérenek	várom várod várja várjuk várjátok várják	kérem kéred kéri kérjük kéritek kérik
	feltételes mód	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	várnék várnál várna várnánk várnátok várnának	kérnék kérnél kérne kérnénk kérnétek kérnének	várnám várnád várná várnánk várnátok várnának	kérném kérnéd kérné kérnénk kérnétek kérnék
	felszólító mód	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	várjak várj(ál) várjon várjunk várjatok várjanak	kérjek kérj(él) kérjen kérjünk kérjétek kérjenek	várjam vár(ja)d várja várjuk várjátok várják	kérjem kér(je)d kérje kérjük kérjétek kérjék
múlt idő	kijelentő mód	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	vártam vartál vart vartunk vartatok vartak	kértem kértél kért kértünk kértetek kértek	vártam vartad varta vartuk vartátok varták	kértem kérted kérte kértük kértétek kérték
	feltételes mód	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	vártam volna vartál volna vart volna vartunk volna vartatok volna vartak volna	kértem volna kértél volna kért volna kértünk volna kértetek volna kértek volna	vártam volna vartad volna varta volna vartuk volna vartátok volna varták volna	kértem volna kérted volna kérte volna kértük volna kértétek volna kérték volna
jövő idő		Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	várni fogok várni fogsz várni fog várni fogunk várni fogtok várni fognak	kérni fogok kérni fogsz kérni fog kérni fogunk kérni fogtok kérni fognak	várni fogom várni fogod várni fogja várni fogjuk várni fogjátok várni fogják	kérni fogom kérni fogod kérni fogja kérni fogjuk kérni fogjátok kérni fogják

17. táblázat

A régies magyar igeidők paradigmatis rendszere						
idő és mód	személy	általános ragozás			határozott ragozás	
múlt idő	imperfectum narrativum ¹²	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	várek várál vára váránk várátok várának	kérék kérél kére kéreink kéretek kérenek	várom várád várá várók várátok várák	kérem kéred kére kéretek kéretek kérek
	praetericum imperfectum ¹³	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	várok vala/volt vársz vala/volt vár vala/volt várunk vala/volt vártok vala/volt várnak vala/volt	kérek vala/volt kérsz vala/volt kér vala/volt kéreink vala/volt kéretek vala/volt kérenek vala/volt	várom vala/volt váród vala/volt várja vala/volt várjuk vala/volt várjátok vala/volt várják vala/volt	kérem vala/volt kéred vala/volt kéri vala/volt kéretek vala/volt kéretek vala/volt kérik vala/volt
	plusquam- perfectum ¹⁴	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	vártam vala/volt vártál vala/volt várt vala/volt vártunk vala/volt vártatok vala/volt vártak vala/volt	kértem vala/volt kértél vala/volt kért vala/volt kértünk vala/volt kértetek vala/volt kérték vala/volt	vártam vala/volt vártad vala/volt vártá vala/volt vártuk vala/volt vártatok vala/volt várták vala/volt	kértem vala/volt kérted vala/volt kérte vala/volt kértük vala/volt kértetek vala/volt kérték vala/volt
	felszólító	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	vártam legyen vártál legyen várt legyen vártunk legyen vártatok legyen vártak legyen	kértem legyen kértél legyen kért legyen kértünk legyen kértetek legyen kérték legyen	vártam legyen vártad legyen vártá legyen vártuk legyen vártatok legyen várták legyen	kértem legyen kérted legyen kérte legyen kértük legyen kértetek legyen kérték legyen
jövő idő	futurum perfectum ¹⁵	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	várandok várandasz várand várandunk várandotok várandanak	kérendek kérendesz kérend kérendünk kérendetek kérendenek	várandom várandod várandja várandjuk várandjátok várandják	kérendem kérended kérendi kérendjük kérenditek kérendjék
	feltételes	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	várni fognék várni fognál várni fogna várni fognánk várni fognátok várni fognának	kérni fognék kérni fognál kérni fogna kérni fognánk kérni fognátok kérni fognának	várni fognám várni fognád várni fogná várni fognánk várni fognátok várni fognák	kérni fognám kérni fognád kérni fogná kérni fognánk kérni fognátok kérni fognák

18. táblázat

13. Az igemódok

A mód morfológiailag jelölt kategória. Alapvető szerepet tölt be a nyelv modális rendszerében, a modalitás kifejezésében. A magyar nyelvben kijelentő, feltételes és felszólító módot különböztetünk meg.

13.1. A kijelentő mód

Elsődlegesen a kijelentő mondatra jellemző. A kijelentő módnak nincs testes morfológiai jelölője, a jele tehát mindig zéró morfémájú: **-ø**. Ennek következtében az

¹² imperfectum narrativum: elbeszélő múlt (magánhangzós múlt idő)

¹³ praetericum imperfectum: folyamatos múlt

¹⁴ plusquamperfectum: befejezett múlt

¹⁵ futurum perfectum: függő jövő idő

igei személyragok közvetlenül a tőhöz járulnak, például: *tesz-(e)k, lát-(o)k, készül-(ö)k* stb.

13.2. A feltételes mód

A feltételes mód használata mindig modális jellegű. Jellemzően óhajtó, óhajtást, vágyat, kívánságot kifejező mondatokban fordul elő. A feltételes mód jele *-n- / -(a)n-, -(e)n-*. Teljes mértékben egyetérttek Kiefer Ferenc meglátásával: „A feltételes mód jele *-n*, nem pedig a hagyományos nyelvtanokban említett *-na/-ne, -ná/-né*. Ezt a *várna-várná, kérne-kérné* alakok szembenállása mutatja. Ezek az alakpárok ugyanis mindenben megegyeznek, csak a tárgyasság tekintetében térnek el. S mivel a *várna-várná*, illetőleg *kérne-kérné* pár az *a-á* illetőleg az *e-é* elemekben tér el, őket kell a különbség hordozójának tekintenünk, és mint önálló szegmentumot leválasztanunk. A fennmaradó *várn-*, illetőleg *kérn-* alakokból természetesen megint leválaszthatjuk az igeötvet: *vár, kér*. A megmaradó *n* elem tehát szükségképpen önálló morfémat testesít meg. Más szóval, az *n* a feltételes mód jele, s ami utána következik, az a személyrag.” (Kiefer 2000: 608)

A továbbiakban a feltételes mód jelével összefüggő néhány álláspontot tekintem át.

- *A mai magyar nyelv* szerint: a feltételes mód jele: *-na, -ne, -ná, -né*; az *sz-s* és a *v-s* tövű igékben *-nna, -nne, -nná, -nné* (Velcsovne 1971);
- a *Hungarolingua* szerint: a feltételes mód jele: *-na/-ne, -ana/-ene; -ná/né, -aná/-ené/-ané*; az *sz-s* és a *v-s* tövű igékben az *n* elem geminálódik: *-nn-*; (Keresztes 1995);
- a *Magyar grammatika* szerint: a feltételes mód jele: *-na/-ne, -ana/-ene; -ná/né, -aná/-ené*; az *sz-s* és a *v-s* töveknél: a feltételes mód jelének hosszú mássalhangzós allomorfja: *-nna/-nne; -nná/-nné*; (Kugler–Lengyel 2000);
- *A magyar nyelv könyve* szerint: a feltételes mód jele: *-na, -ne, -ná, -né* (A. Jászó 2004);
- *A -t végű igékről a magyar mint idegen nyelv oktatásának szempontjából* szerint: a feltételes mód jele: *-na, -ne, -ná, -né* (H. Tóth 2004);
- a *Magyar nyelvtan, forma, funkció, összefüggések* szerint: a feltételes mód jele: „az ige infinitívuszi töve *-i* nélkül + igei személyrag; Sg/1. határozatlan ragozásnál mindig *-ék*; a hosszú *mg*h + *t*, illetve a két mássalhangzóra végződő igéknél

a magánhangzóval kiegészített infinitívuszi tőhöz tesszük a feltételes módú igeragot: tő + *-ani/-eni* + rag”¹⁶ (Hegedűs 2005);

- a *Lépésenként magyarul – magyar nyelvtani kézikönyv* szerint: a feltételes mód jele: *-(a)n, -(e)n, -nn-* (M. Korchmáros 2006);

- a *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához* szerint: a feltételes mód jele: *-na, -ne, -ná, -né; -ana, -ene, -aná, -ené, -ané;* „az *sz-s* és *v-s* igéknél megduplázzik az *n* elem: *-nn-*” (Szili 2006).

Erről a problémáról így alakult a saját felfogásom, nézetem: a feltételes mód jele: *-n, -(a)n, -(e)n*. Az *n-s* relatív tő esetében a magyar mint idegen nyelv tanulásakor és tanításakor egyszerűsíthetjük a helyzetünket, amikor ezeknek az igéknek a ragozásával foglalkozunk. Így áttekinthetőbbé válik a feltételes mód jele és/vagy a főnévi igenév képzője alternánsainak a széles köre.

13.3. A felszólító mód

A felszólító mód jelének a használata kötelező a felszólító mondatokban. Mellékmondatban leggyakrabban függő felszólításban jelenik meg (ún. konjunktív).

A magyar nyelvben a felszólítás teljes paradigmát alkot. A jelen idő esetében mindegyik mód paradigmája megalkotható. A múlt időben a kijelentő és a feltételes mód paradigmája alkotható meg. A jövő időben csak kijelentő módú igealakok vannak. A felszólító mód jele: *-j, -jj, -gy, -ggy, -s, -ø*. A *-j-t* a felszólító mód általános jelének tartom. A variánsai mindig pozíciókhoz kötöttek, ugyanis a különböző igealjakok a felszólító mód jelének más-más alakját kívánják maguk mellé (Patloka 2009).

Paradigmán belül az egyes szám második személyű rag két változatban jelenhet meg. A két változat között nincs lényegbevágó különbség. Az inkább csak pragmatikai jellegű, hosszabb alakok jellemzően kérést fejeznek ki (Kiefer 2000). Például: a *várjad* ~ *várd* (morfológiailag ábrázolva: *vár- + -j + -(a)d* ~ *vár- + -ø + -d*) felszólító módú alakok közül az első inkább kérést, a másik pedig parancsot fejez ki.

Szólnom szükséges a felszólító módú alakokban végbemenő asszimilációkról.

Az első asszimiláció csak a szibilánsok után álló *-j* felszólítómódjelt érinti. Ennek következtében a *-j* felszólítómódjel teljesen hasonul az előtte álló szibilánshoz, például: *néz- + -j + -(á)l* → *hossz- → hozzál, olvas- + -j + -unk* → *olvass- → olvassunk* stb.

¹⁶ Ebből az igealkotási módból számomra az derül ki, hogy a feltételes mód jele nem létezik.

A *-szt-*re végződő igealakok esetében a hangzókivető igealaknál a *t* kiesik a *-t* elem, és a felszólító mód jele hasonul az előtte álló *sz*-hez, például: *halaszt- + j + ak* → *halasz + j + ak* → *halassz- + ak* → *halasszak* stb.

A második asszimiláció: a *vet, nevet, üt -t* végű igealakok esetében megy végbe: a tövégi *-t* elem a felszólító mód jele hatására *s*-re spirantizálódik, utána ez az *-s-* teljesen hasonítja az utána álló *-j* módjelet, például: *vet- + j* → *ves- + j* → *vess-* → *vessed*. A rövidebb felszólító módú alak esetén (Sg/2., határozott ragozás) kiesik a felszólító módnak a jele, ez az *-s*, és az előhangzó is, tehát *vessed* → *vesd*, ebben az esetben a rövidebb alak megőrzi magában a *t* elemnek a spirantizálódott alakját, tehát az *-s-t*. Kiefer is hasonlóan kezeli ezeket az igealakokat, szerinte ugyanis: „A felszólító módjel előtt a *t s*-sé palatalizálódik, majd a felszólító módjel hasonulása után *-Vss-t* kapunk: *üt + j + ek* → *üs + s + ek*” (Kiefer 2000: 610).

A harmadik asszimiláció: a *-Ct-*re végű igealakokhoz az *-s* felszólítómódjel járul, például: *márt- + -s + -ak* → *mártsak*. Kiefer szerint: „A *t* zengőhang + *t*-re végződik: *márt, olt, hajt*. Itt is a *-t* palatalizálásáról van szó, de az eredmény nem a réshang, hanem affrikáta: *cs*. Ehhez az affrikátához hasonul a *j* módjel. Tehát *márt + j + ak* → *máracs + j + ak* → *máracs + cs + ak*, a *máracsak* alak mássalhangzó-rövidülés (degemináció) eredménye” (Kiefer 2000: 610). Ezt a megfigyelést helytelennek tartom, hiszen *máracsak* alak mint felszólító módú igealak nem létező forma. A helyes felszólító módú alak ugyanis: *mártsak*. A *máracsak* forma legfeljebb kiejtési változatot mutat. A *mártsak* igealakban ugyanis összeolvadás megy végbe, s ennek az eredménye a kiejtésben megjelenő harmadik hang, az adott esetben [cs].

Az előbb említettem asszimilációkat így foglalom össze:

- 1. asszimiláció: az *s, sz + j* hasonulása = teljes progresszív, írásban is jelölt asszimiláció;
- 2. asszimiláció: a *t + j* kapcsolatot érinti: a *t* a *j* hatására *s*-sé spirantizálódik, utána hasonítja a *j-t*, *ss* jön létre = regresszív, utána progresszív, teljes, írásban is jelölt asszimiláció;
- 3. asszimiláció: a *t + s* összeolvadása = írásban nem jelölt, részleges hasonulás (kontamináció).

14. Az igeragozás

A magyar ige minden igemódban (kijelentő, feltételes, felszólító) és igeidőben (jelen, múlt, jövő) teljes paradigmát alkot.

Az igtét a magyarban a következő kategóriák szerint ragozzuk: szám, személy, határozottság, idő és mód szerint. A *szám* kategória az egyes számú és a többes számú morféákat a *személy* kategória az 1. személyű, 2. személyű és a 3. személyű morféákat, a *határozottság* kategóriája a határozott és az általános tárgyú morféákat, az *idő* a jelen idő és a múlt idő morféái, végül a *mód* kategória a kijelentő mód, a feltételes mód és a felszólító mód morféáit tartalmazza.

Az igének e morféák szerinti toldalékolásával jön létre az igei paradigma. Az igei paradigma ezek szerint az alábbi alakokat tartalmazza: kijelentő módban: jelen idő általános ragozás, jelen idő határozott ragozás, múlt idő általános ragozás, múlt idő határozott ragozás; feltételes módban: jelen idő általános ragozás, jelen idő határozott ragozás; felszólító módban: jelen idő általános ragozás és határozott ragozás.

A magyar nyelvben a határozottság szerint kétféle igeragozást különböztetünk meg: általános és határozott ragozást. Általános és határozott alakjai csak a tranzitív igéknek lehetnek.

Az intranszitiv igék csak általánosan ragozhatók. Egy tárgynak a határozottsága, vagy éppen ellenkezőleg: a határozatlansága leginkább formális kritériumoknak a függvénye. E kritériumok alapján határozott tárgynak tekinthetők:

a) a tárgyesetben lévő tulajdonnevek és földrajzi nevek: *Évát, Petőfit, Csehországot, Budapestet, a Balatont, a Dunát, Prágát, Egert* stb.;

b) a határozott névelővel ellátott főnevek, melléknevek, számnevek és névmások: *a várost, a könyvet, a nagyot, az ötöt, a huszadikat, a másikat, a jobbat* stb. (H. Tóth – Patloka 2008);

c) a birtokos személyjellel ellátott főnevek: *házamat, kertünket, szabadságomat, képességeit, szenvedélyüket, szerelmemet* stb.;

d) néhány névmás: a Sg/3. és a Pl/3. személyű személyes névmások: *őt, őket*; a magázáskor vagy önözéskor használatos személyes névmások: *magát, magukat; önt, önöket*; az accusativusban lévő mutató névmások: *azt, azokat, ezt, ezeket*; az *-ik* képzős, kiemelő névmások: *melyik, akármelyik, bármelyik*; a visszaható névmások: *magam, magad, maga, magunk, magatok, maguk*; a kölcsönös névmás: *egymást*;

e) a főnév előtt álló bármilyen *-ik* végű névmás: *melyik villamost, bármelyik házat* stb.;

f) a tárgyi mellékmondat főmondata: *Azt írja, hogy pénteken jön., Tudja az újságból, milyen filmek mennek a moziban.;*

g) a jelzős funkcióban a főnév előtt álló mutató névmás: *azt a várost, ezt a virágot, azokat az állatokat, ezeket a fiúkat* stb.

Határozatlan tárgynak tekinthetjük a következőket:

a) a kérdő, vonatkozó, határozatlan, általános névmást, illetve a melléknévi vagy a számnévi mutató névmást accusativuszi esetben, például: *mit, kit, miket, kiket, milyenet, mekkorát, mifélt, hányat, mennyit, valamit, valakit, mindenkit, semennyit* stb.;

b) a névelő nélküli vagy határozatlan névelős köznevet, például: *kutyát, házat, épületet, egy könyvet, egy dobozt* stb. (H. Tóth – Patloka 2008);

c) a kérdő, vonatkozó, határozatlan névmási vagy melléknévi, illetve számnévi mutató névmási jelzővel ellátott szavakat, például: *Kit hívtál?; Leírtam, amit tudtam.; Látsz valakit?; Mindenkit meghívunk.; Olyat írtam, hogy csak!* stb.;

d) a főnévi igenet, amelynek nincs további határozott tárgya, például: *Téged nem lehet elérni.; Szeretnék még egy oldalt lefordítani.* stb.;

e) a Sg/1.,2. és a Pl/1.,2. személyű személyes névmásokat, például: *lát engem, téged, keres minket, titeket* stb.

Hozzáadandó, hogy a logikai határozottsága ellenére a vonatkozó névmási tárgy (*akit, amit, amelyet*) után általános ragozás használatos: *Az a férfi, akit ott látsz, a magyartanárnak. Én is látom azt, akit te látsz.* Viszont, ha a névmás *-ik* végű, utána határozott ragozás áll, például: *Én is látom azt, amelyiket te látod.* A *mind(et)* névmás után is határozott ragozás áll, például: *Mind(et) megvettük, amit kínált.;* de a *mindent, mindenkit* után viszont általános ragozás van, például: *Mindent megvettél, amit kértem?*

Puszta főnévi igenévi tárgy mellett általános ragozás van, például: *Szeretnék utazni.* Ha viszont a főnévi igenévi tárgyhöz további határozott tárgy vagy logikai tárgy járul, a vezérigye tárgyas ragozású, például: *Meg szeretném nézni a várost.;* ***Szeretném látni!*** stb.

14.1. Az iktelen ragozás

Az iktelen igéknél a ragozási paradigmájukon belül a jelek vagy a ragok felvételekor eltérések tapasztalhatók. Ezért tíz külön ragozási típusba sorolom őket. Ezek olyan igék, amelyekhez előhangzós képzők, jelek vagy ragok járulnak, például: *fejleszténem,*

választanak, vagy a múlt idő jelének a felvételekor eltérést mutatnak, például: *csinált*, *olvasott*, *olvasta* stb.

Az iktelen igék ragozása tovább bontható két alaptípusra az ige végződése szerint. Ezek nem *t*-re végződő és *t*-re végződő igék. A *-t* végű igék eltérést mutatnak a felszólító mód jelének a felvételekor, például: *süt* → *süssél*, *gyűjt* → *gyűjtsek*, *fejleszt* → *fejlesszék* stb.

A nem *t*-re végződő tövek

• 1. típus

Ebbe a típusba olyan igék tartoznak, amelyek után nem áll előhangzós személyrag, illetve jel (módjel), és a múlt időben minden személyben *-t* formájú időjelet kapnak. Ide tartoznak, például: *szalad*, *lázad*, *síel*, *csinál*, *beszél*, *gondol*, *készül*, *épül*, *szüksül*, *talál*, *sétál*, *ábrázol*, *lángol*, *hiányol*, *kábul*, *ölel*, *repül*, *pakol*, *figyel*, *pihen*, *akar*, *vár*, *fúr*, *zár*, *varr* stb.

• 2. típus

Ebbe a típusba az olyan igék tartoznak, amelyekhez múlt időben az általános ragozású 3. személyben az előhangzós *-(V)tt* múltidőjel járul. Ide tartoznak, például: *szab*, *szed*, *dob*, *nyávog*, *ballag*, *kullog*, *vág*, *röfög*, *kopog*, *csillog*, *lotyog*, *köhög*, *lóg*, *zokog*, *dug*, *nyavalyog*, *fintorog*, *vigyorog*, *szivárog*, *csorog*, *kap*, *szív* stb.

• 3. típus

Ebbe a típusba tartoznak az *-s*, *-z* végű igék. Jelen időben az általános ragozású 2. személyben mindig előhangzós *-(V)l* személyrag áll. Múlt időben az általános ragozású 3. személyben *-(V)tt* múltidőjel járul hozzájuk. A felszólító módban a *-j*-felszólítómódjel teljesen hasonul az *-s*-hez vagy a *-z*-hez (*s + j* → *ss*, *z + j* → *zz*). Kijelentő módban, jelen időben a *-ja*; *-juk/-jük*; *-játok*; *-ják* személyragoknak a *j* eleme hasonul. Ide tartoznak, például: *mos*, *ás*, *vés*, *les*, *tapos*, *olvas*, *vigyáz*, *főz*, *érez*, *idéz*, *őríz*, *hoz*, *céloz*, *betonoz*, *lapoz*, *sugároz*, *túloz*, *hámoz*, *elátkoz*, *okoz*, *reklámoz*, *borsoz*, *néz* stb.

• 4. típus

Ebbe a típusba tartoznak a *-zd*, *-rd*, *-ld*, *-sd* igék és néhány *-nd* végződésű ige. Ezekhez jelen időben az általános ragozású Sg/2., Pl/2. és Pl/3. személyekben előhangzós személyrag járul. A feltételes mód esetében a feltételes mód jele mindig előhangzós: *-(V)n-*. Múlt időben, az általános ragozású Sg/3. személyben az előhangzós *-(V)tt* múltidőjel járul hozzájuk. Ide tartoznak, például: *hord*, *kérd*, *áld*, *told*, *old*, *küld*, *szaguld*, *csikland*, *mond*, *örvend*, *esd*, *küzd*, *kezd* stb.

• 5. típus

Ebbe a típusba csak néhány magánhangzóra végződő ige tartozik, amelyeknél kijelentő módban, jelen időben az igező a -v- hiátustöltővel bővül. Múlt időben minden személy **-tt** múltidőjelet kap. Ide tartoznak a *ri, hí, szí, nyű, fő, sző, ró, nő, lő, jő* igék.

• 6. típus

Ebbe a típusba többnyire a kettőzött **-ll-**re végződő igék tartoznak, amelyekhez múlt időben előhangzós **-(V)tt** múltidőjel járul, gyakran előhangzós személyragot kapnak. Ezekhez a főnévi igenév **-ni** képzője köthet hangzó funkciójú előhangzóval járul. Ide tartoznak, például: *vall, átall, kell, hall* stb.

A **t-re** végződő tövek:

• 1. típus

Ebbe a típusba a **-t** végű igék tartoznak, itt az általános ragozású Sg/3. személyben a múltidőjel előhangzós: **-(V)tt**. A felszólító módban a **-j** felszólítómódjel járul a tőhöz, az itt végbemenő asszimilációkról lásd 13.3. fejezet. Ide tartoznak, például: *mutat, lát, ugat, arat, adat, varrat, írat, hozat, csinálhat, izgat, siet, fizet, nevet, szeret* stb. (minden potenciális **-hat/-het** képzővel képezhető ige és minden kauzatív **-tat, -tet, -at, -et** képzős ige).

• 2. típus

Ebbe a típusba azok a **-t** végű igék tartoznak, amelyekhez a múlt időben mindig előhangzós **-(V)tt** múltidőjel járul. A felszólító módban a **-j** felszólítómódjel járul a tőhöz, mint az előző típusnál (= **-t-re** végződő tövek: 1. típus), az itt végbemenő asszimilációkról lásd a 13.3. fejezetet. Ide tartoznak, például: *üt, vet, hat, süit, nyit* stb.

• 3. típus

Ebbe a típusba vagy **-ít**, vagy **-(C)t** végű igék tartoznak. Jelen időben az általános ragozású Sg/2., a Pl/2. és a Pl/3. igealak személyragja mindig előhangzós. Szintén mindig előhangzós a jövő idő szerkesztésekor használatos főnévi igenév képzője: **-(V)ni** és a feltételes mód jele: **-(V)n-**. A felszólító módban a **-j-** felszólítómódjelnak az **-s-** alternánása áll. Ide tartoznak, például: *könnyít, épít, vonyít, szűkít, kábít, hajlít, csábít, alapít, megállapít, segít, veszít, mozdít, lendít, fordít, perdít, taszít, nyüszít, tanít, felejt, ért, ront, dönt, hajt, tölt, tilt, költ, ölt, önt, irt, gyűjt* stb.

• 4. típus

Ebbe a típusba az **-sz-** végű igék tartoznak, amelyekhez jelen időben az általános ragozású Sg/2., a Pl/2. és a Pl/3. személyben előhangzós személyrag járul. A jövő idő

szerkesztésekor használatos főnévi igenév képzője: *-(V)ni* és a feltételes mód jele: *-(V)n-* mindig előhangzós. A felszólító módban kiesik a *-t* végződés és a *j* módjel teljesen hasonul az *-sz*-hez (*-szt* → *-sz-* + *j* → *-ssz*). Ide tartoznak, például: *mulaszt*, *lohaszt*, *halaszt*, *forraszt*, *éleszt*, *borzaszt*, *fejleszt*, *választ* stb.

14.1.1. Az iktelen ragozás paradigmái

• A nem *t*-re végződő igetövek

1. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű	
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1. figyelek Sg/2. figyelsz Sg/3. figyel Pl/1. figyelünk Pl/2. figyeltek Pl/3. figyelnek	figyelem figyeled figyeli figyeljük figyelitek figyelik	várok vársz vár várunk vártok várnak	várom várod várja várjuk várjátok várják
	múlt idő	Sg/1. figyeltem Sg/2. figyeltél Sg/3. figyelt Pl/1. figyeltünk Pl/2. figyeltetek Pl/3. figyelték	figyeltem figyelted figyelte figyeltük figyeltétek figyelték	vártam vártál várt vártunk vártatok vártak	vártam vártad várta vártuk vártátok várták
	jövő idő	Sg/1. figyelni fogok Sg/2. figyelni fogsz Sg/3. figyelni fog Pl/1. figyelni fogunk Pl/2. figyelni fogtok Pl/3. figyelni fognak	figyelni fogom figyelni fogod figyelni fogja figyelni fogjuk figyelni fogjátok figyelni fogják	várni fogok várni fogsz várni fog várni fogunk várni fogtok várni fognak	várni fogom várni fogod várni fogja várni fogjuk várni fogjátok várni fogják
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1. figyelnék Sg/2. figyelnél Sg/3. figyelne Pl/1. figyelnének Pl/2. figyelnétek Pl/3. figyelnének	figyelném figyelned figyelne figyelnének figyelnétek figyelnék	várnék várnál várna várnánk várnátok várnának	várnám várnád várná várnánk várnátok várnának
	múlt idő	Sg/1. figyeltem Sg/2. figyeltél Sg/3. figyelt Pl/1. figyeltünk Pl/2. figyeltetek Pl/3. figyelték	figyeltem figyelted figyelte figyeltük figyeltétek figyelték	vártam vártál várt vártunk vártatok vártak	vártam vártad várta vártuk vártátok várták
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1. figyeljek Sg/2. figyeljél/figyelj Sg/3. figyeljen Pl/1. figyeljünk Pl/2. figyeljétek Pl/3. figyeljenek	figyeljem figyeljed/figyeld figyelje figyeljük figyeljétek figyeljék	várjak várjál/várj várjon várjunk várjátok várjanak	várjam várjad/várd várja várjuk várjátok várják

19. táblázat

2. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	szedek	szedem	kapok	kapom
		Sg/2.	szedsz	szeded	kapsz	kapod
		Sg/3.	szed	szedi	kap	kapja
	múlt idő	Pl/1.	szedünk	szedjük	kapunk	kapjuk
		Pl/2.	szedtek	szedítek	kaptok	kapjátok
		Pl/3.	szednek	szedik	kapnak	kapják
		Sg/1.	szedtem	szedtem	kaptam	kaptam
		Sg/2.	szedtél	szedted	kaptál	kaptad
		Sg/3.	szedett	szedte	kapott	kapta
jövő idő	Pl/1.	szedtünk	szedtük	kaptunk	kaptuk	
	Pl/2.	szedtetek	szedtéték	kaptatok	kaptátok	
	Pl/3.	szedtek	szedték	kaptak	kapták	
	Sg/1.	szedni fogok	szedni fogom	kapni fogok	kapni fogom	
	Sg/2.	szedni fogsz	szedni fogod	kapni fogsz	kapni fogod	
	Sg/3.	szedni fog	szedni fogja	kapni fog	kapni fogja	
Feltételes mód	jelen idő	Pl/1.	szedni fogunk	szedni fogjuk	kapni fogunk	kapni fogjuk
		Pl/2.	szedni fogtok	szedni fogjátok	kapni fogtok	kapni fogjátok
		Pl/3.	szedni fognak	szedni fogják	kapni fognak	kapni fogják
	múlt idő	Sg/1.	szednék	szedném	kapnék	kapnám
		Sg/2.	szednél	szednéd	kapnál	kapnád
		Sg/3.	szedne	szedné	kapna	kapná
		Pl/1.	szednék	szednék	kapnánk	kapnánk
		Pl/2.	szednétek	szednétek	kapnátok	kapnátok
		Pl/3.	szednének	szednék	kapnának	kapnának
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1.	szedtem	szedtem	kaptam	kaptam
		Sg/2.	szedtél	szedted	kaptál	kaptad
		Sg/3.	szedett	szedte	kapott	kapta
	múlt idő	Pl/1.	szedtünk	szedtük	kaptunk	kaptuk
		Pl/2.	szedtetek	szedtéték	kaptatok	kaptátok
		Pl/3.	szedtek	szedték	kaptak	kapták
		Sg/1.	szedjek	szedjem	kapjak	kapjam
		Sg/2.	szedjél/szedj	szedjed/szedd	kapjál/kapj	kapjad/kapd
		Sg/3.	szedjen	szedje	kapjon	kapja
jelen idő	Pl/1.	szedjünk	szedjük	kapjunk	kapjuk	
	Pl/2.	szedjetek	szedjétek	kapjatok	kapjátok	
	Pl/3.	szedjenek	szedjék	kapjanak	kapják	

20. táblázat

3. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	nézek	nézem	olvasok	olvasom
		Sg/2.	nézel	nézed	olvasol	olvasod
		Sg/3.	néz	nézi	olvas	olvassa
	múlt idő	Pl/1.	nézünk	nézzük	olvasunk	olvassuk
		Pl/2.	néztek	nézitek	olvastok	olvassátok
		Pl/3.	néznek	nézik	olvasnak	olvassák
		Sg/1.	néztem	nézem	olvastam	olvastam
		Sg/2.	néztél	nézed	olvastál	olvastad
		Sg/3.	nézett	nézte	olvasott	olvasta
jövő idő	Pl/1.	néztünk	néztük	olvastunk	olvastuk	
	Pl/2.	néztetek	néztétek	olvastatok	olvastátok	
	Pl/3.	néztek	nézték	olvastak	olvasták	
	Sg/1.	nézni fogok	nézni fogom	olvasni fogok	olvasni fogom	
	Sg/2.	nézni fogsz	nézni fogod	olvasni fogsz	olvasni fogod	
	Sg/3.	nézni fog	nézni fogja	olvasni fog	olvasni fogja	
Feltételes mód	jelen idő	Pl/1.	nézni fogunk	nézni fogjuk	olvasni fogunk	olvasni fogjuk
		Pl/2.	nézni fogtok	nézni fogjátok	olvasni fogtok	olvasni fogjátok
		Pl/3.	nézni fognak	nézni fogják	olvasni fognak	olvasni fogják
	múlt idő	Sg/1.	néznék	nézném	olvasnék	olvasnám
		Sg/2.	néznél	néznéd	olvasnál	olvasnád
		Sg/3.	nézne	nézné	olvasna	olvasná
		Pl/1.	néznénk	néznénk	olvasnánk	olvasnánk
		Pl/2.	néznétek	néznétek	olvasnátok	olvasnátok
		Pl/3.	néznének	néznék	olvasnának	olvasnának
jelen idő	Sg/1.	néztem	néztem	olvastam	olvastam	
	Sg/2.	néztél	nézted	olvastál	olvastad	
	Sg/3.	nézett	nézte	olvasott	olvasta	
	Pl/1.	néztünk	néztük	olvastunk	olvastuk	
	Pl/2.	néztetek	néztétek	olvastatok	olvastátok	
	Pl/3.	néztek	nézték	olvastak	olvasták	
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1.	nézzek	nézzem	olvassak	olvassam
		Sg/2.	nézzél/nézz	nézzed/nézd	olvassál/olvass	olvassad/olvasd
		Sg/3.	nézzen	nézzé	olvasson	olvassa
		Pl/1.	nézzünk	nézzük	olvassunk	olvassuk
		Pl/2.	nézzetek	nézzétek	olvassatok	olvassátok
		Pl/3.	nézzenek	nézzék	olvassanak	olvassák

21. táblázat

4. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	kezdek	kezdem	mondok	mondom
		Sg/2.	kezdesz	kezded	mondasz/mondsz	mondod
		Sg/3.	kezd	kezdi	mond	mondja
	múlt idő	Pl/1.	kezdünk	kezdjük	mondunk	mondjuk
		Pl/2.	kezd(e)tek	kezditek	mond(o)tok	mondjátok
		Pl/3.	kezdenek	kezdik	mondanak	mondják
		Sg/1.	kezdtem	kezdtém	mondtam	mondtam
		Sg/2.	kezdteél	kezdted	mondtál	mondtad
		Sg/3.	kezdtett	kezdté	mondott	mondta
jövő idő	Pl/1.	kezdünk	kezdjük	mondunk	mondtuk	
	Pl/2.	kezdtetek	kezdtétek	mondtatok	mondjátok	
	Pl/3.	kezdték	kezdtek	mondtak	mondták	
	Sg/1.	kezdeni fogok	kezdeni fogom	mondani fogok	mondani fogom	
	Sg/2.	kezdeni fogsz	kezdeni fogod	mondani fogsz	mondani fogod	
	Sg/3.	kezdeni fog	kezdeni fogja	mondani fog	mondani fogja	
Feltételes mód	jelen idő	Pl/1.	kezdenénk	kezdenénk	mondanánk	mondanánk
		Pl/2.	kezdenétek	kezdenétek	mondanátok	mondanátok
		Pl/3.	kezdenének	kezdenék	mondanának	mondanák
	múlt idő	Sg/1.	kezdtém	kezdtém	mondtam	mondtam
		Sg/2.	kezdteél	kezdted	mondtál	mondtad
		Sg/3.	kezdtett	kezdte	mondott	mondta
		Pl/1.	kezdünk	kezdjük	mondunk	mondtuk
		Pl/2.	kezdtetek	kezdtétek	mondtatok	mondjátok
		Pl/3.	kezdték	kezdtek	mondtak	mondták
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1.	kezdjek	kezdjem	mondjak	mondjam
		Sg/2.	kezdjél/kezdj	kezdjed/kezdd	mondjál/mondj	mondjad/mondd
		Sg/3.	kezdjen	kezdje	mondjon	mondja
		Pl/1.	kezdjünk	kezdjük	mondjunk	mondjuk
		Pl/2.	kezdjétek	kezdjétek	mondjatok	mondjátok
		Pl/3.	kezdjenek	kezdjék	mondjanak	mondják

22. táblázat

5. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	lövök	lövöm	rovok	rovom
		Sg/2.	lősz/lövöl	lövöd	rósz/rovol	rovod
		Sg/3.	lő	lövi	ró	rója
		Pl/1.	lövünk	lőjük	rovunk	rójuk
		Pl/2.	lőtök	lövitek	rótok	rójatok
		Pl/3.	lőnek	lövik	rónak	róják
	múlt idő	Sg/1.	lőttem	lőttem	róttam	róttam
		Sg/2.	lőttél	lőtted	róttál	róttad
		Sg/3.	lőtt	lötté	rótt	róttá
Pl/1.		löttünk	löttük	róttunk	róttuk	
Pl/2.		löttetek	löttétek	róttatok	róttátok	
Pl/3.		lötték	lötték	róttak	rótták	
jövő idő	Sg/1.	lőni fogok	lőni fogom	róni fogok	róni fogom	
	Sg/2.	lőni fogsz	lőni fogod	róni fogsz	róni fogod	
	Sg/3.	lőni fog	lőni fogja	róni fog	róni fogja	
	Pl/1.	lőni fogunk	lőni fogjuk	róni fogunk	róni fogjuk	
	Pl/2.	lőni fogtok	lőni fogjátok	róni fogtok	róni fogjátok	
	Pl/3.	lőni fognak	lőni fogják	róni fognak	róni fogják	
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1.	lőnék	lőném	rónék	rónám
		Sg/2.	lőnél	lőnéd	rónál	rónád
		Sg/3.	lőne	lőné	róna	róná
		Pl/1.	lőnénk	lőnénk	rónánk	rónánk
		Pl/2.	lőnétek	lőnétek	rónátok	rónátok
		Pl/3.	lőnének	lőnék	rónának	rónának
	múlt idő	Sg/1.	lőttem	lőttem	róttam	róttam
		Sg/2.	lőttél	lőtted	róttál	róttad
		Sg/3.	lőtt	lötté	rótt	róttá
		Pl/1.	löttünk	löttük	róttunk	róttuk
		Pl/2.	löttetek	löttétek	róttatok	róttátok
		Pl/3.	lötték	lötték	róttak	rótták
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1.	lőjék	lőjem	rójak	rójam
		Sg/2.	lőjél/lőj	lőjed/lődd	rójál/rój	rójad/ródd
		Sg/3.	lőjön	lője	rójon	rója
		Pl/1.	lőjünk	lőjük	rójunk	rójuk
		Pl/2.	lőjétek	lőjétek	rójatok	rójatok
		Pl/3.	lőjenek	lőjék	rójának	róják

23. táblázat

6. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű			
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás		
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	kellek		hallok	hallom	
		Sg/2.	kellesz		hallasz/hallsz	hallod	
		Sg/3.	kell		hall	hallja	
	PI/1.	kellünk		hallunk	halljuk		
		PI/2.	kelletek		hallotok	halljátok	
		PI/3.	kellenek		hallanak	hallják	
	múlt idő	Sg/1.	kellettem		hallottam	hallottam	
		Sg/2.	kellettél		hallottál	hallottad	
		Sg/3.	kellett		hallott	hallotta	
PI/1.	kellettünk		hallottunk	hallottuk			
	PI/2.	kellettetek		hallottatok	hallottátok		
	PI/3.	kellettek		hallottak	hallották		
jövő idő	Sg/1.	kelleni fogok		hallani fogok	hallani fogom		
	Sg/2.	kelleni fogsz		hallani fogsz	hallani fogod		
	Sg/3.	kelleni fog		hallani fog	hallani fogja		
PI/1.	kelleni fogunk		hallani fogunk	hallani fogjuk			
	PI/2.	kelleni fogtok		hallani fogtok	hallani fogjátok		
	PI/3.	kelleni fognak		hallani fognak	hallani fogják		
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1.	kellenék		hallanék	hallanám	
		Sg/2.	kellenél		hallanál	hallanád	
		Sg/3.	kellene		hallana	hallaná	
	PI/1.	kellenénk		hallanánk	hallanánk		
		PI/2.	kellenétek		hallanátok	hallanátok	
		PI/3.	kellenének		hallanának	hallanának	
múlt idő	Sg/1.	kellettem		hallottam	hallottam		
	Sg/2.	kellettél		hallottál	hallottad		
	Sg/3.	kellett	volna	hallott	hallotta	volna	
PI/1.	kellettünk	volna	hallottunk	hallottuk	hallottuk	volna	
	PI/2.	kellettetek	volna	hallottatok	hallottátok	hallottátok	volna
	PI/3.	kellettek	volna	hallottak	hallották	hallották	volna
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1.	kelljek		halljak	halljam	
		Sg/2.	kelljél/kellj		halljál/hallj	halljad/halld	
		Sg/3.	kelljen		halljon	hallja	
		PI/1.	kelljünk		halljunk	halljuk	
		PI/2.	kelljetek		halljatok	halljátok	
		PI/3.	kelljenek		halljanak	hallják	

24. táblázat

• A a t-re végződő igeik

1. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	nevetek	nevetem	mutatok	mutatom
		Sg/2.	nevensz	neveded	mutatsz	mutatod
		Sg/3.	nevet	neveti	mutat	mutatja
	múlt idő	Pl/1.	nevetünk	nevetjük	mutatunk	mutatjuk
		Pl/2.	nevettek	nevetitek	mutattok	mutatjátok
		Pl/3.	nevetnek	nevetik	mutatnak	mutatják
	jövő idő	Sg/1.	nevetni fogok	nevetni fogom	mutatni fogok	mutatni fogom
		Sg/2.	nevetni fogsz	nevetni fogod	mutatni fogsz	mutatni fogod
		Sg/3.	nevetni fog	nevetni fogja	mutatni fog	mutatni fogja
Feltételes mód	jelen idő	Pl/1.	nevetünk	nevetni fogjuk	mutatni fogunk	mutatni fogjuk
		Pl/2.	nevetitek	nevetni fogjátok	mutatni fogtok	mutatni fogjátok
		Pl/3.	nevetnek	nevetni fogják	mutatni fognak	mutatni fogják
	múlt idő	Sg/1.	nevetnék	nevetném	mutatnék	mutatnám
		Sg/2.	nevetnél	nevetnéd	mutatnál	mutatnád
		Sg/3.	nevetne	nevetné	mutatna	mutatná
	jelen idő	Pl/1.	nevetnének	nevetnének	mutatnánk	mutatnánk
		Pl/2.	nevetnétek	nevetnétek	mutatnátok	mutatnátok
		Pl/3.	nevetnének	nevetnének	mutatnának	mutatnának
múlt idő	Sg/1.	nevettem	nevettem	mutattam	mutattam	
	Sg/2.	nevetted	nevetted	mutattál	mutattad	
	Sg/3.	nevetett	nevette	mutatott	mutatta	
jelen idő	Pl/1.	nevetünk	nevetjük	mutattunk	mutattuk	
	Pl/2.	nevetitek	nevetitek	mutattatok	mutattátok	
	Pl/3.	nevettek	nevettek	mutattak	mutatták	
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1.	nevessek	nevessem	mutassak	mutassam
		Sg/2.	nevesseél/nevess	neveded/neved	mutassál/mutass	mutassad/mutassd
		Sg/3.	nevessen	nevesse	mutasson	mutassa
		Pl/1.	nevesünk	nevessek	mutassunk	mutassuk
		Pl/2.	nevessetek	nevessetek	mutassatok	mutassátok
		Pl/3.	nevessenek	nevessek	mutassanak	mutassák

25. táblázat

2. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	sütök	sütöm	nyitok	nyitom
		Sg/2.	sütsz	sütöd	nyitsz	nyitod
		Sg/3.	süt	süti	nyit	nyitja
	Pl/1.	sütünk	sütjük	nyitunk	nyitjuk	
		Pl/2.	süttök	sütitek	nyittok	nyitjátok
		Pl/3.	sütnek	sütik	nyitnak	nyitják
	múlt idő	Sg/1.	sütöttem	sütöttem	nyitottam	nyitottam
		Sg/2.	sütöttél	sütötted	nyitottál	nyitottad
		Sg/3.	sütött	sütötte	nyitott	nyitotta
Pl/1.	sütöttünk	sütöttük	nyitottunk	nyitottuk		
	Pl/2.	sütöttetek	sütöttétek	nyitottatok	nyitottátok	
	Pl/3.	sütötték	sütötték	nyitottak	nyitották	
jövő idő	Sg/1.	sütni fogok	sütni fogom	nyitni fogok	nyitni fogom	
	Sg/2.	sütni fogsz	sütni fogod	nyitni fogsz	nyitni fogod	
	Sg/3.	sütni fog	sütni fogja	nyitni fog	nyitni fogja	
Pl/1.	sütni fogunk	sütni fogjuk	nyitni fogunk	nyitni fogjuk		
	Pl/2.	sütni fogtok	sütni fogjátok	nyitni fogtok	nyitni fogjátok	
	Pl/3.	sütni fognak	sütni fogják	nyitni fognak	nyitni fogják	
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1.	sütnék	sütném	nyitnék	nyitnám
		Sg/2.	sütnél	sütnéd	nyitnál	nyitnád
		Sg/3.	sütné	sütné	nyitna	nyitná
	Pl/1.	sütnénk	sütnénk	nyitnánk	nyitnánk	
		Pl/2.	sütnétek	sütnétek	nyitnátok	nyitnátok
		Pl/3.	sütnének	sütnék	nyitnának	nyitnák
múlt idő	Sg/1.	sütöttem	sütöttem	nyitottam	nyitottam	
	Sg/2.	sütöttél	sütötted	nyitottál	nyitottad	
	Sg/3.	sütött	sütötte	nyitott	nyitotta	
Pl/1.	sütöttünk	sütöttük	nyitottunk	nyitottuk		
	Pl/2.	sütöttetek	sütöttétek	nyitottatok	nyitottátok	
	Pl/3.	sütötték	sütötték	nyitottak	nyitották	
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1.	süssek	süsem	nyissak	nyissam
		Sg/2.	süssél/süss	süssed/süsd	nyissál/nyiss	nyissad/nyisd
		Sg/3.	süssön	süsse	nyisson	nyissa
		Pl/1.	süssünk	süssük	nyissunk	nyissuk
		Pl/2.	süssetek	süssétek	nyissatok	nyissátok
		Pl/3.	süssenek	süssék	nyissanak	nyissák

26. táblázat

3. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	gyűjtök	gyűjtöm	tanítok	tanítom
		Sg/2.	gyűjtesz	gyűjtöd	tanítasz	tanítod
		Sg/3.	gyűjt	gyűjti	tanít	tanítja
	Pl/1.	gyűjtünk	gyűjtjük	tanítunk	tanítjuk	
		Pl/2.	gyűjtötök	gyűjtitek	tanítotok	tanítjátok
		Pl/3.	gyűjtenek	gyűjtik	tanítanak	tanítják
	múlt idő	Sg/1.	gyűjtöttem	gyűjtöttem	tanítottam	tanítottam
		Sg/2.	gyűjtöttél	gyűjtötted	tanítottál	tanítottad
		Sg/3.	gyűjtött	gyűjtötte	tanított	tanította
Pl/1.	gyűjtöttünk	gyűjtöttük	tanítottunk	tanítottuk		
	Pl/2.	gyűjtöttetek	gyűjtöttétek	tanítottatok	tanítottátok	
	Pl/3.	gyűjtötték	gyűjtötték	tanítottak	tanították	
jövő idő	Sg/1.	gyűjteni fogok	gyűjteni fogom	tanítani fogok	tanítani fogom	
	Sg/2.	gyűjteni fogsz	gyűjteni fogod	tanítani fogsz	tanítani fogod	
	Sg/3.	gyűjteni fog	gyűjteni fogja	tanítani fog	tanítani fogja	
Pl/1.	gyűjteni fogunk	gyűjteni fogjuk	tanítani fogunk	tanítani fogjuk		
	Pl/2.	gyűjteni fogtok	gyűjteni fogjátok	tanítani fogtok	tanítani fogjátok	
	Pl/3.	gyűjteni fognak	gyűjteni fogják	tanítani fognak	tanítani fogják	
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1.	gyűjtenék	gyűjteném	tanítanék	tanítanám
		Sg/2.	gyűjtenél	gyűjtenéd	tanítanál	tanítanád
		Sg/3.	gyűjtene	gyűjtené	tanítana	tanítaná
	Pl/1.	gyűjtenénk	gyűjtenénk	tanítanánk	tanítanánk	
		Pl/2.	gyűjtenétek	gyűjtenétek	tanítánatok	tanítánatok
		Pl/3.	gyűjtenének	gyűjtenék	tanítának	tanítának
múlt idő	Sg/1.	gyűjtöttem	gyűjtöttem	tanítottam	tanítottam	
	Sg/2.	gyűjtöttél	gyűjtötted	tanítottál	tanítottad	
	Sg/3.	gyűjtött	gyűjtötte	tanított	tanította	
Pl/1.	gyűjtöttünk	gyűjtöttük	tanítottunk	tanítottuk		
	Pl/2.	gyűjtöttetek	gyűjtöttétek	tanítottatok	tanítottátok	
	Pl/3.	gyűjtötték	gyűjtötték	tanítottak	tanították	
Felszólitó mód	jelen idő	Sg/1.	gyűjtsek	gyűjtsem	tanítsak	tanítsam
		Sg/2.	gyűjtsél/gyűjts	gyűjtsed/gyűjtsd	tanítsál/taníts	tanítsad/tanítsd
		Sg/3.	gyűjtsön	gyűjtse	tanítson	tanítsa
		Pl/1.	gyűjtsünk	gyűjtsük	tanítsunk	tanítsuk
		Pl/2.	gyűjtsetek	gyűjtsetek	tanítsatok	tanítsátok
		Pl/3.	gyűjtsenek	gyűjtsék	tanítsanak	tanítsák

27. táblázat

4. típus

mód és idő	szám és személy	magas hangrendű		mély hangrendű		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1.	fejleszték	fejlesztem	választok	választom
		Sg/2.	fejlesztesz	fejleszted	választasz	választod
		Sg/3.	fejleszt	fejleszti	választ	választja
	múlt idő	PI/1.	fejlesztünk	fejlesztjük	választunk	választjuk
		PI/2.	fejlesztetek	fejlesztitek	választotok	választjátok
		PI/3.	fejlesztetek	fejlesztitek	választotok	választjátok
		Sg/1.	fejlesztettem	fejlesztettem	választottam	választottam
		Sg/2.	fejlesztettél	fejlesztetted	választottál	választottad
		Sg/3.	fejlesztett	fejlesztette	választott	választotta
jövő idő	PI/1.	fejlesztettünk	fejlesztettük	választottunk	választottuk	
	PI/2.	fejlesztettetek	fejlesztettétek	választottatok	választottátok	
	PI/3.	fejlesztettetek	fejlesztettétek	választottatok	választottátok	
	Sg/1.	fejleszteni fogok	fejleszteni fogom	választani fogok	választani fogom	
	Sg/2.	fejleszteni fogsz	fejleszteni fogod	választani fogsz	választani fogod	
	Sg/3.	fejleszteni fog	fejleszteni fogja	választani fog	választani fogja	
Feltételes mód	jelen idő	PI/1.	fejlesztünk	fejlesztjük	választunk	választjuk
		PI/2.	fejlesztetek	fejlesztitek	választotok	választjátok
		PI/3.	fejlesztetek	fejlesztitek	választotok	választjátok
		Sg/1.	fejleszténék	fejleszténém	választanék	választanám
		Sg/2.	fejleszténéél	fejleszténééd	választanál	választanád
		Sg/3.	fejlesztene	fejleszténé	választana	választaná
	múlt idő	PI/1.	fejlesztettünk	fejlesztettük	választottunk	választottuk
		PI/2.	fejlesztettetek	fejlesztettétek	választottatok	választottátok
		PI/3.	fejlesztettetek	fejlesztettétek	választottatok	választottátok
		Sg/1.	fejlesztettém	fejlesztettém	választottam	választottam
		Sg/2.	fejlesztettél	fejlesztettéd	választottál	választottad
		Sg/3.	fejlesztett	fejlesztette	választott	választotta
Felszólító mód	jelen idő	PI/1.	fejlesztettünk	fejlesztettük	választottunk	választottuk
		PI/2.	fejlesztettetek	fejlesztettétek	választottatok	választottátok
		PI/3.	fejlesztettetek	fejlesztettétek	választottatok	választottátok
		Sg/1.	fejlesszek	fejlesszem	válasszak	válasszam
		Sg/2.	fejlesszél/fejlessz	fejlesszed/fejlessz	válasszál/válassz	válasszad/válassz
		Sg/3.	fejlesszen	fejlessze	válasszon	válassza
Feltételes mód	jelen idő	PI/1.	fejlesszünk	fejlesszük	válasszunk	válasszunk
		PI/2.	fejlesszetek	fejlesszétek	válasszatok	válasszátok
		PI/3.	fejlesszenek	fejlesszék	válasszanak	válasszák
		Sg/1.	fejlesszék	fejlesszék	válasszanak	válasszák
		Sg/2.	fejlesszéd/fejlesszed	fejlesszed/fejlesszed	válasszad/válasszad	válasszad/válasszad
		Sg/3.	fejlesszen	fejlessze	válasszon	válassza

28. táblázat

14.2. Az ikes ragozás

Az ikes igék többnyire általánosan ragozható igék, de vannak köztük olyanok, amelyek határozottan is ragozhatók, például: *eszik: eszel – eszed, iszik: iszol – iszod* stb. Az ikes igékre az a jellemző, hogy a kijelentő módú Sg/1.-ben *-m* ragot, a Sg/3.-ban *-ik* ragot vesznek föl. Ez visszaszorulóban lévő igeragozási típus a magyar nyelvben.

Az ikes igéknél meg kell különböztetünk néhány típust.

• A tiszta ikes igék

A tiszta ikes igéknél jelen időben és kijelentő módban Sg/1–3. személyben levő végződések: *-m; -l; -ik*, például: *tetszem, alszol, nyugszik, eszem, iszol, mászik* stb.

A tiszta ikes igék eredeti ragozása				A tiszta ikes igék ragozása a mai köznyelvben			
személy	kijelentő mód	feltételes mód	felszólító mód	személy	kijelentő mód	feltételes mód	felszólító mód
Sg/1.	<i>eszem</i>	<i>enném</i>	<i>egyem</i>	Sg/1.	<i>eszem</i>	<i>ennék</i>	<i>egyek</i>
Sg/2.	<i>eszel</i>	<i>ennél</i>	<i>egyél</i>	Sg/2.	<i>eszel</i>	<i>ennél</i>	<i>egyél</i>
Sg/3.	<i>eszik</i>	<i>ennék</i>	<i>egyék</i>	Sg/3.	<i>eszik</i>	<i>enne</i>	<i>egyen</i>

29. táblázat

• Az ingadozó ikes igék

Az ingadozó ikes igéknél a Sg/1–3. személyben levő végződések: *-m/-k; -l/-sz; -ik*, például: *álmodozom ~ álmodozok, álmodozol ~ álmodsz, álmodik; lakom ~ lakok, laksz ~ lakol, lakik; távozom ~ távozok, távozol, távozik; ugrom ~ ugrok, ugrasz (ugorsz), ugrik* stb.

• Az álikes igék

Az álikes igék ragozásakor csak a Sg/3. személyben érvényesül az ikes paradigma, például: *hazudik, illik, tűnik, válik, törik, születik, bomlik, bújik, gyűlik* stb.

Az ingadozó álikes igék azok, amelyek a Sg/3. személyben iktelenek lehetnek, például: *egerész(ik), megjelen(ik), akadoz(ik), hull(ik), tündököl/tündöklik* stb.

14.2.1. Az ikes ragozás paradigmái

• A tiszta ikes igék ragozása

esik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen	Sg/1.	esek/esem	esnék	essek/essem
	Sg/2.	esel	esnél	essél v. ess
	Sg/3.	esik	esne	essen v. essék
	Pl/1.	esünk	esnénk	essünk
	Pl/2.	estek	esnétek	esetek
	Pl/3.	esnek	esnének	essenek
múlt	Sg/1.	estem	estem	/
	Sg/2.	estél	estél	
	Sg/3.	esett	esett	
	Pl/1.	estünk	estünk	
	Pl/2.	estetek	estetek	
	Pl/3.	estek	estek	
jövő	Sg/1.	esni fogok	/	/
	Sg/2.	esni fogsz		
	Sg/3.	esni fog		
	Pl/1.	esni fogunk		
	Pl/2.	esni fogtok		
	Pl/3.	esni fognak		

30. táblázat

mászik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen	Sg/1.	mászok /mászom	másznék	másszak /másszam
	Sg/2.	mászol	másznál	másszál v. mássz
	Sg/3.	mászik	mászna	másszon v. másszék
	Pl/1.	mászunk	másznánk	másszunk
	Pl/2.	másztok	másznátok	másszatok
	Pl/3.	másznak	másznának	másszanak
múlt	Sg/1.	másztam	másztam	/
	Sg/2.	másztál	másztál	
	Sg/3.	mászott	mászott	
	Pl/1.	másztunk	másztunk	
	Pl/2.	másztatok	másztatok	
	Pl/3.	másztak	másztak	
jövő	Sg/1.	mászni fogok	/	/
	Sg/2.	mászni fogsz		
	Sg/3.	mászni fog		
	Pl/1.	mászni fogunk		
	Pl/2.	mászni fogtok		
	Pl/3.	mászni fognak		

31. táblázat

• Az ingadozó ikes igék ragozása

lakik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen	Sg/1.	lakok /lakom	laknék	lakjak /lakjam
	Sg/2.	laksz/lakol	laknál	lakjál v. lakj
	Sg/3.	lakik	lakna	lakjon v. lakjék
	Pl/1.	lakunk	laknánk	lakjunk
	Pl/2.	laktok	laknátok	lakjatok
	Pl/3.	laknak	laknának	lakjanak
múlt	Sg/1.	laktam	laktam	volna
	Sg/2.	laktál	laktál	
	Sg/3.	lakott	lakott	
	Pl/1.	laktunk	laktunk	
	Pl/2.	laktatok	laktatok	
	Pl/3.	laktak	laktak	
jövő	Sg/1.	lakni fogok	/	/
	Sg/2.	lakni fogsz		
	Sg/3.	lakni fog		
	Pl/1.	lakni fogunk		
	Pl/2.	lakni fogtok		
	Pl/3.	lakni fognak		

32. táblázat

öltözködik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen	Sg/1.	öltözködök/öltözködöm	öltözködnék	öltözködjek/öltözködjem
	Sg/2.	öltözködöl/öltözködsz	öltözködnél	öltözködjél v. öltözködj
	Sg/3.	öltözködik	öltözködne	öltözködjön v. öltözködjék
	Pl/1.	öltözködünk	öltözködnénk	öltözködjünk
	Pl/2.	öltözködtök	öltözködnétek	öltözködjetek
	Pl/3.	öltözködnek	öltözködnének	öltözködjének
múlt	Sg/1.	öltözködtem	öltözködtem	volna
	Sg/2.	öltözködtél	öltözködtél	
	Sg/3.	öltözködött	öltözködött	
	Pl/1.	öltözködtünk	öltözködtünk	
	Pl/2.	öltözködtetek	öltözködtetek	
	Pl/3.	öltözködtek	öltözködtek	
jövő	Sg/1.	öltözködni fogok	/	/
	Sg/2.	öltözködni fogsz		
	Sg/3.	öltözködni fog		
	Pl/1.	öltözködni fogunk		
	Pl/2.	öltözködni fogtok		
	Pl/3.	öltözködni fognak		

33. táblázat

• Az ingadozó és tövet váltakoztató ikes igék ragozása

*ugrik*¹⁷

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen	Sg/1.	ugrok/ugrom	ugranék ~ ugornék	ugorjak/ugorjam
	Sg/2.	ugrasz ~ ugrasz	ugranál ~ ugornál	ugorjál v. ugorj
	Sg/3.	ugrik	ugrana ~ ugorna	ugorjon v. ugorjék
	Pl/1.	ugrunk	ugranánk ~ ugornánk	ugorjunk
	Pl/2.	ugrotok	ugranátok ~ ugornátok	ugorjatok
	Pl/3.	ugranak	ugranának ~ ugornának	ugorjanak
múlt	Sg/1.	ugrottam	ugrottam	volna
	Sg/2.	ugrottál	ugrottál	
	Sg/3.	ugrott	ugrott	
	Pl/1.	ugrottunk	ugrottunk	
	Pl/2.	ugrottatok	ugrottatok	
	Pl/3.	ugrottak	ugrottak	
jövő	Sg/1.	ugorni ~ ugrani fogok	/	/
	Sg/2.	ugorni ~ ugrani fogsz		
	Sg/3.	ugorni ~ ugrani fog		
	Pl/1.	ugorni ~ ugrani fogunk		
	Pl/2.	ugorni ~ ugrani fogtok		
	Pl/3.	ugorni ~ ugrani fognak		

34. táblázat

fürdik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen idő	Sg/1.	fürdök/fürdöm,	fürdenék ~ fürödnék	fürödjek/fürödjem
	Sg/2.	fürdesz ~ fürödsz ~ fürödöl	fürdenél ~ fürödnél	fürödjél v. fürödj
	Sg/3.	fürdik	fürdene ~ fürödne	fürödjön v. fürödjék
	Pl/1.	fürdünk	fürdenénk ~ fürödnénk	fürödjünk
	Pl/2.	fürödtök ~ fürdötök	fürdenétek ~ fürödnétek	fürödjetek
	Pl/3.	fürdenek ~ fürödnek	fürdenének ~ fürödnének	fürödjének
múlt idő	Sg/1.	fürödtem	fürödtem	volna
	Sg/2.	fürödtél	fürödtél	
	Sg/3.	fürdött	fürdött	
	Pl/1.	fürödtünk	fürödtünk	
	Pl/2.	fürödtetek	fürödtetek	
	Pl/3.	fürödtek	fürödtek	
jövő idő	Sg/1.	fürödni ~ fürdeni fogok	/	/
	Sg/2.	fürödni ~ fürdeni fogsz		
	Sg/3.	fürödni ~ fürdeni fog		
	Pl/1.	fürödni ~ fürdeni fogunk		
	Pl/2.	fürödni ~ fürdeni fogtok		
	Pl/3.	fürödni ~ fürdeni fognak		

35. táblázat

¹⁷ határozottan is ragozható, pl.: *átugrod, átugrottad; átugornám ~ átugranám, ugord át* stb.

• Az álikes igék ragozása

hazudik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen	Sg/1. Sg/2. Sg/3. PI/1. PI/2. PI/3.	hazudok/hazudom hazudsz/hazudol hazudik hazudunk hazudtok hazudnak	hazudnék hazudnál hazudna hazudnánk hazudnátok hazudnának	hazudjak/hazudjam hazudjál v. hazudj hazudjon v. hazudjék hazudjunk hazudjatok hazudjanak
múlt	Sg/1. Sg/2. Sg/3. PI/1. PI/2. PI/3.	hazudtam hazudtál hazudott hazudtunk hazudtatok hazudtak	hazudtam hazudtál hazudott hazudtunk hazudtatok hazudtak	volna
jövő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. PI/1. PI/2. PI/3.	hazudni fogok hazudni fogsz hazudni fog hazudni fogunk hazudni fogtok hazudni fognak		

36. táblázat

tűnik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. PI/1. PI/2. PI/3.	tűnök/tűnöm tűnsz~tűnöl tűn(ik) tűnünk tűntök tűnnek	tűnnék tűnnél tűnne tűnnénk tűnnétek tűnnének	tűnnek/tűnjenek tűnjél v. tűnj tűnjön v. tűnjék tűnjünk tűnjetek tűnjenek
múlt idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. PI/1. PI/2. PI/3.	tűntem tűntél tűnt tűntünk tűntetek tűntek	tűntem tűntél tűnt tűntünk tűntetek tűntek	volna
jövő idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. PI/1. PI/2. PI/3.	tűnni fogok tűnni fogsz tűnni fog tűnni fogunk tűnni fogtok tűnni fognak		

37. táblázat

• Az ingadozó álikes igék ragozása

megjelenik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	megjelenek megjelensz megjelen(ik) megjelenünk megjelentek megjelennek	megjelennék megjelennél megjelenne megjelennénk megjelennétek megjelennének	jelenjek meg jelenjél v. jelenj meg jelenjen v. jelenjék meg jelenjünk meg jelenjetekek meg jelenjenek meg
múlt	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	megjelentem megjelentél megjelent megjelentünk megjelentetek megjelentek	megjelentem megjelentél megjelent megjelentünk megjelentetek megjelentek	volna
jövő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	meg fogok jelenni meg fogsz jelenni meg fog jelenni meg fogunk jelenni meg fogtok jelenni meg fognak jelenni		

38. táblázat

hullik

idő	szám és személy	mód		
		kijelentő	feltételes	felszólító
jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	hullokok/hullom hullsz ~ hullasz hull(ik) hullunk hullotok hullanak	hullanék hullanál hullana hullanánk hullanátok hullanának	hulljak/hulljam hulljál v. hullj hulljon v. hulljék hulljunk hulljatok hulljanak
múlt idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	hullottam hullottál hullott hullottunk hullottatok hullottak	hullottam hullottál hullott hullottunk hullottatok hullottak	volna
jövő idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	hullani fogok hullani fogsz hullani fog hullani fogunk hullani fogtok hullani fognak		

39. táblázat

14.3. Hét sajátos ige ragozása

Ennek a hét igenek: *tesz*, *vesz*, *lesz*, *visz*, *hisz*, *eszik* és *iszik* az a sajátossága, hogy a különböző idők és módok szerkesztésekor más-más ige-tőváltozatban fordulnak elő. Így például a feltételes módban az *n*-es tőváltozat használatos (*vennék*, *innám*), a múlt idő alkotásakor a *v*-s változat (*ivott*, *evett*), más esetekben csak az abszolút ige-tő fordul elő, például: *te-*, *ve-*, *le-*, *e-* stb.

Ezek az igék tüzetes vizsgálatok tekintetével voltak a magyar referencianyelvtanokra (Velcsovne 1971; Keszler 2000; A. Jászó 2004) és a magyar mint idegen nyelv oktatásához készült kézikönyvekre (Keresztes 1995; Hegedűs 2005; Szili 2006; M. Korchmáros 2006), valamint tanulmányokra (H. Tóth 2004) – természetesen nem a teljesség igényével.

E hét sajátosan viselkedő igenek a tőtípusuk szerinti csoportosításakor az abszolút, illetőleg a relatív töveiből indulok ki (ld. 40. táblázat).

	Szótári alakok	Abszolút tő	Relatív tő
1.	<i>tesz</i>	<i>te-</i> ~ <i>té-</i>	<i>ten-</i> ~ <i>tev-</i>
2.	<i>vesz</i>	<i>ve-</i> ~ <i>vé-</i>	<i>ven-</i> ~ <i>vev-</i>
3.	<i>lesz</i>	<i>le-</i> ~ <i>lé-</i>	<i>len-</i> ~ <i>lev-</i>
4.	<i>visz</i>	<i>vi-</i> ~ <i>ví-</i>	<i>vin-</i> ~ <i>vív-/vív¹⁸</i>
5.	<i>hisz</i>	<i>hi-</i> ~ <i>hí-</i>	<i>hin-</i> ~ <i>hiv-/hív-</i>
6.	<i>eszik</i>	<i>e-</i>	<i>en-</i> ~ <i>ev-</i>
7.	<i>iszik</i>	<i>i-</i>	<i>in-</i> ~ <i>iv-</i>

40. táblázat

Az előbb említettem ige-csoportját *n*-s és *v*-s változatúnak tekintem: **tesz**: *tenni* ~ *tennék* ~ *tevő* ~ *té-* ~ *tég*; **vesz**: *venni* ~ *vennék* ~ *vevő* ~ *vé-* ~ *vég*; **lesz**: *lenni* ~ *lennék* ~ *levő* ~ *lé-* ~ *lévő*; **visz**: *vinni* ~ *vinnék* ~ *vívő* ~ *ví-* ~ *víg*; **eszik**: *enni* ~ *ennék* ~ *evő*; **iszik**: *inni* ~ *innék* ~ *ivó*; **hisz**: *hinni* ~ *hinnék* ~ *hivő/hívő*, *híven*. Az AkH.¹¹ megjelenése óta számon kell tartanunk a *hisz* ige-nek is a hosszú magánhangzós *v*-s tövét (*hívő*), a Helyesírási Bizottság ugyanis az általános (a *hívek* analógiájára keletkezett) hosszú ejtés elterjedtségét figyelembe véve, az eredeti magánhangzós alak helyett (*hivő*) a hosszú magánhangzóst fogadja el (Keszler 2000).

Ezeket az ige-eket külön csoportba sorolom, mert van testes jelenidőjelük, egy általánossá nem vált jel, ez az *-sz*, ezért az ige-tők szempontjából nem tekintem őket *sz*-s változatú ige-eknek. Az úgynevezett frekventatív képző *-sz* jelenidőjelként való

¹⁸ a relatív tő változatai a többeseji magánhangzó-váltakozás alapján

megnyilvánulása a magyar -sz-szel bővülő -v- tövű igék -sz- elemeként él: *leszek, teszel, vesz, viszünk, esztek, isznak, hiszek*. Egyetemi előadásaiban Rácz Endre gyakorta így említette: „Ezekben az igékben a jelen idő jele az általános elterjedtségűvé nem vált -sz” (idézi: H. Tóth, 1997: 29). A hagyományos elméletekhez képest tehát csak *n*-nel és *v*-vel bővülő relatív ige-töveknek nevezem őket. E hét ige nek kétféle relatív töve van (ld. 40. táblázat). A *tesz, vesz, lesz, visz* és a *hisz* ige knél kétféle abszolút tövel számolhatok.

A *tesz, vesz* stb. *sz* eleme, a jelen idő általánossá nem vált jele tendenciaszerűen váltakozik más elemekkel, például: *n*-nel, *v*-vel stb. Ennek a sajátágosan viselkedő hét ige önálló csoportjának minden tagja *sz*-s szótári tövű, az abszolút tövűk, például: *te-*, *vé-*, a relatív tövű alternánsai, például: *ten-*, *vev-*, melyekhez más funkciót hordozó toldalékok kapcsolódnak. Abból indulok ki, hogy ezeket az igealakokat a tövek alapján és természetesen a jelek alapján is csoportosíthatom. A felvetésemben ennél a hét ige nél én az abszolút töből indulok ki. Mindezt általános képlettel így foglalhatom össze: **abszolút tő (= a) (+ a relatív tő eleme (= b)) + (képző) + (jel) + igei személyrag**.

Formaváltozataiban és példákkal megvilágítva a fentiek többféleképpen realizálódhatnak:

1.	a	+ b		+ J	+ R	<i>tennék, vinnék, lenne</i> stb.
2.	a			+ J	+ R/∅	<i>tegyél, teszek, legyél, leszek, tégy, tesz</i> stb.
3.	a	+ b	+ K			<i>tevő, tenni, evő, enni</i> stb.
4.	a		+ K	+ J	+ R	<i>tehetnék, itatnám, ihatnék</i> stb.
5.	a		+ K		+ R/∅	<i>tehetek, tehet, ihatok, ihat, lehet</i> stb.
6.	a	+ b	+ K ^{cs} ¹⁹		+ R	<i>tennem kell, vinned kell</i> stb.
7.	a	+ b	+ K		+ R	<i>ennie, tennie kell</i> ²⁰

Az általam vizsgált ige csoport morfológiai felépítése ekképpen alakul a szegmentálásom nyomán, például: **tenném**: *te-* + *-n* + *-n* + *-(é)m*; *te-* = abszolút tő, *-n* = a relatív tő eleme, *-n* = a feltételes mód jele, *-(é)m* = a személyrag, ezen belül az *(é)* = a személyrag kötőhangzó funkciójú előhangzó, az *m* = maga a személyrag. Hogyan haladunk ennek az ige nek a fölépítésekor?

1. Biztosnak kell lennünk abban, hogy milyen ige-tövből indulunk: *ten-* (= relatív tő);
2. az ige relatív tövéhez járul hozzá az adott esetben a feltételes mód jele: *-n*;
3. következik a személyrag kötőhangzó funkciójú előhangzója *-(V)*, amelyet a személyrag részének tekintek;
4. az ige-hez járul hozzá a személyrag, amellyel lezárul az ige alakja: *-m*.

¹⁹ K^{cs} = a főnévi igenév képzőjének a csonkult alakja

²⁰ A többit ld. a hét ige morfológiai fölépítésénél.

Így minden egyes morféma saját funkciót kap. Tehát a *te-* abszolút tő funkciójú; az első *-n-* relativvá teszi az igetövet; a második *-n-* a feltételes módnak a jele; a *-(V)* a személyrag kötőhangzó funkciójú előhangzója, amely összeköti a jelet és/vagy az igetövet a raggal; az *-m* személyrag, amely személyre és tárgyra utal. Az eddigiek alapján morfológiailag ábrázolva így ragozom ezt a hét magyar igét (ld. 20. táblázat).

Mód és idő	Szám és személy	A személyragok általános ragozásban		Példa általános ragozásban	A személyrag határozott ragozásban	Példa határozott ragozásban
		iktelen igék	ikes igék ²¹			
Kijelentő mód jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	<i>-ok, -ek</i> <i>-ol, -el</i> <i>-ø</i> <i>-unk, -ünk</i> <i>-tok, -tek</i> <i>-nak, -nek</i>	<i>-om, -em</i> <i>-ik</i>	<i>te-sz-(e)k</i> <i>te-sz-(e)l</i> <i>te-sz-(ø)ø</i> ²² <i>te-sz-(ü)nk</i> <i>te-sz-tek</i> <i>te-sz-nek</i>	<i>-om, -em</i> <i>-od, -ed</i> <i>-ja, -i</i> <i>-juk, -jük</i> <i>-játok, -itek</i> <i>-ják, -ik</i>	<i>te-sz-(e)m</i> <i>te-sz-(e)d</i> <i>te-sz-(ø)i</i> <i>te-sz-szük</i> ²³ <i>te-sz-itek</i> <i>te-sz-ik</i>
Kijelentő mód múlt idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	<i>-am, -em</i> <i>-ál, -él</i> <i>-ø</i> <i>-unk, -ünk</i> <i>-atok, -etek</i> <i>-ak, -ek</i>		<i>te-tt-(e)m</i> <i>te-tt-(é)l</i> <i>te-tt-(ø)ø</i> <i>te-tt-(ü)nk</i> <i>te-tt-(e)tek</i> <i>te-tt-(e)k</i> ⁵	<i>-am, -em</i> <i>-ad, -ed</i> <i>-a, -e</i> <i>-uk, -ük</i> <i>-átok, -étek</i> <i>-ák, -ék</i>	<i>te-tt-(e)m</i> <i>te-tt-(e)d</i> <i>te-tt-(ø)e</i> ²⁴ <i>te-tt-(ü)k</i> <i>te-tt-(é)tek</i> <i>te-tt-(é)k</i> ²⁵
Kijelentő mód jövő idő (főnévi igenév + a fog aktuális alakja)	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	<i>-ni + -ok</i> <i>-ni + -sz</i> <i>-ni + -ø</i> <i>-ni + -unk</i> <i>-ni + -tok</i> <i>-ni + -nak</i>		<i>ten-ni fog-(o)k</i> <i>ten-ni fog-(ø)sz</i> <i>ten-ni fog-(ø)ø</i> <i>ten-ni fog-(u)nk</i> <i>ten-ni fog-tok</i> <i>ten-ni fog-nak</i>	<i>-ni + -om</i> <i>-ni + -od</i> <i>-ni + -ja</i> <i>-ni + -juk</i> <i>-ni + -játok</i> <i>-ni + -ják</i>	<i>ten-ni fog-(o)m</i> <i>ten-ni fog-(o)d</i> <i>ten-ni fog-(ø)ja</i> <i>ten-ni fog-juk</i> <i>ten-ni fog-játok</i> <i>ten-ni fog-ják</i>
Feltételes mód jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	<i>-ék</i> <i>-ál, -él</i> <i>-a, -e</i> <i>-ánk, -énk</i> <i>-átok, -étek</i> <i>-ának, -ének</i>	<i>-ék (-ám, -ém)</i> ²⁶ <i>-a, -e (-ék)</i>	<i>ten-n-(é)k</i> <i>ten-n-(é)l</i> <i>ten-n-(ø)e</i> <i>ten-n-(é)nk</i> <i>ten-n-(é)tek</i> <i>ten-n-(é)nek</i>	<i>-ám, -ém</i> <i>-ád, -éd</i> <i>-á, -é</i> <i>-ánk, -énk</i> <i>-átok, -étek</i> <i>-ák, -ék</i>	<i>ten-n-(é)m</i> <i>ten-n-(é)d</i> <i>ten-n-(ø)e</i> <i>ten-n-(é)nk</i> <i>ten-n-(é)tek</i> <i>ten-n-(é)k</i>
Feltételes mód múlt idő (múlt idő + volna)	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	<i>-am, -em</i> <i>-ál, -él</i> <i>-ø</i> <i>-unk, -ünk</i> <i>-atok, -etek</i> <i>-ak, -ek</i>		<i>te-tt-(e)m volna</i> <i>te-tt-(é)l volna</i> <i>te-tt-(ø)ø volna</i> <i>te-tt-(ü)nk volna</i> <i>te-tt-(e)tek volna</i> <i>te-tt-(e)k volna</i>	<i>-am, -em</i> <i>-ad, -ed</i> <i>-a, -e</i> <i>-uk, -ük</i> <i>-átok, -étek</i> <i>-ák, -ék</i>	<i>te-tt-(e)m volna</i> <i>te-tt-(é)d volna</i> <i>te-tt-(ø)e volna</i> <i>te-tt-(ü)k volna</i> <i>te-tt-(é)tek volna</i> <i>te-tt-(é)k volna</i>
Felszólító mód	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	<i>-ak, -ek</i> <i>-ál, -él; -ø</i> <i>-an, -en</i> <i>-unk, -ünk</i> <i>-atok, -etek</i> <i>-anak, -enek</i>	<i>-ak, -ek (-am, -em)</i> ²⁷ <i>-on, -en (-ék)</i> ²⁷	<i>te-gy-(e)k</i> <i>te-gy-(é)l, tégy</i> ²⁸ <i>te-gy-(e)n</i> <i>te-gy-(ü)nk</i> <i>te-gy-(e)tek</i> <i>te-gy-(e)nek</i>	<i>-am, -em</i> <i>-ad, -ed; -dd</i> <i>-a, -e, -ø</i> <i>-uk, -ük</i> <i>-átok, -étek</i> <i>-ák, -ék</i>	<i>te-gy-(e)m</i> <i>te-gy-(e)d, tedd</i> <i>te-gy-(ø)e</i> <i>te-gy-(ü)k</i> <i>te-gy-(é)tek</i> <i>te-gy-(é)k</i>

41. táblázat²⁹

²¹ Csak azokat a személyragokat tüntetem fel, amelyek eltérőek az iktelen igék paradigmájától.

²² Az első *-ø*: a személyrag kötőhangzó funkciójú előhangzójának a testetlen formája. A második *-ø*: a testetlen személyrag.

²³ Folyamatosan, tagolás nélkül: *tesszük*.

²⁴ A *-ø*: a személyrag kötőhangzó funkciójú előhangzójának a testetlen formája.

²⁵ *tett-(ø)k* – *tett-(é)k*: a jelölt magánhangzók időtartam-váltakozása funkciós alternáció a személyrag kötőhangzó funkciójú előhangzójánál

²⁶ Korrekt *ikes* paradigma (*enném, ennél, ennék; innám, innál, innék*) azonban ma már modorosnak minősül; az iktelen ragozás kiszorította a használatból, így egyes számú alakjai ma a következők: *ennék, ennél, enne; innék, innál, inna* stb. (Keresztes 1995).

²⁷ Az eredeti paradigma (*egyem, egyél, egyén*) ma régies színezetű, a ragozási sor ugyanis az iktelen igékhez igazodott (*egyek, egyél, egyen*) (Keresztes 1995).

²⁸ A felszólító módban kétféle abszolút tő lehetséges: *te-* és *té-*. Az abszolút tő első változata (*te-*) a hosszabb alakú, kérő funkciójú felszólító módú igékben, a második (*té-*) pedig a rövidebb, parancsoló funkciójúakban fordul elő.

mód és idő	szám és személy	<i>tesz</i>		<i>vesz</i>		
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	teszek teszel tesz teszünk tesztek tesznek	teszem teszed teszi tesszük teszitek teszik	veszek veszel vesz veszünk vesztek vesznek	veszem veszed veszi vesszük veszitek veszik
	múlt idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	tettem tettél tett tettünk tettetek tettek	tettem tetted tette tettük tettétek tették	vettem vettél vett vettünk vettetek vettek	vettem vetted vette vettük vettétek vették
	jövő idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	tenni fogok tenni fogsz tenni fog tenni fogunk tenni fogtok tenni fognak	tenni fogom tenni fogod tenni fogja tenni fogjuk tenni fogjátok tenni fogják	venni fogok venni fogsz venni fog venni fogunk venni fogtok venni fognak	venni fogom venni fogod venni fogja venni fogjuk venni fogjátok venni fogják
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	tennék tennél tenne tennék tennétek tennének	tenném tennéd tenné tennék tennétek tennék	vennék vennél venne vennék vennétek vennének	venném vennéd venné vennék vennétek vennék
	múlt idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	tettem tettél tett tettünk tettetek tettek	tettem tetted tette tettük tettétek tették	vettem vettél vett vettünk vettetek vettek	vettem vetted vette vettük vettétek vették
felszólító mód	jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	tegyek tegyél/tégy tegyen tegyünk tegyetek tegyenek	tegyem tegyed/tegy tegye tegyük tegyétek tegyék	vegyek vegyél/végy vegyen vegyünk vegyetek vegyenek	vegyem vegyed/vedd vegye vegyük vegyétek vegyék

42. táblázat

mód és idő	szám és személy	<i>lesz</i> ²⁹	<i>visz</i>		<i>hisz</i>	
		általános ragozás	általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1. leszek Sg/2. leszel Sg/3. lesz Pl/1. leszünk Pl/2. lesztek Pl/3. lesznek	viszek viszel visz viszünk visztek visznek	viszem viszed viszi visszük viszitek viszik	hiszek hiszel hisz hiszünk hisztek hisznek	hiszem hiszed hiszi hisszük hiszitek hiszik
	múlt idő	Sg/1. lettem Sg/2. lettél Sg/3. lett Pl/1. lettünk Pl/2. lettetek Pl/3. lettek	víttem vittél vitt vittünk vittetek vittek	víttem vitted vitte vittük vittétek vitték	hittem hittél hitt hittünk hittetek hittek	hittem hitted hitte hittük hittétek hitték
	jövő idő	Sg/1. lenni fogok Sg/2. lenni fogsz Sg/3. lenni fog Pl/1. lenni fogunk Pl/2. lenni fogtok Pl/3. lenni fognak	vinni fogok vinni fogsz vinni fog vinni fogunk vinni fogtok vinni fognak	vinni fogom vinni fogod vinni fogja vinni fogjuk vinni fogjátok vinni fogják	hinni fogok hinni fogsz hinni fog hinni fogunk hinni fogtok hinni fognak	hinni fogom hinni fogod hinni fogja hinni fogjuk hinni fogjátok hinni fogják
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1. lennék Sg/2. lennél Sg/3. lenne Pl/1. lennék Pl/2. lennétek Pl/3. lennének	vinnék vinnél vinne vinnénk vinnétek vinnének	vinném vinnéd vinné vinnénk vinnétek vinnék	hinnék hinnél hinne hinnénk hinnétek hinnének	hinném hinnéd hinné hinnénk hinnétek hinnék
	múlt idő	Sg/1. lettem Sg/2. lettél Sg/3. lett Pl/1. lettünk Pl/2. lettetek Pl/3. lettek	víttem vittél vitt vittünk vittetek vittek	víttem vitted vitte vittük vittétek vitték	hittem hittél hitt hittünk hittetek hittek	hittem hitted hitte hittük hittétek hitték
Felzárkózó mód	jelen idő	Sg/1. legyek Sg/2. legyél/légy Sg/3. legyen Pl/1. legyünk Pl/2. legyetek Pl/3. legyenek	vigyek vigyél/vígy vigyen vigyünk vigyetek vigyenek	vigyem vigyed/vidd vigye vigyük vigyétek vigyék	higgyek higgyél/higgy higgyen higgyünk higgyetek higgyenek	higgyem higgyed/hidd higgye higgyük higgyétek higgyék

43. táblázat

²⁹ A *lesz* ige jelen idejű alakjai szemantikailag a jövő időt fejezik ki. Ennek az igenek nincsen határozott ragozása.

mód és idő	szám és személy	<i>eszik</i>		<i>iszik</i>	
		általános ragozás	határozott ragozás	általános ragozás	határozott ragozás
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1. eszem (eszek) Sg/2. eszel Sg/3. eszik Pl/1. eszünk Pl/2. esztek Pl/3. esznek	eszem eszed eszi eszük eszitek eszik	iszom (iszok) iszol iszik iszunk isztok isznak	iszom iszod issza isszuk isszátok isszák
	múlt idő	Sg/1. ettem Sg/2. ettél Sg/3. evett Pl/1. ettünk Pl/2. ettetek Pl/3. ettek	ettem etted ette ettük ettétek ették	ittam ittál ivott ittunk ittatok ittak	ittam ittad itta ittuk ittátok itták
	jövő idő	Sg/1. enni fogok Sg/2. enni fogsz Sg/3. enni fog Pl/1. enni fogunk Pl/2. enni fogtok Pl/3. enni fognak	enni fogom enni fogod enni fogja enni fogjuk enni fogjátok enni fogják	inni fogok inni fogsz inni fog inni fogunk inni fogtok inni fognak	inni fogom inni fogod inni fogja inni fogjuk inni fogjátok inni fogják
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1. ennék Sg/2. ennél Sg/3. enne Pl/1. ennénk Pl/2. ennétek Pl/3. ennének	enném ennéd enné ennénk ennétek ennék	innék innál inna innánk innátok innának	innám innád inná innánk innátok innák
	múlt idő	Sg/1. ettem Sg/2. ettél Sg/3. evett Pl/1. ettünk Pl/2. ettetek Pl/3. ettek	ettem etted ette ettük ettétek ették	ittam ittál ivott ittunk ittatok ittak	ittam ittad itta ittuk ittátok itták
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1. egyek Sg/2. egyél Sg/3. egyen (egyék) Pl/1. együnk Pl/2. egyetek Pl/3. egyenek	egyem egyed/edd egye együk egyétek egyék	igyak igyál igyon (igyék) igyunk igyatok igyanak	igyam igya/idd igya igyuk igyátok igyák

44. táblázat

14.4. A *van, megy, jön* igék ragozása

A magyar igék közül három magyar igének (*van, megy, jön*) a ragozása különösen bonyolult. Ezek az igék főleg a kijelentő módú, jelen idejű paradigmájukban mutatják a legtöbb többelseji eltérést, mert az egyes paradigmákon belül különböző személyekben váltakoznak az adott igető alternánsai.

A *van* ige kijelentő módú, jelen idejű ragozási paradigmájában kétféle igetőalternáns fordul elő, ezek a *van-* és a *vagy-* alternánsok. Ugyanakkor a *van* ige önmagában hiányos paradigmájú, ezért kijelentő mód, jövő idő esetében a *lesz* ige jelen idejű alakjait veszi kölcsön. Ez az egyetlen magyar ige, amely nem képes analitikus jövő időt alkotni. Feltételes mód, jelen időben saját paradigmával rendelkezik, ez a *vol-*tóalternánsból indul ki, de kölcsönveheti a *lesz* ige feltételes módú, jelen idejű alakjait is, például: *volnék ~ lennék, volnátok ~ lennétek* stb. Feltételes mód, múlt időben kölcsönveszi a *lesz* igének a múlt idejű alakjait, hasonlóképpen a felszólító módú paradigma esetében is.

A *megy* ige kijelentő módú, jelen idejű paradigmájában a következő igetőalternánsok fordulnak elő: *megy-, mé-, mégy-, men-*. Kijelentő mód, jelen időben, a Sg/2.-ban két igealak lehetséges, ez a *mész* vagy *mégy*. Feltételezéseim szerint ezek az alakok így épülnek fel: *mé-* + *-sz* (= az abszolút igető + a Sg/2. személyragja); *mégy-* + *-ø* (= az abszolút igető + a Sg/2. személyragja, amelyik itt zéró morféma). Esetleg vitatható ez az álláspont. Ehhez a problémához mindenképpen meg kellene válaszolnia a nyelvtörténetnek azt a kérdést, hogyan alakult ennek az igének a jelen idejű ragozási sora az idők folyamán, tehát megkerülhetetlen a nyelvtörténeti szempont (például az a rejtély, hogy miért őrizték meg ezek az alakok a *mé-*, tehát az abszolút igető megnyúlt alakját, és honnan került ide a *-gy-* elem), de a kutatásaimnak ez az irányja már szétfeszítené jelen szakdolgozatom kereteit. A többi esetben az igealakok csak a *men-* igetőalternánssal fordulnak elő, például: *mentem, mentek, mentél volna, menjünk* stb.

A *jön* ige kijelentő módú, jelen idejű ragozási paradigmájában háromféle igetőalternáns fordul elő, ezek a *jön-, jöv-* és a *jö-* alternánsok (melléktövek), melyek szigorúan igei személyhez kötöttek kijelentő mód, jelen idő esetén, más esetekben az igeidő, vagy igemód igényel bizonyos tóalternánst. Kijelentő mód, jelen időben Sg/2. és Pl/2.-ban további pótlónyúlás tapasztalható, ezek a *jössz* és a *jöttök* igealakokban figyelhető meg.

mód és idő		szám és személy	<i>van</i>	<i>megy</i>	<i>jön</i>
Kijelentő mód	jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	vagyok vagy van vagyunk vagytok vannak	megyek mész ~ mégy megy megyünk mentek mennek	jövök jösz jön jövünk jöttök jönnek
	múlt idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	voltam voltál volt voltunk voltatok voltak	mentem mentél ment mentünk mentetek mentek	jöttem jöttél jött jöttünk jöttetek jöttek
	jövő idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	leszek leszel lesz leszünk lesztek lesznek	menni fogok menni fogsz menni fog menni fogunk menni fogtok menni fognak	jönni fogok jönni fogsz jönni fog jönni fogunk jönni fogtok jönni fognak
Feltételes mód	jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	volnék ~ lennék volnál ~ lennél volna ~ lenne volnánk ~ lennénk volnátok ~ lennétek volnának ~ lennének	mennék mennél menne mennénk mennétek mennének	jönnék jönnél jönne jönnénk jönnétek jönnének
	múlt idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	lettem lettél lett lettünk lettetek lettek volna	mentem mentél ment mentünk mentetek mentek volna	jöttem jöttél jött jöttünk jöttetek jöttek volna
Felszólító mód	jelen idő	Sg/1. Sg/2. Sg/3. Pl/1. Pl/2. Pl/3.	legyek legyél/légy legyen legyünk legyetek legyenek	menjek menjél/menj menjen menjünk menjete menjenek	jöjjek jöjjél/jöjj jöjjön jöjjünk jöjjetek jöjjenek

45. táblázat

14.5. A nem teljes paradigmájú igék

Nem teljes paradigmájú igék a *van* tagadó alakja és a *gyere*. Ezeket hiányos ragozású igéknek is nevezik.

A *van* ige tagadó alakjának nincs teljes paradigmája. Csak a 3. személyű alakjai léteznek.

A *gyere!* ige mindig felszólító értékű, nincs is neki megfelelő más módbeli alakja, sőt ez az egyetlen magyar ige, amely a felszólító értéket a felszólító mód jele nélkül viseli, még az elmaradó módjel nyomát sem fedezhetjük fel benne. A paradigmája sem teljes, mindössze három alakja létezik.

A Sg/2. (= *gyere*) és a Pl/2. (= *gyertek*) személyű alakok közvetlen hívó felszólításként szerepelnek. Ezek a *jöjj* és *jöjjetek* szinonímái. De a *jöjj* és a *jöjjetek* választékosabb alakok. Az élőbeszéd gyakrabban a *gyere* és a *gyertek* igéket használja. A *gyerünk* alaknak a buzdítás vagy az együttes indulás az értelme. A szinonímái inkább a *menjünk* vagy az *induljunk* szóalakok (M. Korchmáros 2006).

<i>van</i>			<i>gyere</i>			
személy	singuláris	plurális	mód	személy	singuláris	plurális
1.	—	—	felszólító	1.	—	<i>gyerünk!</i>
2.	—	—		2.	<i>gyere!</i>	<i>gyertek!</i>
3.	<i>nincs, nincsen; sincs, sincsen</i>	<i>nincsenek, sincsenek</i>		3.	—	—

46. táblázat

14.6. Az igealaki homonímia az igeragozási paradigmákban

A magyar nyelvben is előfordulhatnak olyan igealakok, amelyek alakilag megegyeznek, de más szemantikai jelentést hordoznak. Ezeknek az alakoknak a megkülönböztetésében döntő szerepet játszik a kontextus, illetve az adott igealak grammatikai környezete. Az igealaki homonímia leggyakrabban az általános és a határozott ragozású, múlt idejű Sg/1. személyű igealakoknál tapasztalható.

Az igealakok lehetséges azonos alakjai iktelen ragozásban:

- a kijelentő módú, múlt idejű, általános ragozású Sg/1. személyű és a kijelentő módú, múlt idejű, határozott ragozású Sg/1. személyű igealakok azonos alakúak, például: *írtam* x *írtam* (*Tegnap este írtam egy levelet., Egész nap írtam a szakdolgozatomat.*), *festettem* x *festettem* (*Amikor még kisiskolás voltam, akkor még nem festettem., Tegnap festettem a lakást.*) stb.

- a feltételes módú, jelen idejű, általános ragozású Pl/1. személyű és a feltételes módú, jelen idejű, határozott ragozású Pl/1. személyű igealakok azonos alakúak, például: *tanítanánk vmit x tanítanánk azt, kérnénk vmit x kérnénk azt* stb.;

- a feltételes módú, jelen idejű, általános ragozású Pl/2. személyű és a feltételes módú, jelen idejű, határozott ragozású Pl/2. személyű igealakok azonos alakúak, például: *használnátok vmit x használnátok azt, nevetnétek vmit x nevetnétek azt* stb.;

- a feltételes módú, múlt idejű, általános ragozású Pl/1. személyű és a feltételes módú, múlt idejű, határozott ragozású Pl/1. személyű igealakok azonos alakúak, például: *hoztam volna vmit x hoztam volna azt, gyűjtöttem volna vmit x gyűjtöttem volna azt* stb.;

- a feltételes módú, jelen idejű, Sg/1. személyű általános ragozású igealak megegyezik a feltételes módú, jelen idejű, Pl/3. személyű határozott ragozású igealakkal, például: *(én) kérnék x (ők) kérnék, (én) néznék x (ők) néznék* stb. Ez a homonímia csak magas hangrendű igéknél érvényes.

Az igealakok lehetséges azonos alakjai ikes ragozásban:

- a kijelentő módú, jelen idejű, Sg/1. személyű, általános ragozású és a kijelentő módú, jelen idejű, határozott ragozású Sg/1. személyű igealakok azonos alakúak, például: *iszom vmit x iszom azt, eszem vmit x eszem azt* stb.;

- a feltételes módú, jelen idejű, Sg/1. személyű, általános ragozású és a feltételes módú, jelen idejű, határozott ragozású Sg/1. személyű igealakok azonos alakúak, például: *innám vmit x innám azt, enném vmit x enném azt* stb., illetve a feltételes módú, jelen idejű, Sg/1. személyű, általános ragozású és a feltételes módú, jelen idejű, Pl/3. személyű, határozott ragozású igealakok azonossága figyelhető meg, például: *(én) ennék x (ők) ennék* stb.;

- a felszólító módú, jelen idejű, Sg/1. személyű, általános ragozású és a felszólító módú, jelen idejű, határozott ragozású Sg/1. személyű igealakok azonos alakúak, például: *igyam vmit x igyam azt, egyem vmit x egyem azt* stb.

15. Összefoglalás

A magyar igék paradigmatis rendszerét feldolgozó kutatásaim eredményeit a következőképpen foglalom össze. A kövér dőllettel kiemeltek a legfontosabb kutatási eredményeimnek tartom.

1. Az alkalmazott morfológia aspektusából a magyar ige mindig **igealak**.
2. A magyar igealak alapvetően két részből áll:
 - a) **a töves rész**: abszolút tő, **potenciálisan abszolút tő**, relatív tő;
 - b) **a toldalékos rész**: a toldalékok állománya, vagyis: képzők, jelek, rag.
3. Az előbb ismertetett toldalékok vagy közvetlenül kapcsolódnak a tőhöz vagy egymáshoz, vagy kötőhangzóval, és ezt az alkalmazott morfológia és a nyelvpedagógia aspektusából **kötőhangzó funkciójú előhangzónak** nevezem.
4. Az alkalmazott morfológia és a magyar mint idegen nyelv tanításának szoros kapcsolata nyomán tartom szükségesnek világossá tenni, hogy a jelen időnek a magyar nyelvben testetlen alakja: zérómorféma (= \emptyset) és testes alakja van, ez az **általánossá nem vált -sz**.
5. Csoportosítottam a magyar igéket a ragozási paradigmán belüli formai felépítésük és viselkedésük alapján, ennek következtében összesen **tíz** különálló **csoportba** soroltam az iktelen igéket. Az ikés ragozás vonatkozásában **három csoportot** különböztettem meg. A magyar nyelv tanulhatóságát segítő szándékkal részletesen tárgyaltam a **hét sajátosságos ige** ragozását.
6. Rámutattam arra a problémára is, hogy a magyar ige ragozási paradigmájában miképpen fordul elő az **igealaki homonímia**.
7. A kutatási adataim és a magyar nyelv idegen nyelvként való tanítása juttattak el arra a felismerésre, hogy az idegennyelvtanárnak többet kell foglalkoznia **gyakorlati kérdésekkel, előtérbe állítva a célnyelvet**. Ezt segíti az **alkalmazott morfológia**, ami egyúttal a hasznos nyelvészetben alapuló morfológia.

A magyar igék paradigmatis rendszerét a tanulmányaim, a tanítási tapasztalataim és a kutatásaim alapján úgy mutattam be, hogy a saját nézeteimet is érvényre juttassam.

Jelen dolgozatom és a fenti kutatásaim eredményei az alkalmazott morfológiát helyezik előtérbe a hasznosíthatóság vonatkozásában.

16. Shrnutí

Hlavní výsledky zkoumání systému maďarských slovesných paradigmat lze shrnout v následujících bodech.

1. Z pohledu aplikované morfologie je sloveso v maďarštině vždy **slovesným tvarem**.
2. Slovesný tvar se v maďarštině skládá ze dvou částí:
 - a) **kmenové části**: absolutního kmene, **potencionálně absolutního kmene**, relativního kmene;
 - b) **sufixální část**: fondu sufixů, nebo-li slovo tvorných přípon, gramatických znaků, koncovky.
3. Výše zmíněné sufixy se ke kmeni nebo k sobě navzájem připojují buď bezprostředně nebo pomocí „spojovací samohlásky“. Tuto samohlásku jsem z hlediska aplikované morfologie a jazykové pedagogie nazval jako **předhlásku s funkcí spojovací hlásky**.
4. Na základě znalostí aplikované morfologie a zkušeností s výukou maďarského jazyka jakožto jazyka cizího, jsem dospěl k názoru, že gramatický znak přítomného času v maďarštině buď nemá materiální realizaci, jedná se tedy o nulový morfém nebo materiální realizaci má, a to v podobě **negeneralizovaného -sz**.
5. Maďarská slovesa jsem rozdělil na základě jejich formální stavby a způsobu chování v konjugačních paradigmatech. Díky tomu vzniklo **deset** samostatných skupin neikových sloves. U ikových sloves rozlišuji **tři** skupiny. S přihlédnutím na zefektivnění a usnadnění studia maďarského jazyka, jsem se podrobně věnoval také časování **sedmi specifických sloves**.
6. Poukázal jsem rovněž na problematiku výskytu **mežitvarových homonym** v konjugačních paradigmatech.
7. Díky výsledkům mého zkoumání a zkušenostem s výukou maďarského jazyka, jsem dospěl k názoru, že by se měl vyučující cizího jazyka více zabývat praktickými otázkami a do popředí stavět cílový jazyk. Tomu napomáhá právě aplikovaná morfologie, která zároveň staví na praktické lingvistice.

Paradigmatický systém maďarských sloves jsem se snažil představit na základě svých studií, pedagogických znalostí a zkoumání tak, abych mohl uplatnit i své vlastní názory.

Tato práce a výše uvedené výsledky zkoumání staví do popředí aplikovanou morfologii s důrazem na využití v praxi.

17. Summary

The main results of the Hungarian verbal paradigms' analysis can be summarised as follows.

1. From the perspective of applied morphology, the Hungarian verb is always verbal-formed.
2. The verbal form in Hungarian consists of two parts:
 - (a) **stem part**: absolute stem, **potentially absolute stem**, relative stem;
 - (b) **suffixal part**: foundation of suffixes, or word-forming suffixes, grammatical characters, ending.
3. The above mentioned suffixes become attached to a stem – or to each other – either directly or using the "conjunctive vowels". I call this vowel - in terms of applied morphology and language pedagogy – a **“pre-sound” with a conjunctive sound function**.
4. On the basis of applied morphology knowledge and my personal experience with teaching of the Hungarian language as a foreign language, I came to a conclusion that the grammatical character of a present tense in Hungarian either does not have a real implementation, which stands for a null morpheme, or it has a real implementation in the form of **non-generalized -sz**.
5. I divided Hungarian verbs on the strength of their formal structure and behaviour within conjugational paradigms. Based on this, **ten** separate groups of non-*ik* verbs were identified. As far as *-ik* verbs are concerned, I distinguish **three** groups. In addition, I dedicated my thesis to a conjugation of **seven specific verbs**, taking into account increase of efficiency and facilitation of study of the Hungarian language.
6. I also pointed out the issue of **inter-formed homonyms** within conjugational paradigms.
7. Founded on the results of my research and my teaching experience, I concluded that language teachers should more address practical issues and build upon the target language. This is forwarded by the applied morphology, which also builds upon linguistics.

In this thesis, I endeavoured to present the system of Hungarian verbal paradigms on the basis of my analysis and teaching experience to be able to apply my own views, as well.

The dissertation and its results put emphasis on applied morphology giving prominence to its practical use.

18. Felhasznált irodalom

- A. Jászó Anna (főszerk.) 2004: *A magyar nyelv könyve*. Trezor Kiadó, Budapest
- Bakos Ferenc 1994: *Idegen szavak és kifejezések kézis�ótára. Új*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Cseresznyési László 2009: *Még egyszer a kútról és a békáról* (Gondolatok É. Kiss Katalin előadásának olvasása közben). *Magyar Nyelv*, 4:401–411., Budapest
- Hegedűs Rita 2005: *Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések*. Tinta Könyvkiadó, Budapest
- H. Tóth István 1997: *Magyar nyelv*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- H. Tóth István 2004: *A -t igékről a magyar mint idegen nyelv tanításának szempontjából*. *NYELVinfó*, 3–4.: 30–33., Székesfehérvár
- H. Tóth István – Radek Patloka 2008: *Tájékozódási pontok a magyar mint idegen nyelv tanításához (A névelő a magyar és a cseh nyelvben)*. *NYELVinfó*, 2:10–16., Székesfehérvár
- H. Tóth István – Radek Patloka 2009: *Kettős tükrök. A stilisztikáról magyarul – a magyarról stílusosan*. Károly Egyetem Filozófiai Fakultása, Prága
- Keresztes László 1995: *Gyakorlati magyar nyelvtan*. Debreceni Nyári Egyetem, Debrecen
- Keszler Borbála (főszerk.) 2000: *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Kiefer Ferenc, ed. 2000: *Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Kiefer Ferenc (szerk.) 2003: *A magyar nyelv kézikönyve*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Kugler Nóra 2000: *Az ige jelentése*. In: Keszler Borbála (főszerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Kugler Nóra – Tolcsvai Nagy Gábor 2000: *Nyelvi fogalmak kisszótára*. Korona Kiadó, Budapest
- Lengyel Klára 2000: *Az ige*. In: Keszler Borbála (főszerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- M. Korchmáros Valéria 2006: *Lépésenként magyarul. Magyar nyelvtani kézikönyv*. Szegedi Tudományegyetem, Hungarológia Központ, Szeged

- Papp Ferenc 1975: *A magyar nyelv szóvégmutato szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Patloka, Radek 2009: *Bevezetés a magyar hangtanba és alaktanba nemcsak idegen ajkúak számára*. Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége, Prága
- Pokol Béla: *A nyelvpolitikai küzdőtér*. Magyar Nemzet 1995. augusztus 12. 16., Budapest
- Poór Zoltán 2001: *Nyelvpedagógiai technológia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Pusztai Ferenc et. al. szerk. 2003: *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Rácz Endre (főszerk.) 1971: *A mai magyar nyelv*. Tankönyvkiadó, Budapest
- Szili Katalin 2006: *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához*. Enciklopédia Kiadó, Budapest
- Szépe György: *Az alkalmazott nyelvészet ügye*. Magyar Nyelv LXVII., 262–70., Budapest
- Blaskovics Josef 1957: *Učebnice maďarštiny, Díl II. Maďarská normativní mluvnice*. Karlova univerzita v Praze, Filozofická fakulta, Státní pedagogické nakladatelství, n. p., Praha

19. A táblázatok mutatója

1. *táblázat*: abszolút vagy relatív igeidők kötöttsége a pozícióhoz
2. *táblázat*: a magyar igeidők realizációja az igeragozási paradigmában – kijelentő mód, jelen idő, egyes szám
3. *táblázat*: a magyar igeidők realizációja az igeragozási paradigmában – kijelentő mód, jelen idő, többes szám
4. *táblázat*: a magyar igeidők realizációja az igeragozási paradigmában – kijelentő mód, múlt idő egyes szám
5. *táblázat*: a magyar igeidők realizációja az igeragozási paradigmában – kijelentő mód, múlt idő, többes szám
6. *táblázat*: a magyar igeidők realizációja az igeragozási paradigmában – feltételes mód, jelen idő, egyes szám
7. *táblázat*: a magyar igeidők realizációja az igeragozási paradigmában – feltételes mód, jelen idő, többes szám
8. *táblázat*: a magyar igeidők realizációja az igeragozási paradigmában – felszólító mód, jelen idő, egyes szám
9. *táblázat*: a magyar igeidők realizációja az igeragozási paradigmában – felszólító mód, jelen idő, többes szám
10. *táblázat*: a kötőhangzóval foglalkozó nézetek összefoglalása
11. *táblázat*: az általános ragozás személyragjainak az összefoglaló táblázata – kijelentő mód
12. *táblázat*: az általános ragozás személyragjainak az összefoglaló táblázata – feltételes és felszólító mód
13. *táblázat*: a határozott ragozás személyragjainak az összefoglaló táblázata
14. *táblázat*: a szintetikus igealakok lehetséges morfológiai szerkezetei
15. *táblázat*: a hét sajátságos ige morfológiai felépítésének a lehetséges realizációi
16. *táblázat*: az analitikus igealakok lehetséges morfológiai szerkezetei
17. *táblázat*: a magyar igeidők teljes paradigmatis rendszere
18. *táblázat*: a magyar igeidők teljes paradigmatis rendszere – régies magyar igeidők
19. *táblázat*: az igtelen ragozás paradigmája, a nem *t*-re végződő igeidők – 1. típus
20. *táblázat*: az igtelen ragozás paradigmája, a nem *t*-re végződő igeidők – 2. típus
21. *táblázat*: az igtelen ragozás paradigmája, a nem *t*-re végződő igeidők – 3. típus
22. *táblázat*: az igtelen ragozás paradigmája, a nem *t*-re végződő igeidők – 4. típus

23. *táblázat*: az iktelen ragozás paradigmája, a nem *t*-re végződő ige-*t*ők – 5. típus
24. *táblázat*: az iktelen ragozás paradigmája, a nem *t*-re végződő ige-*t*ők – 6. típus
25. *táblázat*: az iktelen ragozás paradigmája, a *t*-re végződő ige-*t*ők – 1. típus
26. *táblázat*: az iktelen ragozás paradigmája, a *t*-re végződő ige-*t*ők – 2. típus
27. *táblázat*: az iktelen ragozás paradigmája, a *t*-re végződő ige-*t*ők – 3. típus
28. *táblázat*: az iktelen ragozás paradigmája, a *t*-re végződő ige-*t*ők – 4. típus
29. *táblázat*: a tiszta ikes ige-*t*ők eredeti ragozása és ragozásuk a mai magyar nyelvben
30. *táblázat*: a tiszta ikes ige-*t*ők ragozása: *esik*
31. *táblázat*: a tiszta ikes ige-*t*ők ragozása: *mászik*
32. *táblázat*: az ingadozó ikes ige-*t*ők ragozása: *lakik*
33. *táblázat*: az ingadozó ikes ige-*t*ők ragozása: *öltözködik*
34. *táblázat*: az ingadozó és tövet váltakoztató ikes ige-*t*ők ragozása: *ugrik*
35. *táblázat*: az ingadozó és tövet váltakoztató ikes ige-*t*ők ragozása: *fürdik*
36. *táblázat*: a álikes ige-*t*ők ragozása: *hazudik*
37. *táblázat*: az álikes ige-*t*ők ragozása: *tűnik*
38. *táblázat*: az ingadozó álikes ige-*t*ők ragozása: *megjelenik*
39. *táblázat*: az ingadozó álikes ige-*t*ők ragozása: *hullik*
40. *táblázat*: a hét sajátságosan viselkedő ige-típusai
41. *táblázat*: a hét sajátságos magyar ige ragozása – morfológiai ábrázolással
42. *táblázat*: a hét sajátságos ige ragozása: *tesz, vesz*
43. *táblázat*: a hét sajátságos ige ragozása: *lesz, visz, hisz*
44. *táblázat*: a hét sajátságos ige ragozása: *eszik, iszik*
45. *táblázat*: a *van, megy, jön* ige-*t*ők ragozása
46. *táblázat*: a nem teljes paradigmájú ige-*t*ők ragozása

20. Az alkalmazott rövidítések listája

A ^{it}	abszolút igető
A ^{pit}	potenciálisan abszolút igető
FN ^t	főnévi tő
I	ige
J ⁱ	időjel
J ^m	módjel
K ^{es}	a főnévi igenév képzőjének a csonkult alakja
K ^{fi}	főnévi igenév képzője
K ^{ig}	igeképző
MN ^t	melléknévi tő
N	névszó
NU ^t	névutói tő
P ^x	prefixum (igekötő)
R ^{it}	relatív igető
R ^{szm}	személyrag
SZN ^t	számnévi tő
T ^{ig}	igető
TO ^r	toldalékos rész
TÖ ^r	töves rész
TTÖ ^r	tagolható töves rész